

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

**Збірник
наукових
праць**

ТА МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ №11 2003



**Харківська державна академія дизайну і мистецтв
(Харківський художньо-промисловий інститут)**

**фізичне виховання і спорт
біологічні та педагогічні науки**

**Зареєстровано постановою президії ВАК України від
09.06.1999р. №1-05/7, 11.10.2000р. №2-03/8, 11.04.2001р. №5-05/4.**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ
(ХАРКІВСЬКИЙ ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВИЙ ІНСТИТУТ)

Видається з січня 1998 року

№ 11

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ ТА
МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

ХАРКІВ 2003

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. - Харків: ХДАДМ (ХХП), 2003. - №11. - 100 с.
(Укр., рос., англ. мов.)

У збірку вміщено статті, що висвітлюють нові технології фізичного виховання молоді і підготовки спортсменів.

Збірник розрахований на вчителів і викладачів фізичного виховання, тренерів, спортсменів, докторантів, аспірантів.

Видається за рішенням Вченої ради Харківської державної академії дизайну і мистецтв (Харківського художньо-промислового інституту) [протокол № 7 від 28.04.2003 р.].

Збірка затверджена ВАК України і входить до переліку наукових видань, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт:

«**Фізичне виховання і спорт**» - постанова ВАК України від 09.06.1999р. №1-05/7. - Бюл. ВАК України, 1999. - №4. - С. 59;

«**Педагогічні науки**» - додаток до постанови президії ВАК України від 11.04.2001р. №5-05/4. - Бюл. ВАК України, 2001. - №3. - С. 6;

«**Біологічні науки**» - постанова президії ВАК України від 11.10.2000р. №2-03/8. - Бюл. ВАК України, 2000. - №6. - С. 7.

Редакційна колегія:

- | | |
|-----------------------------|--------------------------------------|
| 1. Балабанова Л.М. | доктор психологічних наук, професор; |
| 2. Бізін В.П. | доктор педагогічних наук, професор; |
| 3. Бобін В.В. | доктор медичних наук, професор; |
| 4. Богуславський В.М. | доктор філософських наук, професор; |
| 5. Бойченко С.Д. | доктор педагогічних наук, професор; |
| 6. Бочарова С.П. | доктор психологічних наук, професор; |
| 7. Бурова О.К. | доктор філософських наук, професор; |
| 8. Вороніна Л.М. | доктор біологічних наук, професор; |
| 9. Давиденко Д.М. | доктор біологічних наук, професор; |
| 10. Дмитриєв С.В. | доктор педагогічних наук, професор; |
| 11. Друзь В.А. | доктор біологічних наук, професор; |
| 12. Єрмаков С.С. (гол.ред.) | доктор педагогічних наук, професор; |
| 13. Камаєв О.І. | доктор педагогічних наук, професор; |
| 14. Коваленко А.Б. | доктор психологічних наук, професор; |
| 15. Лапутін А.М. | доктор біологічних наук, професор; |
| 16. Ложкін Г.В. | доктор психологічних наук, професор; |
| 17. Солодухова О.Г. | доктор психологічних наук, професор; |
| 18. Ткачук В.Г. | доктор біологічних наук, професор. |

Видання зареєстровано у Державному комітеті інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України. Свідоцтво: серія КВ №7111 від 25.03.2003р.

©С.С. Єрмаков, 2003;
©Харківська державна академія дизайну і мистецтв, 2003

РЕЖИМ НАВАНТАЖЕНЬ ЦИКЛІЧНИХ ВПРАВ У ПІДГОТОВЧОМУ ПЕРІОДІ ТРЕНУВАННЯ ЛИЖНИКІВ- ВETERANІВ

Крупський В.П.

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. У статті розглянуто структуру підготовки лижників – ветеранів на першому етапі підготовчого періоду з характерними специфічними особливостями: перехід від снігової підготовки до літньої, перебудова рухової активності, зміна засобів тренування, відносно зниження працездатності і його послідовне підвищення за допомогою засобів літнього тренування.

Ключові слова: режим навантаження, змагальна швидкість, засоби, методи, витривалість.

Аннотация. Крупский В.П. Режим нагрузок циклических упражнений в подготовительном периоде тренировок лыжников-ветеранов. В статье рассматривается структура подготовки лыжников-ветеранов на первом этапе подготовительного периода с характерными специфическими особенностями: переход от снеговой двигательной активности, изменение средств тренировки, относительное снижение работоспособности с последующим ее повышением при помощи средств летнего режима тренировки.

Ключевые слова: режим нагрузок, соревновательная скорость, средства, методы, выносливость.

Annotation. Krupsky V.T. Mode of loads of cyclical exercises in the preparatory term of trainings of the skiers - veterans. The article considers the questions about the structure of preparation of the skiers - veterans at the first stage of the preparatory period with characteristic specific features: transition from snow activity, change of the assets of training, relative decrease of the efficiency with its subsequent increase through the assets of the summer mode of training.

Key words: the mode of loading, competitive speed, methods, endurance.

Постановка проблеми. З численних чинників, які впливають на формування спеціальної витривалості лижників-ветеранів, найважливішим є режим виконання циклічних вправ, або метод тренування [4].

Методи спортивного тренування в лижних перегонах ветеранів, які застосовуються в даний час (рівномірний, перемінний, інтервальний, повторний та інші) по суті є варіантами перемінного методу. Рельєф тренувальних і змагальних трас настільки пересічених, що рівномірність роботи (як за швидкістю так і інтенсивністю) виключається сама собою.

В спортивній практиці методи тренування на кожному етапі застосовуються комплексно [2,3,5]. В підготовчому періоді (I етап) використовуються в різних варіаціях наступні методи: рівномірний, перемінний, інтервальний, повторний [7,8]. Однак до цих пір ще ніхто не вивчав впливу кожного методу на спортивну працездатність лижників-

ветеранів [4,7,8].

Робота виконана згідно зі Зведеним планом науково-дослідної роботи на 2001-2005 рр. Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, проведені багатьма авторами дозволили охарактеризувати рухову та вегетативну діяльність організму спортсменів [1,2,3,5]. Беручи за основу вимоги, які передбачає змагальна дистанція лижника, автори встановили залежність швидкості пересування на різних відрізках від кардіо - респіраторної діяльності організму, дистанційного поглинання кисню, кисневого боргу, ЧСС [5,6,7,8].

Проведені дослідження дали підставу для подальшого вивчення режимів фізичного навантаження [4,8]. Актуальними залишаються питання визначення впливу режимів навантажень циклічних вправ на працездатність лижників-ветеранів у підготовчому періоді.

Формулювання мети роботи. Враховуючи викладене вище, метою даного дослідження було експериментальне вивчення впливу навантажень в циклічних вправах на підвищення спортивних результатів на I етапі підготовчого періоду.

Результати досліджень. Перевірялись три режими навантаження. Перший характеризувався швидкістю, яка складала 65-70% від змагальної та інтенсивністю по ЧСС 130 ± 10 уд/хв. Другий - 75% від змагальної швидкості при інтенсивності 150 ± 10 уд/хв. Третій режим включав бігове навантаження, яке виконувалося в межах 70-75% від змагальної швидкості, а інтенсивність була 160 ± 10 уд/хв.

Таблиця 1

Динаміка приросту спортивних результатів (середні показники для груп) П-45

Групи	Число проведення	Швидкісна витривалість (4x400 м)	Загальна витривалість (3000 м)	Спеціальна витривалість, лижкоролери (3000м)	Швидкісно-силова витривалість (імітація в підйом 4x150м)	
					час	Кількість кроків
1-А	з 12,05 по 15,06	1,48±0,05	13,37±0,25	17,35±1,31	1,36±0,18	180±1,61
	з 23,06 по 30,07	1,42±0,10	13,10±0,48	17,05±1,14	1,35±0,15	181±1,35
2-А	з 12,05 по 15,06	1,50±0,04	13,38±0,31	17,36±0,37	1,35±0,21	180±1,75
	з 23,06 по 30,07	1,40±0,05	12,57±0,32	16,47±0,41	1,34±0,19	180±1,87
3-А	з 12,05 по 15,06	1,46±0,21	13,37±1,41	17,35±0,34	1,35±0,31	184±1,89
	з 23,06 по 30,07	1,45±0,32	12,50±1,12	16,20±1,13	1,34±0,15	183±1,28

За результатами контрольних тестів були сформовані три групи по 15 чоловік з однаковою спортивною підготовленістю (Табл.1). Дослідження проводилися протягом 10 тижнів. У лижників-ветеранів усіх

трьох груп був один перемінний чинник – швидкість бігу по дистанції, інші чинники ми не брали до уваги.

Слід нагадати, що обсяг навантаження за енергозабезпеченням був майже однаковий у всіх групах.

Ветерани 1-ої і 2-ої групи виконували 1 і 2 режим навантаження без інтервалів відпочинку. Третя група виконувала навантаження при ЧСС 160 ± 10 уд/хв на відрізках 1000 м з інтервалом відпочинку до 100-120 сек. Для лижників – ветеранів всіх груп обсяг навантаження складав 60-70% від максимального обсягу роботи на даний період року.

Ефективність того чи іншого режиму фізичного навантаження в циклічних вправах можна визначити як за зростанням спортивних результатів у специфічних вправах, так і за збільшенням швидкості бігу в тренувальних заняттях (маємо на увазі зростання середньої тренувальної швидкості).

Таблиця 2

Зміна тренувальних і змагальних швидкостей при заданих пульсових режимах П-45

Група	Пульс. режим уд/хв	Швидкість м/с	Досліджувані показники	Тижні		
				1-2-3	4-5-6	7-8-9-10
1-А	130 ± 10		Час	5,40±0,07 - 5,35±0,10	5,30±0,05 - 5,25±0,31	5,10±0,20 - 5,04±0,35
			Тренування	3,15±0,12	3,25±0,08	3,35±0,18
			Змагання	4,30±0,30	4,35±0,20	4,40±0,78
2-А	150 ± 10		Час	5,25±0,05 - 5,20±0,10	5,15±0,05 - 5,05±0,56	4,55±0,31 - 4,35±0,45
			Тренування	3,25±0,50	3,35±0,78	3,65±0,30
			Змагання	4,30±1,05	4,45±1,08	4,58±0,87
3-А	160 ± 10		Час	5,10±0,10 - 5,03±0,30	4,55±0,05 - 4,50±0,10	4,40±0,27 - 4,30±0,10
			Тренування	3,35 ± 0,75	3,50 ± 0,65	3,78 ± 0,30
			Змагання	4,30 ± 0,31	4,35 ± 0,75	4,56 ± 0,87

З даних таблиці 2 видно, що в 1 і 2-ій групах середня швидкість при заданому пульсовому режимі підвищилась на 14-20 секунд, а в третій – всього на 7-9 секунд.

Динаміка тижневих тренувальних навантажень також зазнала значних змін. На рисунку 1 показані її коливання. Перед заключними контрольними змаганнями тижневий обсяг навантаження знижувався.

В нашому дослідженні ефективність режиму оцінювалася за результатом, показаним на змаганнях на дистанції 3000 м. На рисунку відображені спортивні результати, які показали лижники-ветерани в трьох змаганнях: перші – до початку експерименту, другі – в середині, треті –

після його завершення. На рисунку видно, що вихідні показники були майже однаковими.

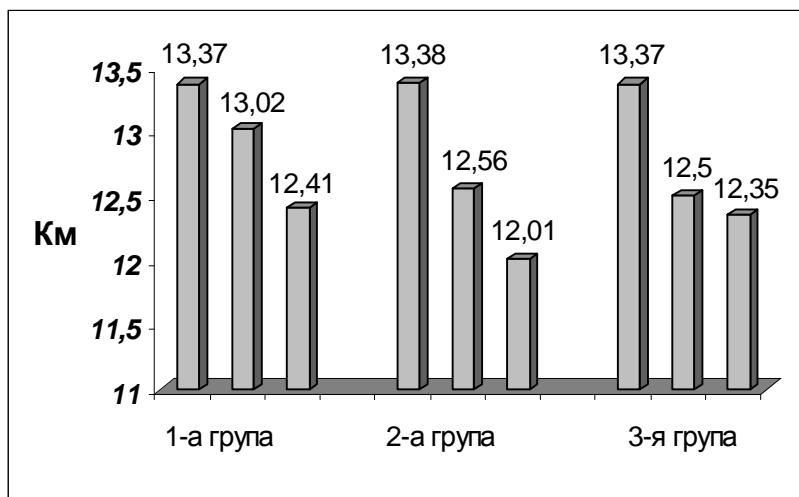


Рис. 1. Динаміка обсягів досліджуваних груп та результати контрольних тестів

Контрольне змагання, яке проводилося в середині експерименту, показало, що результати лижників усіх груп зросли, але їх приріст не однаковий. Отож в 1-ій групі підвищення швидкості склало 0,13 м/с або 29 сек, в другій групі швидкість зросла на 0,16 м/сек, що склало 43 сек, а в третій приріст найбільший - 0,20 м/сек, тобто 53 сек. Контрольне змагання, яке проводилося після експерименту, виявило наступну картину. В першій групі приріст швидкості складав 0,29 м/сек по відношенню до вихідного положення, і 0,16 м/сек порівняно з другим змаганням; в другій групі відповідно 0,42 і 0,25 м/сек, а в третій – 0,32 і 0,10 м/сек. Результати контрольних змагань на відрізках 4x400 м, 5000 м на лижоролерах і імітації 4x150 м, за якими визначалося зростання швидкісних якостей, спеціальної витривалості та швидкісно-силової витривалості (Табл.1), показали, що швидкісні якості залишились без змін в 1-й і 2-й групах, а в 3-й поліпшились на 0,5 сек. Достовірні зрушення у швидкісній витривалості спостерігалися тільки у 2-й групі; у 1-й і 3-й були недостовірними. Показники швидкісно-силової витривалості змінились несуттєво.

Для 1-го етапу підготовчого періоду (з травня по кінець липня) характерні наступні специфічні особливості: перехід від снігової підготовки до літньої, перебудова рухової активності, зміна засобів

тренування, відносно зниження працездатності і його послідовне підвищення за допомогою засобів літнього тренування (ходьба, біг, лижоролери, імітація та ін.).

Враховуючи вищеперелічені особливості початку підготовчого періоду ми і будемо аналізувати отримані дані про ефективність досліджуваних режимів навантаження.

Результати досліджень чітко виявили перевагу навантаження, яке характеризується пульсовим режимом в межах 150 ± 10 уд/хв при швидкості 70-75 % від вихідної змагальної. Тренування з великим напруженням (зусиллям) при пульсі 170 ± 10 уд/хв з швидкістю 80-85% не сприяють постійному зростанню працездатності. Так, між 2-м і 3-м контрольним змаганням зростання швидкості в 1-й групі складає 0,15 м/сек, а в 3-й всього на 0,10 м/сек, що по часу відповідно дорівнює 35 і 19 сек.

Для 1-ої і 2-ої груп характерний великий обсяг помірної роботи, який викликає в організмі передумови для значного зростання працездатності. Виконання великого обсягу помірного навантаження у діапазоні швидкості від 70 до 75% на першому етапі підготовчого періоду створює кращі можливості для координаційної діяльності між руховою сферою та вегетативними функціями, що часто не беруть до уваги ні тренери, ні вчені.

Порівняльна характеристика існуючих методів спортивного тренування з дослідженими нами режимами навантаження дозволяє уточнити деякі сторони методів, які широко застосовуються у практиці. Так, на постійне підвищення працездатності найбільш ефективно впливає не часта зміна швидкостей від 50 до 100% (від слабкої до максимальної інтенсивності на відрізок), а довготривале навантаження. Включення в тренувальні заняття напружених фізичних навантажень із зусиллями від 85 до 95%, а також із змагальною швидкістю доцільно, але тільки з другого етапу підготовчого періоду після 3-4 тижневого циклу тренування на снігу.

Висновки

1. Дослідження розвитку працездатності при різних пульсових режимах на першому етапі підготовчого періоду дозволило виявити ефективність помірної безперервної роботи.

2. Безперервне навантаження при частоті 150 ± 10 уд/хв зі швидкістю 70-75% дає великий тренувальний ефект у порівнянні з меншими та більшими пульсовими режимами. Фізичне навантаження, яке виконується інтервальним методом при ЧСС 170 ± 10 уд/хв на відрізках 1000 м, дозволяє підвищувати тренуваність не більше, як протягом 1,5-2 місяців. Подальше застосування вказаного режиму приводить до зниження

приросту спортивних результатів.

3. Найбільші зміни у фізичній підготовленості були відмічені в динаміці спеціальних якостей (біг на дистанції 3 км). Зміни спеціальної витривалості (біг 5 км на лижоролерах) та швидко-силової витривалості (4X150м в імітації) статистично недостовірні (окрім 3-ої групи).

Подальші дослідження з даної проблеми будуть спрямовані на вивчення параметрів рухової функції та прояву спеціальної працездатності спортсменів-ветеранів у багаторічній підготовці.

Література

1. Багин М.А. Эффективность тренировочных нагрузок и их коррекция в тренировочном процессе лыжников-гонщиков // Теория и практика физической культуры. -М.,2000.- №5.- С.33-35.
2. Власов И.Г. Определение выносливости у лыжников-гонщиков по средней скорости бега в заданных пульсовых режимах // Управлением тренировочным процессом на основе учета индивидуальных особенностей юных спортсменов: Тез.Всесоюз.науч.-практ.конференции.- Харьков, 1991.- С.19-21.
3. Кондрашов А.В. К вопросу об оценке интенсивности соревновательных нагрузок в циклических видах спорта (на примере лыжных видов)// Всероссийскому научно-исследовательскому институту физической культуры и спорта 60 лет. – М.,1993.- С.265-269.
4. Крупський В.П. Модельні характеристики провідних чинників структури функціональної підготовленості лижників-ветеранів // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. За ред. Єрмакова С.С.- Харків: ХДАДМ (XXIII).-№6.-С.33-40.
5. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте.- К.: Олимпийская литература, 1997.-584 с.
6. Сенченко В.В. Структура тренировочного процесса лыжников-гонщиков // Развитие массовой физической культуры и олимпийского движения: Тез.докл.науч.-практ.конф...- Великие Луки, 1995.- С.37-39.
7. Сулов Ф.П., Гилязова В.Б. Методика силовой подготовки в циклических видах спорта, требующих преимущественно проявления выносливости: Методические рекомендации.-М., ВНИИФК, 1990.- 32 с.
8. Ширковец Е.А. Система оперативного управления и корректирующие воздействия пари тренировке в циклических видах спорта. Автореферат дисс...на соискание ученой степени доктора пед. наук.- М.,1995.-48 с.

Надійшла до редакції 02.07.2003р.

ВАГОМІСТЬ ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ РОЗСНОВАННЯ КУЛЬ У СТРІЛЬБИ ЗІ СЛУЖБОВИХ ПІСТОЛЕТІВ

Пятков В.Т., Банах С.М.

Львівський державний інститут фізичної культури

Львівський інститут внутрішніх справ

Анотація. Науково обґрунтовано методику визначення основних чинників

розсіювання куль та їх вагомості у стрільбі зі службових пістолетів. У стрільбі з пістолетів Макарова на відстані 25 м найбільш вагомими є конструкційні, техніко-тактичні та балістичні чинники розсіювання куль.

Ключові слова: стрільба, чинники, конструкційні, техніко-тактичні, балістичні.

Аннотация. Пятков В.Т., Банах С.М. Значимость основных причин рассеивания пуль в стрельбе из служебных пистолетов. Научно обоснована методика выявления основных причин рассеивания пуль и их значимости в стрельбе из служебных пистолетов. Наиболее значимыми причинами рассеивания являются конструкционные, технико-тактические и баллистические.

Ключевые слова: причины, конструкционные, тактические, баллистические.

Annotation. Piatkov V., Banakh S. Value technician-tactical reasons of the diffusing pool in shooting with official gun. Is it scientifically motivated methods of the revealing the main reasons of the diffusing pool and their value in shooting from official gun. The most significant reason of the diffusing is designs, technician-tactical and ballistic.

Key words: shooting, reasons, diffusing, designs, technician-tactical, ballistic.

Постановка проблеми. Зростаюча спортивна конкуренція у стрілецько-прикладних вправах зумовлює необхідність визначення кількісних параметрів основних чинників розсіювання куль у стрільбі зі службових пістолетів для подальшого удосконалення методики стрілецько-спортивної підготовки фахівців [1-3]. Звідси постає *проблема* визначення вагомості чинників розсіювання куль у стрільбі зі службових пістолетів. Науково-дослідною роботою, базовою для підготовки та подання статті є “Теоретико-методичні основи моделювання складних систем (на прикладі стрілецького спорту та біатлону)”, шифр наукової проблеми 1.2.14, № держреєстрації 0102U002650.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових роботах з кульової стрільби висвітлені *конструкційні* параметри стволів та набоїв [4-6], *техніко-тактичні* особливості швидкості руху проекції зброї в районі прицілювання під час завершення пострілу [4], *балістичні* характеристики просторово-силових варіантів хватки рукояті пістолету як основних чинників, що впливають на результативність стрільби, а також і на розсіювання куль під час виконання стрілецько-спортивних вправ [6-8]. Але кількісні параметри і диференційована вагомість конструкційних, техніко-тактичних і балістичних чинників розсіювання куль у стрільбі зі службової зброї досліджена недостатньо, зокрема у спортивно-прикладних пістолетних вправах [6].

Формулювання цілей статті. У пропонованій роботі досліджені структура, логічна організація, засоби і методи реєстрації кількісних характеристик основних техніко-тактичних компонентів результативності стрільби у стрілецько-спортивних вправах зі службових пістолетів Макарова на відстані 25 м з *метою* визначення вагомості конструкційних,

техніко-тактичних і балістичних чинників розсіювання куль. Даний методологічний підхід забезпечує вихід за межі отриманих знань у галузі стрілецько-спортивної діяльності і дозволяє ліквідувати “білі плями” у структурі основних чинників розсіювання куль при стрільбі зі службових пістолетів, зокрема у спортивно-прикладній вправі ПМ-3 (30 залікових пострілів на 25 м).

Виклад основного матеріалу. Логічна організація роботи базується на аналізі структури компонентів стрільби, методиці проведення експерименту і вимірювань, формалізації та моделюванні конструкційних, техніко-тактичних і балістичних чинників розсіювання куль.

Структурний аналіз. Для визначення вагомості конструкційних, техніко-тактичних і балістичних чинників розсіювання куль у стрільбі зі службових пістолетів необхідна об’єктивна реєстрація результатів відстрілу зброї зі станка, швидкості руху проекції зброї у районі прицілювання і стабільність просторово-силових параметрів хватки рукояті зброї. Вичерпний аналіз виходить за межі даної статті, тому нами прийнято за основу те, що результати відстрілу зброї зі станка характеризують якість стволів та набоїв і конструкційні чинники розсіювання куль: кількість вибитих очок характеризує якість стволів та набоїв, а кількість загублених очок характеризує *конструкційні* чинники розсіювання куль; швидкість руху проекції зброї у районі прицілювання характеризує техніко-тактичну підготовленість стрільців і *техніко-тактичні* чинники розсіювання куль. Зміни просторово-силових параметрів хватки рукояті пістолета у стрільбі з набоями викликають зміни кутів вильоту кулі, тобто стабільність хватки рукояті пістолета у стрільбі з набоями характеризує *балістичні* наслідки дій стрільців і чинники результативності та розсіювання куль.

Раніше не було можливим визначення швидкості руху проекції зброї в районі прицілювання у стрільбі з пістолета Макарова, але сучасна електронно-оптична тренажерно-комп’ютерна система *Scatt* забезпечує фіксацію швидкості руху точки прицілювання V_p . На цій підставі нами розроблено комплексну *методику* визначення вагомості основних чинників розсіювання куль у стрільбі зі службових пістолетів.

Методика. Реєстрацію основних чинників розсіювання куль у процесі спортивної стрільби з пістолета Макарова здійснено з використанням електронно-оптичної комп’ютерної системи *Scatt* із терміновим зворотнім зв’язком [7]. Проведено *експеримент* з групою стрільців з 25-ти осіб (16 чоловіків, 9-жінок), спортивна кваліфікація яких була не нижчою за рівень кандидата у майстри спорту України (ЗМС = 1, МСМК = 6, МС = 6, КМС = 12).

Проведено три контрольних стрільби по 30 залікових пострілів: відстріл пістолета зі станка, стрільба на тренажері Scatt, стрільба ПМ-3. Таким чином, кількість дослідних пострілів становить 2250 (25 стрільців виконали по 3 контрольних стрільби по 30 залікових пострілів у кожній). Сумарна кількість досліджуваних параметрів складає 3000 ($2250 + 750 V_p$). Обов'язковою умовою було проведення усіх *вимірів* техніко-тактичних параметрів у стрільбі з одного і того ж пістолета для окремого учасника дослідної групи, а також застосування однакових набоїв. Розроблена методика забезпечує об'єктивність визначення кількісних параметрів розсіювання куль в очковому еквіваленті.

Формалізація чинників розсіювання куль призведено шляхом відображення структури стрілецьких компонентів у знаковій формі мовою математики. Відстріл пістолета торкався виключно тестування набоїв і самої зброї, яку нерухомо було закріплено на станку. Тобто визначались у першу чергу *конструкційні чинники розсіювання* куль, виключаючи техніко-тактичні дії стрільців. Наприклад, абсолютний результат з 30 пострілів дорівнює 300 очок, а відстріл зі станка дав результат у 295 очок. Звідси випливає, що конструкційні чинники розсіювання куль (конструкційні мінуси якості ствола та набоїв) у вправі ПМ-3 зменшують результати стрільби на 5 очок ($300 - 295 = 5$), а якість зброї та набоїв становить 98,3% від абсолютної.

$$\left(\frac{295 \text{оч.}}{300 \text{оч.}} \times 100 = 98,3 \right)$$

Якщо вагомість конструкційних чинників розсіювання куль у вправі ПМ-3 формально позначити як B_k (*вагомість конструктивна*), максимально можливий результат у стрілецько-спортивній вправі – як P_a (*результат абсолютний*), а реальний результат відстрілу зброї зі станка – як P (*результат*), то на підставі математичних перетворень усталюється формула визначення вагомості конструкційних чинників розсіювання куль у стрільбі зі службового пістолета Макарова на відстані 25 м

$$B_k = P_a - P \quad (1)$$

де B_k – вагомість конструкційних чинників розсіювання куль, очок;

P_a – абсолютний результат у вправі, очок;

P – результат відстрілу пістолета і набоїв зі станка по мішені, очок.

Якщо якість зброї та набоїв позначити як Z_n (*зброя та набой*), то дістанемо формулу визначення якості зброї та набоїв у відсотковому

відношенні до абсолютного

$$Z_n = \frac{P \times 100}{P_a} \quad (2)$$

де Z_n – якість зброї та набоїв, %;

P – результат відстрілу зброї зі станка, очок;

P_a – абсолютний результат у вправі, очок.

За допомогою розроблених формул (1; 2) тренери, стрільці-спортсмени та інші фахівці тепер можуть визначати *якість* зброї та набоїв Z_n у відсотковому відношенні до абсолютної.

У стрільбі на електронно-оптичному комп'ютерному тренажері *Scatt* зареєстровані результати стрільби та *швидкість руху* проекції зброї в районі прицілювання V_p під час завершення пострілу, як інтегральний критерій технічної підготовленості стрільців, *рис. 1*.

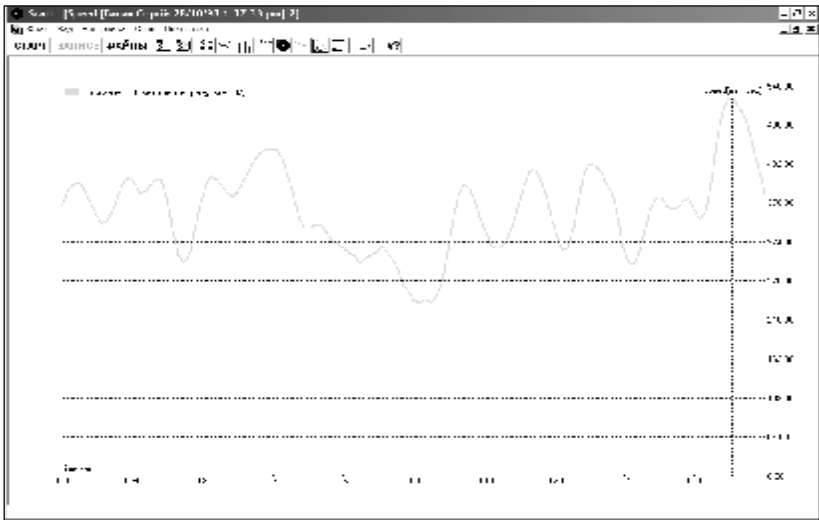


Рис. 1. Графік швидкості руху проекції зброї в районі прицілювання.

З практики відомо, що стрілецько-спортивні результати завжди гірше від результатів стрільби зі станка, тому що техніко-тактичні дії стрільців не ідеальні. Імітаційна стрільба на електронно-оптичному тренажері *Scatt* дозволяє відокремити очковий еквівалент недосконалості техніко-тактичних дій стрільців: результат стрільби зі станка P_c мінус результат стрільби на тренажері P_m створює вагомість техніко-тактичних чинників розсіювання куль B_m , яка у такому варіанті характеризує

швидкість руху проекції зброї в районі прицілювання

$$B_m = P_c - P_m \quad (3)$$

де B_m – вагомість техніко-тактичних чинників розсіювання

куль;

P_c - результат стрільби зі станка;

P_m - результат стрільби на тренажері.

У процесі виконання стрілецької вправи ПМ-3 згідно правил змагань визначаються *балістичні* чинники розсіювання куль, як втрати очок при нестабільності хватки рукояті зброї у стрільбі з набоями. Якщо з результатів імітаційної стрільби на тренажері P_m вилучити результати стрільби з набоями P_n , то підрахуємо вагомість балістичних чинників розсіювання куль B_{σ}

$$B_{\sigma} = P_m - P_n \quad (4)$$

де B_{σ} - вагомість балістичних чинників розсіювання куль;

P_m - результат стрільби на тренажері;

P_n - результат стрільби з набоями.

Одержані формули (3; 4) надають можливість визначати вагомість техніко-тактичних і балістичних чинників розсіювання куль у стрільбі зі службових пістолетів.

Визначення вагомості чинників розсіювання куль. У експериментальному відстрілі службових пістолетів Макарова зі станка зафіксовані результати 295ч290 очок, *табл.1*; середньостатистичне значення результатів стрільби зі станка $M=293,1$ очок; на тренажері Scatt $M=283,4$ очок; у ПМ-3 $M=258,0$ очок.

Таблиця 1

Вагомість чинників розсіювання куль у стрільбі, очок (n=750, p<0,05)

ПАРАМЕТРИ СТРІЛЬБИ						
Статистичні показники	Конструкційні		Техніко-тактичні		Балістичні	
	P_c	B_{κ}	P_m	B_m	P_n	B_{σ}
X max	295	5	290	5	272	18
X min	290	10	275	15	244	31
M	293,1	6,9	283,4	9,7	258,0	25,4
M	1,28	1,28	4,81	4,25	6,68	4,82

Примітка: P_c – результат стрільби зі станка;

B_{κ} – вагомість конструкційних чинників розсіювання куль;

P_m – результат стрільби на тренажері Scatt;

B_m - вагомість техніко-тактичних чинників розсіювання куль;

P_n – результат стрільби з набоями у вправі ПМ-3;

B_σ – вагомість балістичних чинників розсіювання куль.

Вагомість конструкційних чинників розсіювання куль дорівнює ($P_a=300$):

$$B_\kappa = P_a - P = 300 - 293,1 = 6,9 \text{ очок.}$$

Завдяки цьому встановлено, що максимальний спортивний результат, на який може сподіватися спортсмен у службовій стрілецькій вправі ПМ-3 не може перевищувати 295 очок, як максимальних конструкційних можливостей стволів пістолетів Макарова і набоїв до них. Середньостатистична вагомість конструкційних чинників розсіювання куль дорівнює 6,9 очок, а техніко-тактичних і балістичних відповідно 9,7 та 25,4 очок, табл.1.

За допомогою кореляційного метода Пірсона виявлено сильний стійкий зв'язок між результативністю стрільби і основними чинниками розсіювання куль (коефіцієнт кореляції $r=0,71$), що характеризує статистичну залежність результативності стрільби від чинників розсіювання куль.

Компонентне моделювання. На підставі формул (1-4) можна визначати вагомість чинників розсіювання куль в очковому еквіваленті залежно від залікових пострілів (у стрілецько-спортивній вправі ПМ-3 – тридцяти залікових пострілів), що надає змогу реально оцінити вплив окремих чинників на загальний спортивний результат. За необхідності величину вагомості окремих чинників можна подати не лише в очковому еквіваленті, але й у відсотковому у вигляді компонентної моделі, рис.2. Таким чином узагальнена формула компонентів результативності стрільби придбає такий вигляд

$$P_a = P + B + T + K \quad (5)$$

де P_a – результат абсолютний;

P – результат реальної стрільби;

K – конструкційний компонент розсіювання куль;

T – техніко-тактичний компонент розсіювання куль;

B – балістичний компонент розсіювання куль;

В цілому спробу з'ясувати вагомість окремих чинників розсіювання куль було здійснено *вперше*. У зв'язку з професійною доцільністю нами було обрано спортивно-прикладну вправу ПМ-3, однак загальна методика визначення вагомості основних чинників розсіювання куль у стрільбі цілком може бути застосована не лише до вказаної вправи, але і до будь-яких стрілецьких вправ Єдиної спортивної класифікації України.

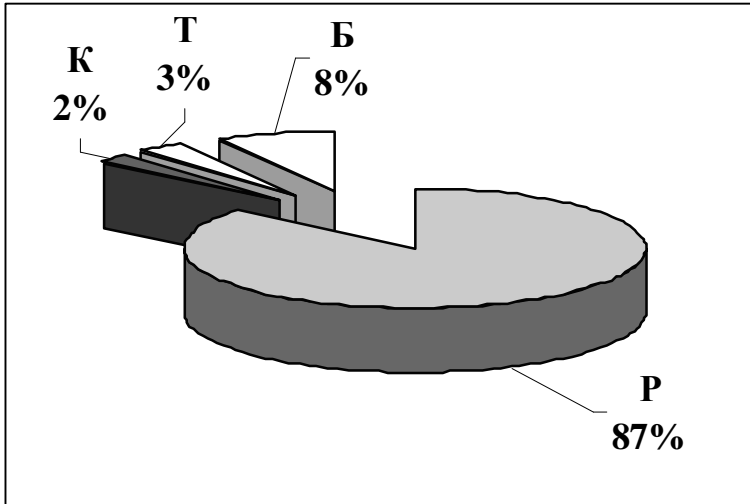


Рис. 2. Компонентна модель результату стрільби зі службових пістолетів:

- Р - реальний результат у стрілецькій вправі;
- К - конструкційний компонент розсіювання куль;
- Т - техніко-тактичний компонент розсіювання куль;
- Б – балістичний компонент розсіювання куль.

Таким чином, запропонована **методика** визначення вагомості основних чинників розсіювання куль у стрільбі, яка раніше не була відома і не зафіксована у науковій літературі та практиці. Вона полягає у послідовному відстрілі зброї зі станка, на тренажері *Scatt* і у вправі ПМ-3 та наступному розрахунку вагомості чинників розсіювання згідно формул (1; 2; 3; 4; 5). Відрізняється від попередніх розв'язань об'єктивністю, репродуктивністю і високою точністю комп'ютерних технологій.

Перспективи подальших розвідок у напрямку дослідження.

Використання нової методики у процесі науково-методичного забезпечення підготовки стрільців-спортсменів відкриває шляхи індивідуального удосконалення відповідних компонентів техніки і тактики виконання стрілецько-спортивних вправ, зокрема *координації* прицілювання й натискання на спусковий гачок з урахуванням *швидкості руху* проекції зброї у районі прицілювання під час завершення пострілу, а також параметрів *якості* ствола та набоїв.

Висновки.

1. На підставі аналізу літературних джерел виявлено, що диференційована вагомість основних чинників розсіювання куль у стрільбі досліджена недостатньо, зокрема у спортивно-прикладних пістолетних вправах.
2. За допомогою формалізації основних чинників розсіювання куль розроблено формулу Z_n для визначення якості стволів пістолетів Макарова і набоїв до них у відсотковому відношенні до абсолютної.
3. Запропонована *методика* визначення вагомості основних чинників розсіювання куль у стрільбі, яка раніше не була відома і не зафіксована у науковій літературі та практиці. Методика полягає у послідовному відстрілі зброї зі станка, на тренажері *Scatt* і у вправі ПМ-3 та наступному розрахунку вагомості чинників розсіювання на підставі розроблених формул B_κ , B_m , B_σ . Відрізняється від попередніх розв'язань об'єктивністю, репродуктивністю і високою точністю комп'ютерних технологій.
4. Визначена вагомість основних чинників розсіювання куль у стрільбі зі службових пістолетів: $B_\kappa = 6,9$ очок; $B_m = 9,7$ очок; $B_\sigma = 25,4$ очок; ($n=750$; $p<0,05$).
5. Розроблена компонентна *модель* результативності стрільби зі службових пістолетів у вправі ПМ-3: 87% - реальний результат стрільби; 8% - балістичний компонент розсіювання куль; 3% - техніко-тактичний компонент розсіювання куль; 2% - конструкційний компонент розсіювання куль; ($r=0,71$).
6. Запропонована методика визначення вагомості основних чинників розсіювання куль у стрільбі може бути застосована до будь-яких стрілецьких вправ Єдиної спортивної класифікації України.

Література

1. Закон України “Про фізичну культуру і спорт” (24.12.93 № 3808-XII).
2. Єдина спортивна класифікація України. – К.: Держкомспорт, 1997. – 161 с.
3. Кульова стрільба - правила змагань. - Львів, 1996. – 107 с.
4. Пятков В.Т. Теоретико-методичні основи техніко-тактичної підготовки спортсменів у стрілецьких олімпійських вправах: Дис.докт.фіз.вих.: м. Львів, 2002. – 439 с.
5. Сальніков О.І. Технічні засоби в тренуванні стрільців-спортсменів // Молода спортивна наука України. – Львів.: ЛДЦФК, 2000. – Випуск 4.
6. Жилина М.Я. Исследование техники спортивной стрельбы из пистолетов и методика ее совершенствования с помощью средств срочной информации: Дис. канд. пед. наук: - М., 1976. – 181 с.
7. Тамбовский А.Н. Подготовка стрелка-пулевика с применением методик оптимизации глазодвигательных функций процесса прицеливания: Автореф... дис. канд. пед. наук: Малаховка, 1995. - 24 с.
8. V. Pyatkov-Melnyk. System of scientific and methodological provision of the Olympic cycle of national team training in shooting // The Modern Olympic Sports. International

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПОЗА АУДИТОРІЄЮ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Фунтікова О.О.

Мелітопольський державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядається історія виникнення методу проектів у навчанні підростаючого покоління, аналізується те позитивне і негативне, що містив у собі метод проектів, та оновлений погляд на його сучасне використання в організації самостійної роботи студентів поза аудиторією.

Ключові слова: метод проектів, вища освіта, самостійна робота студентів

Аннотация. Фунтикова О.А. Современный взгляд на использование метода проекта в организации самостоятельной работы студентов вне аудитории в высшей школе. В статье рассматривается история возникновения метода проектов в обучении, анализируется то положительное и отрицательное, что содержал в себе метод проектов, и новый взгляд на его современное использование в организации самостоятельной работы студентов вне аудитории.

Ключевые слова: метод проектов, высшее образование, самостоятельная работа студентов.

Annotation. Fyntikova O.A. Modern view on usage of a method of the project in organization of independent activity of the students outside of an audience in a higher school. The article touches the history of projects' method appearing, analysis of positive and negative sides, and modern view of projects' method usage during students' independent work organization.

Key words: projects' method, the higher education, students' independent work.

Постановка проблеми. Реформування вищої освіти висунуло перед викладачами педагогічних університетів завдання пошуку найбільш ефективних методів організації самостійної роботи студентів поза аудиторією. Організація навчання студентів повинна відповідати швидкому росту гностичних, проектувальних, конструктивних та практичних вмінь, які повинен мати майбутній спеціаліст у практичній діяльності. З іншого боку, початкова школа вже почала пошук ефективної організації пізнавальної діяльності учнів. Майбутній спеціаліст зможе глибоко зрозуміти нові або оновлені дидактичні підходи школи тоді, коли сам був їх учасником на більш високому рівні. Робота виконана згідно плану Мелітопольського державного педагогічного університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: сучасна дидактична система спирається на діяльнісний підхід, який є основою методу проектів.

Уточнюється і доповнюється історія методу проектів (Гончаренко С.,1997; Савченко О.,1997), аналізується проектний метод навчання молодших школярів (Котелянець Н.,2001), є опис валеологічних проектів як поетапної практичної діяльності (Новолодська Е., 2002), розглядається сучасний проект учня як дидактичний засіб пізнавальної діяльності, розвиток креативності мислення (Чечель І., 2002), уточнюється дефініція «практико-спрямоване дослідження» - основа проектування (Овчиннікова А.,1999).

Ціль статті: розкрити зміст, особливості та нові можливості «методу проектів» і його використання в навчанні студентів у вищій школі на сучасному етапі.

Результати дослідження. Метод проектів як форма організації навчання має свій початок у лоні прагматичної педагогіки. Прагматична педагогіка виникла в Америці. Філософія прагматизму спирається на поняття «користь», на «суб'єктивний ідеалізм, емпіризм і релятивізм» /3,С.152/. Поняття теорії, ідеї розглядаються прагматистами як інструмент в допомогу у практичній діяльності /4,С.566/. Істина мінлива та вона створюється в процесі експериментування, досвідної перевірки гіпотез. Основами прагматичної педагогіки було навчання на основі особистого досвіду дитини. Істинність знань дитини визначається їхньою корисністю. Досліджувалися дії учнів, індивідуальний досвід. /6, С.12/. З 1824 року метод проектів є розповсюдженою формою навчання технічної інтелігенції в Америці. Десь через сто років (1911г.) в американській педагогіці виникає офіційний термін «проект». Популяризаторами методу проектів в США були: Дьюї, Кілпатрік, Коллінгс, Стівенсон, Торндайк. Як керівник педагогічного інституту в Чикаго, Дж. Дьюї провів у 1896-1904 р.р. ряд досліджень у питаннях виховання і навчання в елементарній школі при інституті і виклав свої висновки у роботах «Школа і суспільство» (1899), «Школа і дитина» (1905). В основі педагогічних міркувань Дьюї лежить думка, що сучасне велике місто не виховує дитину для творчої праці. Ще півстоліття тому весь процес виробництва в сім'ї фермера або селянина був постійно перед очима дітей. Усі члени сім'ї втягувались у цю щоденну роботу. Особистість вироблялась і ґартувалась у праці. Школа доповнювала це домашнє трудове виховання: вчила читати, писати, рахувати. З розвитком великої промисловості все різко змінилось. Діти не тільки не беруть участі в праці, а й не бачать її. «Школа не врахувала змін в умовах життя. Вона не внесла того, що тепер почало бракувати дитині в сім'ї. В ній немає творчої праці, тому вона й не може стати здоровим, виховним суспільним організмом». У своїй дослідній школі Дж. Дьюї запровадив як основу освіти ряд фізичних занять: діти

ткали, пряли, шили, готували їжу. Праця дітей була не тільки засобом ознайомлення з виробничою діяльністю, а й основним джерелом для здобування знань з основ наук. В школі праці, де учень повинен виконати ряд справ, увага має бути приділена кожній дитині. За поглядами Дж. Дьюї, сучасна школа має іншу хибу. Вона не сприяє розвитку індивідуальності в дитині, застосовуючи для всього класу однакові програми і методи. Центр уваги в ній лежить у підручнику, в учителєві, але завжди поза дитиною. /3, С.152-153/.

Французький гуманіст та просвітник Франсуа Рабле у романі «Гаргантюа і Пантагрюель»(1532-64; рос. Переклад, 1901) висміює схоластику за те, що вона забирає весь час і все життя людини, нічого їй не дає і лише робить її дурною та безглуздою. Він розповідає, як Гаргантюа протягом 18 років читав одну книжку «Про способи доведення» із нескінченними коментарями, доки не вивчив її так добре, що міг напам'ять переказувати її зміст навіть і ззаду наперед. Він докладно показує як процес, так і наслідки нового способу навчання, який протилежний схоластичній системі освіти. Навчання по-новому заощаджує час, приємне і легке, сполучає заняття науками з фізичними вправами та музикою. Аналізуючи роман «Гаргантюа і Пантагрюель», можна зробити висновок, що новий спосіб навчання розчистив місце для розробки та втілення методу проєктів у перспективі /7/.

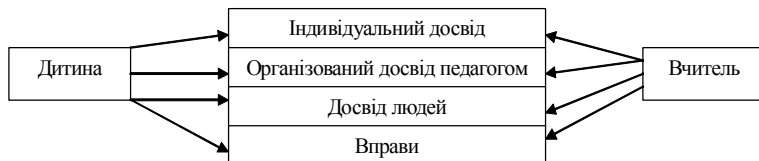
Праці Коллінгса «Експеримент з проєктним навчальним планом» (1917), Кілпатріка, Стівенсона «Проєктний метод навчання» (1921) є теоретичними основами даного методу. Кілпатрік - американський педагог і філософ, викладач, професор педагогічного коледжу Колумбійського університету (Нью-Йорк), учень і послідовник Дж. Дьюї - був прихильником прагматичної педагогіки. Разом з С. Стівенсоном розробив оригінальну систему організації процесу навчання в школі, названу методом проєктів у навчанні. Розрізняв 4 види проєктів: творчий (продуктивний), споживацький, проєкт розв'язання проблеми і проєкт-вправа. (2,С.163). Таким чином, весь навчальний курс побудовано навколо чотирьох людських інстинктів: соціального, конструювання, художнього вираження та дослідного (4,С.567). Але у статті /1,С.59/ наводиться інша класифікація: створювальний, споживацький, проєкт розв'язання проблем, фізико-математичний, технічний, проєкт-вправа.

У педагогічній літературі метод проєктів з'явився у 1908-1910 роках в описанні практики «домашніх проєктів», які використовувалися в сільських клубах молоді, потім метод проєктів було впроваджено у школах.

В 1929-1931 роках він широко використовується в школах Росії

та України. С. Шацький визначає основні елементи цього методу: реальний досвід дитини, організований досвід дитини педагогом, зіткнення з досвідом людей, вправи, які дають дитині нові навички.

Схема взаємодії дитини та вчителя за методом проектів:



Н. Крупська (1923 р.) звертає увагу на те, що метод проектів розвиває ініціативу, привчає до планової роботи, до обліку всіх видів труднощів, формує вміння розраховувати свої сили в процесі навчальних занять, розвиває самостійність.

Педагоги того часу (Петрович А., 1928) висвітлюють досвід з «методу проектів», формулюють ідеї широкого його застосування. Надається характеристика короткочасним і тривалим проектам, аналізується роль учня та вчителя у проекті та їх діяльність, добираються критерії.

З 1925 року багато шкіл України працюють за методом проектів. Метод проектів забезпечив розвиток творчої ініціативи й самостійності учнів. Це сприяло зв'язку між набуттям учнями знань і умінь та застосування їх у розв'язанні практичних вмінь. Однак універсалізація методу проектів і розвиток комплексної системи навчання призвели до втрати системи в роботі шкіл і перетворились у стримуючий фактор. Педагогічна преса критикувала цей метод, і практично його застосування в 1931 році було заборонено.

На наш погляд, метод проектів може бути ефективно використаний у навчальному процесі вищої школи на сучасному етапі освіти. Організація навчального процесу, посилення самостійної роботи студентів поза аудиторією дали поштовх для пошуку нових підходів до підготовки майбутніх спеціалістів. Останнім часом особлива увага приділяється організації самостійної роботи студентів. Студент повинен оволодіти відповідним колом професійно-орієнтованих знань, умінь, щоб надалі здійснювати професійну діяльність. Метод проектів є тією дидактичною основою, на якій можна вирішувати комплекс завдань відповідно до кваліфікаційної характеристики спеціаліста. Нижче розкривається практичне застосування методу проектів у роботі зі студентами.

Позитивне у використанні методу проєктів	Негативне у використанні методу проєктів
<p>Ї Індивідуальний досвід дитини. Навчання дітей базувалась на реальному досвіді дітей, який був основою для формування знань за 4 напрямками. Реальний індивідуальний досвід був основою для виникнення інтересу дитини.</p> <p>Ї Інтереси дитини. Врахування інтересів учнів призводило до високої вмотивованості у виконанні проєкту. Дитина з бажанням працювала над змістом проєкту, тому що це відповідало її інтересам.</p> <p>Ї Організація досвіду дитини педагогом. Педагог спільно з дітьми аналізує індивідуальний досвід дитини: що вона знає та вміє. Звертає увагу на те що вона не знає і це не вміє, щоб успішно виконати проєкт. Які знання та вміння треба набутися щоб індивідуальний досвід зріс. Приклад проєкту та його реалізації. "День деревонасаджень". Завдання: 1. Виявити місце для посадки дерев. 2. Дослідити врожайність ґрунту даної місцевості; 3. Виявити, які дерева найкраще посадити в цьому місці; 4. Довідатись, як треба садити дерева; викопати ямки; 6. Зробити посадку; 7. Зробити огорожу для деревам; 8. Стежити за ростом саджанців та виконувати потрібні поточні роботи /Л.С.60/</p> <p>Ї Облік труднощів, з якими стикається дитина. Дитина починає мислити, коли є проблема і її треба вирішувати. Знання про проблему починається через труднощі організаційного, когнітивного, конструктивного, творчого характеру.</p> <p>Ї Знання про свої особисті сили. Організація роботи над проєктом відповідає особистим силам дитини. Над проєктом діти можуть працювати при умовах адекватності сил, знань, умінь завданням проєкту.</p> <p>Ї Творча праця та ініціатива. Продуктивна дитяча діяльність, яка здатна породжувати якісно нові матеріальні цінності. Так, наприклад, виконуючи проєкт "Соняшник у пані Марфі", діти практично вирощували соняшник та здійснювали догляд за ним у процесі його росту.</p> <p>Ї Виробнича діяльність дитини, яка дозволяла придбати практичні уміння для життя.</p> <p>Ї Увага до здібностей та дефектів кожної дитини. Над проєктом могли працювати як група дітей (5-7 осіб), так і весь клас (30 осіб). Це означає, що кожна дитина, її знання та вміння були під наглядом вчителя.</p> <p>Ї Мислення дитини під час виконання проєкту. Встановлюється п'ять стадій акту мислення за Дж. Дьюї: 1. Процес діяльності; 2. Виникнення проблеми внаслідок ускладнення; 3. Збирання даних для</p>	<p>Ї Цілі освіти мали прагматичний характер. В основі всієї освіти лежить підготовка до вузької практичної діяльності. Наука і знання не даються в їх системному викладі.</p> <p>Ї Зміст проєктів. Проєкти мали різний рівень складності, тривалості. Це призвело до того, що не було системи проєктів, які б охоплювали знання про оточуючий світ, людську практичну діяльність на науковій основі.</p> <p>Ї Теоретичні знання. Різке зниження теоретичного рівня знань учнів. Система знань, що була закладена в тій чи іншій дисципліні, підпорядковувалась певному проєкту. А це означає, що цикл навчальних дисциплін обслуговували різноманітні проєкти. Відомості про один з чотирьох напрямків брались з різних дисциплін. Часто змінювалась структура заняття. Діти знайомляться з хімією в зв'язку з варінням і готуванням їжі, вони дізнаються про принципи геометрії в столярній майстерні і дещо із географії та історії в зв'язку з ткацтвом і шиттям /З.С.153/.</p> <p>Ї Інтереси дітей були не глибокими і несистемними. Програми навчання створювались разом з дітьми у процесі навчальної роботи. Це їх особисте бажання поглибити та розширити знання. Приклади проєктів: "Соняшник у пані Марфі", "Чому кульбаба так швидко розмножується?", "Як містер Мазер розводить таких чудових курей", "Підготовка насіння до посіву", "Улаштувати снігову гору, щоб кататися". "День деревонасаджень".</p> <p>Ї Роль вчителя у навчанні. Вчитель виконував роль співрозмовника, помічника, йому відводилась другорядна роль. Замість монолога вчителя – бесіди з учнями. Як казав Дж. Дьюї: "Тепер дитина повинна стати тим сонцем, навколо якого обертаються всі освітні засоби, тим радіусом, який визначає розмір усього кола шкільного життя".</p> <p>Ї Організація самостійної роботи дітей давала уривчасті знання. Заняття з письмом та лічбою проводяться тільки у зв'язку з потребами практичної діяльності.</p>

Основна ідея використання методу проектів у вищій школі:
розвиток і саморозвиток професійного росту майбутнього спеціаліста

Ціль освіти: система професійно-педагогічних вмій на підставі створення оптимальних умов організації самостійної роботи і досягнення високих результатів у навчальній роботі

Зміст проектів охоплює теорію виховання дітей дошкільного віку: «Теорія національного виховання», «Теорія фізичного виховання», «Теорія гри дошкільників», «Теорія трудового виховання», «Теорія морального виховання дошкільників». Дошкільна дидактика.

Основні функції педагогічного проекту:

- Ї Навчальна функція - це рівень оволодіння теоретичними знаннями, їх широта та повнота, знайомство (не менш ніж з 25) з джерелами за даним проектом. Планове вивчення наукової, методичної літератури, її послідовне конспектування. Узагальнення суттєвих фактів науки, передового педагогічного досвіду.
- Ї Наукова функція - студент повинен вміти робити спостереження, аналізувати досвід педагогічної діяльності і співробітництва педагога з дітьми відповідно до змісту та назви проекту. Узагальнювати проблему з позиції наукових методів дослідження.
- Ї Методична функція - розробляти систему завдань та систему контролю знань відповідно до змісту проекту.

Вимоги до педагогічного проекту:

- Ї актуальність проекту, відповідність його сучасному стану педагогічної науки та практичним завданням на перспективу;
- Ї послідовне вивчення та критичний аналіз літературних джерел з проблеми;
- Ї послідовне вивчення передового педагогічного досвіду у контексті проекту;
- Ї узагальнення результатів, висновки, рекомендації;
- Ї розробка системи контролю знань з цього проекту;
- Ї розробка системи завдань при подальшій роботі над проектом іншими студентами.

Назви педагогічних проектів:

«Українська національна система виховання, її значення і застосування у розвитку дошкільників». «Народна педагогіка». «Активні засоби фізичного виховання та їх педагогічне удосконалення» (Варіант «А». Варіант «Б»). «Ігри-драматизації у дитячому садку, методика керівництва» (Варіант «А». Варіант «Б»), «Роль та місце вихователя у розвитку сюжетно-рольової гри», «Навчання молодших дошкільників ігровим діям як шлях до розвитку сюжетно-рольових ігор». « Керівництво

іграми дітей у режимних процесах», «Коллективна праця дітей та її організація» «Шляхи виховання в праці самостійності, працелюбності, колективізму, відповідальності» (Варіант «А». Варіант «Б»), «Виховання культурної поведінки у дітей дошкільного віку». «Роль дружби в житті дитини», «Значення волі для виховання моральних рис особистості», «Значення сенсорної культури для ознайомлення дітей з оточуючим світом» (Варіант «А». Варіант «Б»), «Сенсорний розвиток дітей 2-го року життя у процесі навчання діям з предметами», «Використання загальнодидактичних принципів у навчанні дошкільників», «Організація педагогічної роботи по вихованню інтересу до школи у дітей старшого дошкільного віку».

Теоретичні знання студентів за методом проектів: педагогічні поняття та їх взаємозв'язок: «виховання», “фізичне (трудове, моральне, розумове) виховання», «закономірності та принципи виховання», «методи виховання», «навчання», “закономірності навчання», «методи, форми навчання», «засоби навчання», “система знань дошкільників», «особистість», «вікова періодизація».

Інтереси студентів: як свідчить досвід роботи у вищій школі, студенти мають свої нахили в педагогічній роботі. Одні - мають інтерес до організації сюжетно-рольових ігор, інші - цікавляться розумовим вихованням дошкільників. Педагогічний проект та його виконання пропонується на підставі інтересів студентів для виконання самостійної роботи поза аудиторією.

Форма організації студентів: один простий проект - один студент. Складний проект - два студенти.

Роль викладача у навчанні за методом проектів: викладач, який проводить семінари та практичні заняття, підбирає назви та зміст проектів, консультує студентів, визначає форму звітності, критерії оцінок, термін здачі проекту, технічне оформлення педагогічного проекту.

Організація самостійної роботи студентів за методом проектів:

1. Пропонується декілька проектів для вибору одного.
2. Підбір основного матеріалу, особиста оцінка різноманітних підходів, конспектування літературних джерел, наукові та методичні рекомендації.
3. Створення методичного апарату вивчення даного проекту іншими студентами молодших курсів, а саме:
 - визначаються основні поняття теми
 - формулюються три практичних завдання відповідно до змісту проекту

Ї формулюються 50 суджень для контролю знань студентів за даним проектом

Приклад.

Висновки

1. Метод проектів є ефективною дидактичною основою для організації самостійної роботи студентів поза аудиторією.
2. Ріст гностичних, проектувальних, конструктивних та практичних вмінь майбутніх спеціалістів може ефективно відбуватися за методом проектів.
3. Метод педагогічних проектів враховує ідею, ціль освіти, теоретичні знання, інтереси студентів, форму організації, висвітлює роль викладача.

Подальшого дослідження потребують інші підходи щодо на використання методу проектів у організації самостійної роботи студентів

Література

1. Башинська Т. Проектувальна діяльність - основа взаємодії вчителя та учнів/Початкова школа.-2003.-№7.-С.59-62
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. -Київ.: Либідь, 1997.-376с.
3. Даденков М.Ф. Історія педагогіки. Рад. школа.-Київ-Харків.-1947.-320с.
4. Латышина Д.И. История педагогики (История образования и педагогической мысли). - М.: Гардарики,2002.-603 с.
5. Педагогический словарь в двух томах. Том первый. М.: АПН СССР.-1960.-С. 685-686, 774 с.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. - К.: Абрис,1997.-416 с.
7. Рабле Франсуа. Гаргантюа і Пантагріель.-

Надійшла до редакції 19.07.2003р.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ТРАС ЗАПЛАНОВАНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ЗМАГАНЬ НА НАЯВНІСТЬ ЗБУРЕНОГО ЕМП

Олег Пришляк

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. З метою підвищення рівня активної безпеки тренувальної та змагальної діяльності спортсменів-автогонщиків в умовах збуреного ЕМП, розроблено методику проведення експертизи трас запланованих змагань на наявність збуреного ЕМП.

Ключові слова: автомобіль, траса, експертиза.

Аннотация. Пришляк О. Методика проведения экспертизы трасс запланированных автомобильных соревнований на наличие возмущенного ЭМП. С целью повышения уровня активной безопасности тренировочной и соревновательной деятельности спортсменов-автогонщиков в условиях возмущенного ЭМП, разработана методика экспертизы трасс запланированных соревнований на присутствии возмущенного ЭМП.

Ключевые слова: автомобиль, трасса, экспертиза.

Annotation. Prishlak O. Technique of realization of expertise of lines of scheduled automobile competings on availability perturbed EMP. With view level rise of active safety of activity training and competitive sportsmen- autoracer in conditions of electromagnetic fields, developed a trasses examination taking methods of planned emulations on presence of electromagnetic fields.

Keywords: automobile, line, expertise.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з факторів, що істотно впливають на аварійність, є електромагнітне поле (ЕМП). Відомо, що ЕМП негативно впливає на людський організм (біль у ділянці серця, біль голови, часткове тимчасове погіршення зору, тремтіння кінцівок та інші симптоми). Подібні зміни психо-фізіологічного стану вкрай небезпечні для спортсменів при керуванні автомобілем, мотоциклом, велосипедом, санями, бобом, під час долаття гірськолижної траси тощо [1, 2].

Напруженість магнітного поля Землі коливається в широких межах: від сотих часток до декількох десятків ампер на метр (А/м), залежно від географічної широти, пори доби, пори року, сонячної активності.

Напруженість постійного електричного поля в звичайний день складає біля 100 В/м. Воно залежить від висоти над поверхнею Землі і змінюється в часі.

Основним джерелом змінних природних ЕМП є атмосферні розряди. Вони поширюються в діапазоні частот від декількох одиниць до декількох десятків тисяч кілогерц.

Рівень ЕМП техногенного походження, які штучно створюються людиною, в окремих районах у сотні разів вищий від середнього рівня природних полів відповідних діапазонів, а їх дія на психо-фізіологічний стан людини при адекватних інтенсивностях і частотах - аналогічна.

Частотний діапазон штучних ЕМП коливається в межах 0 - 30 Гігагерц. Встановлено, що ЕМП, взаємодіючи з біологічною системою, порушує активність різноманітних фізіологічних процесів на тканинному та молекулярному рівнях [3, 4].

В процесі підготовки змагань з автомобільних перегонів, перед затвердженням схеми швидкісної траси і розкладу руху спортивних автомобілів, та перед отриманням ліцензії на трасу автомобільних перегонів, і свідоцтва організатора змагання, слід провести виміри небезпечних (шкідливих) ЕМП з метою запобігання аварійності, що сприятиме підвищенню активної безпеки самих спортсменів-автогонщиків, суддів, обслуговуючого персоналу і глядачів.

Робота виконана згідно плану НДР Львівського державного

інституту фізичної культури.

Гіпотезою роботи є зниження аварійності на окремих ділянках швидкісних трас завдяки вивченню напруженості ЕМП техногенного та природного походження.

Це припущення, безсумнівно, підтверджує потребу в розробці методики проведення експертизи трас запланованих швидкісних змагань на наявність збуреного ЕМП з метою застосування заходів безпеки та запобігання аварійності при проходженні спортсменами окремих ділянок швидкісних трас з яскраво вираженим ЕМП техногенного та природного походження.

Завдання, які були поставлені для досягнення запланованої мети:

- визначити діапазон частот в якому слід проводити вимірювання;
- обрати оптимальний вимірювальний комплекс для оцінки напруженості ЕМП техногенного та природного походження;
- виявити ділянки траси, на яких виникає збурення ЕМП техногенного та природного походження;
- розробити відповідні заходи для зниження ефекту ЕМП на організм спортсмена;
- розробити конкретні карти з відзначеними ділянками підвищеного рівня ЕМП.

Для розв'язання цих завдань було застосовано комплексний підхід з використанням наступних конкретних **методів дослідження**:

1. Теоретичний аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури і емпіричних матеріалів наукового дослідження;
2. Визначення впливу ЕМП на результати змагальної діяльності спортсменів-автогонщиків;
3. Конкретні фізичні та математичні методики;
4. Обробка результатів дослідження методом математичної статистики за допомогою комп'ютерних програм.

Результати роботи. Для оцінки впливу збурень ЕМП техногенного та природного походження широкого спектру, які створ'ює автомобіль під час проходження зони антенних полів, високовольтних ліній електропередач (ЛЕП) та різноманітних електромагнітних випромінювань дослідницької, промислової та медичної надвисокочастотної апаратури, необхідна методика проведення експертизи трас запланованих змагань.

Аналіз літературних джерел, а також власні дослідження проведені перед VII етапом чемпіонату України 2000р. - VI УКРТАТНАФТА "Ралі Карпати"- дозволили обрати найефективніші

засоби вимірювання - селективний мікрівольтметр і вимірювач напруги завад типу FSM – 8,5 (Німеччина), - високочутливий гетеродинний приймач з діапазоном частот від 26 до 1000 МГц [4]. Експериментально визначені оптимальні дистанції між вимірюваннями, які дозволяють знизити кількість вимірів та часу експертизи без погіршення якості процесу оцінки рівня напруженості ЕМП. В результаті проведених експериментів були розроблені відповідні карти з відзначеними ділянками підвищеного рівня ЕМП.

Дослідження такого напрямку в галузі спорту в Україні були проведені вперше. Педагогічні спостереження за тренувальною та змагальною діяльністю автогонщиків та аналіз наявності підвищеного рівня напруженості ЕМП на швидкісних трасах, дозволили побудувати карти з відзначеними ділянками підвищеного рівня ЕМП, що було підставою для розробки алгоритму методики проведення експертизи трас запланованих змагань на наявність збуреного ЕМП.

Одержані результати дозволяють сформулювати алгоритм методики проведення експертизи трас запланованих автомобільних змагань на наявність збуреного ЕМП, який полягає у наступному:

1. Вимірювання розподілу напруженості ЕМП вдовж швидкісних трас, запропонованих організаторами змагального і тренувального процесу з автомобільних перегонів слід проводити в частотному діапазоні від 26 МГц до 1000 МГц.
2. Для вимірювання синусоїдальних напруг і для квазіпікового вимірювання імпульсних напруг перешкод слід застосовувати селективний мікрівольтметр, що представляє собою високочутливий гетеродинний приймач типу FSM-8,5 (Німеччина).
3. Дистанція між точками вимірювання повинна бути не більше 500 м, а в окремих випадках (при наявності випромінювачів техногенного походження) - навіть 50 м.
4. Всі ділянки з підвищеним рівнем ЕМП згідно розроблених модельних характеристик критичної інтенсивності ЕМП наносяться на карти відповідними знаками (рис.1).



Рис. 1. Знаки.

5. Карты подаються з відзначеними ділянками підвищеного рівня ЕМП (Рис.2) разом із рекомендованими заходами стосовно підвищення рівня активної безпеки (наприклад, розташування ретардерів для погашення швидкості автомобіля, способи екранування автомобіля з подальшим виведенням спеціального контактора з поверхнею землі (заземленням)), тощо.

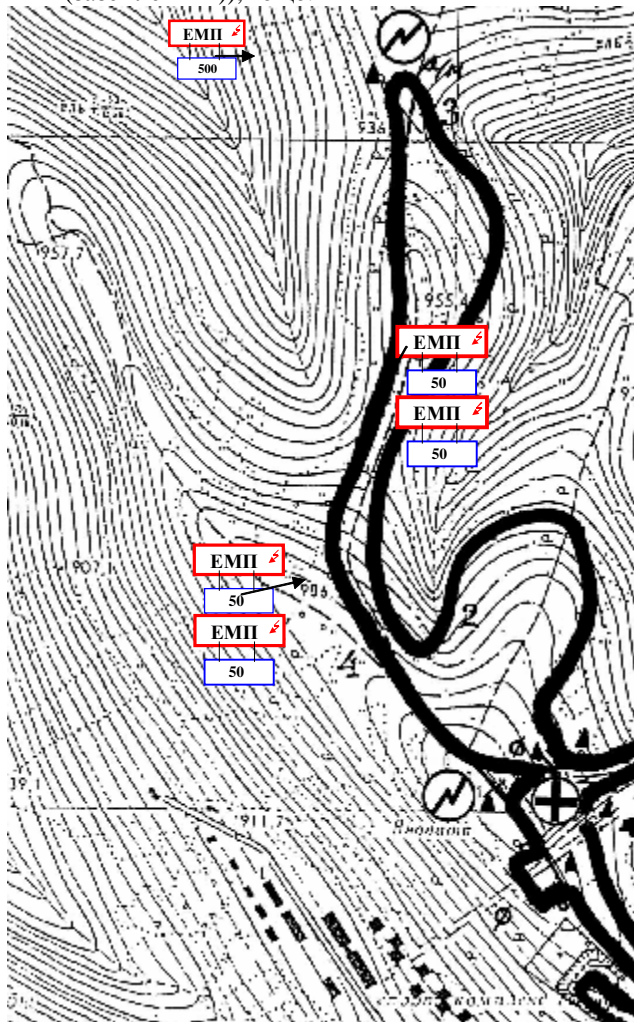


Рис.2.Карту.

Проаналізувавши досліджені експериментально характеристики, ми отримали підтвердження достовірності гіпотези. Вище викладене дозволяє сформулювати наступні **висновки**:

1. Сформульовано основні вимоги, щодо вибору методики і засобів вимірювання параметрів електромагнітного поля.
2. Проаналізовані існуючі засоби вимірювання змінного високочастотного електромагнітного поля з метою вимірювання напруженості електричної складової поля на окремих частотах з мінімальною похибкою.
3. Розроблена методика експертизи трас запланованих автомобільних змагань на наявність збуреного ЕМП буде підставою запобігання аварійності на швидкісних трасах в автоспорті.

Подальші дослідження планується провести у напрямку вивчення безпеки проходження автомобілями окремих ділянок швидкісних трас.

Література

1. Игнатов Н.А., Мишуринов В.М., Мушегян Р.Т., Сергеев В.А. Приборы и методики психофизиологического обследования водителей автомобилей.-М.: Транспорт, 1974. 174 с.
2. Рибак О.Ю., Сапужак І.Я. Система безпеки автомобільних змагань / /Фізична культура, спорт та здоров'я: Зб. наукових робіт. Харків: ХАДІФДК, 1997 С. 175-177.
3. Рибак О.Ю., Сапужак І.Я. Система психо-фізіологічних обстежень автогонщиків // Індивідуальні психо-фізіологічні особливості людини та професійна діяльність: Матеріали 11-ої наукової конференції. Київ-Черкаси, 1997. - 110 с.
4. Афанасьев Ю.В., Студенцов Н.В., Хорев В.Н. и др. Средства измерения параметров магнитного поля. - Л.: Энергия. Ленингр. отделение, 1979 . - 321 с.

Надійшла до редакції 17.07.2003р.

МІСЦЕ І РОЛЬ КАФЕДР СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ В УДОСКОНАЛЕННІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ НА ЕТАПІ РЕФОРМУВАННЯ ВОЄННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВИ

Круть П.П.

Військовий інститут внутрішніх військ МВС України

Анотація. Праця присвячена аналізу ролі соціально-гуманітарних кафедр в процесі удосконалення навчально-виховної роботи

Ключові слова: психологія, навчально-виховна робота.

Анотация. Круть П.П. Место и роль кафедр социально-гуманитарного цикла в

совершенствовании учебно-воспитательного процесса на этапе реформирования военной организации и правоохранительных органов государства. Работа посвящена анализу роли социально-гуманитарных кафедр в процессе совершенствования учебно-воспитательной работы.

Ключевые слова: психология, учебно-воспитательная работа.

Annotation. Krut P.P. Place and role of stands of a social humanitarian cycle in perfecting educational of process at a stage of reforming of military organization and law enforcement bodies of the state. The activity is dedicated to the analysis of a role social - humanitarian of stands during perfecting educational of activity.

Keywords: psychology, educational activity.

Постановка проблеми. На сучасному етапі державотворення в умовах реформування військової організації та правоохоронних органів України стратегічним завданням суспільства, яке реформується, є зміцнення і розвиток морально-патріотичного та інтелектуального потенціалу всіх категорій особового складу військових формувань України – важливого чинника системи забезпечення національної безпеки.

Кафедрам соціально-гуманітарного циклу на етапі реформування військової організації та правоохоронних органів держави при організації та веденню навчально-виховного процесу у Вищих військових навчальних закладах України надається пріоритетне значення. Це в першу чергу визначається суттю та змістом державного завдання щодо удосконалення навчально – виховного процесу, щодо виховання людини демократичного світогляду, готової до бездоганного виконання вимог Конституції України, присяги та статутів, прищеплені розуміння і віри в те, що всі предмети навчальної програми, які підлягають вивченню будуть необхідні у його професійній діяльності.

Робота виконана згідно плану НДР військового інституту внутрішніх військ МВС України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визнаючи, що найголовнішими фігурами у системі військової освіти, її основними важелями є військовий педагог та курсант (студент), науково-викладацький склад кафедр соціально-гуманітарного циклу повинен розглядати їх рівноправними компонентами в системі військової освіти. Рівноправність суб'єкту та об'єкту процесу навчання в педагогічній діяльності може бути забезпечене тільки за умови їх сумісною взаємодії по досягненню заздалегідь визначених навчально – виховних орієнтирів як на певний період так і на весь курс навчання у військовому навчальному закладі. Це на наш погляд забезпечить повернення до одного з основних принципів взаємопов'язаного процесу навчання та виховання – його демократизації, без нехтування вимог загальновійськових статутів, повороту до людини,

співробітництву у навчанні, де слухачі та курсанти стають повноправними його учасниками і водночас творцями власного самовдосконалення /1-23/.

Формулювання цілей статті. На сьогодні діяльність кафедри гуманітарних та соціально–економічних дисциплін Військового інституту внутрішніх військ МВС України охоплює практично весь спектр гуманітарного напрямку в який входять: історія України та війська українського, українська та зарубіжна культура, філософія, релігієзнавство, основи права та військове законодавство, політологія, основи економічних теорій, основи психології та педагогіки, методика виховної роботи, основи конституційного права, міжнародне гуманітарне право та правові основи службово-бойової діяльності ВВ МВС України і актуальні проблеми соціально-політичних відносин.

Основну задачу професорсько-викладацький склад кафедри реалізує насамперед через озброєння курсантів, студентів та слухачів теоретико-методологічними знаннями у взаємодії з активним використанням всього різноманіття форм виховного впливу, що забезпечує повне і якісне відпрацювання навчальних програм, сприяє формуванню у підрозділах та навчальних групах належного морально–психологічного стану особового складу.

Результати роботи. Враховуючи важливість формування та розвитку у військовослужбовців та слухачів відділення платної підготовки гуманістичного світогляду, глибокого розуміння закономірностей історичних процесів становлення нашої незалежної держави, діяльність кафедри визначається керівництвом інституту як одна з найпровідних та найголовніших у реалізації Закону України “Про освіту”, державних програм “Освіта”(Україна XXI ст.) і реформування та розвитку Збройних сил України до 2005 року, концептуальних положень військової освіти і Концепції виховної роботи у Збройних силах та інших військових формуваннях України у напрямку гуманізації і гуманітаризації воєнно - педагогічно впливу.

Навчально – виховний процес, що будується на основі вимог керівних документів має системний підхід, інтегрує в собі як сучасні погляди та перспективні напрямки педагогічної діяльності так і позитивний досвід минулого.

Велика увага приділяється і роботі військово-науковому товариству курсантів та студентів. Під керівництвом викладачів слухачами та курсантами розробляються найбільш перспективні та практичні теми службово-бойової діяльності частин та підрозділів Внутрішніх військ МВС України, які регулярно висвітлюються в роботі як міжнародних

науково-практичних конференцій так і у спеціалізованих військових виданнях.

Сьогодні, в процесі реформування інституту, колектив кафедри активно наполегливо працює над удосконаленням науково-методичної та матеріально-технічної бази спрямовуючи свої зусилля на створення відео та комп'ютерних підручників, з метою забезпечення одночасного вивчення навчального матеріалу з наочним його відображенням, та здійснення контролю знань. У перспективі для удосконалення ефективності самостійного опанування матеріалу з мінімальними витратами часу для бойових підрозділів планується підготовка та випуск посібників-практикумів з конкретними ситуаційними завданнями спрямованими на реальну практичну діяльність. На кафедрі активно реалізується програма формування інформаційного банку даних про вітчизняний і закордонний досвід в науково – педагогічній та службово-бойовій діяльності правоохоронних органів.

Як складова частина військового інституту кафедра гуманітарних та соціально-економічних дисциплін є важливим чинником формування морально-психологічної готовності особового складу до виконання поставлених завдань, через відтворення громадянської життєвої позиції військовослужбовців, їх особистої відповідальності за втілення в життя вимог Конституції та законів України, сумлінного ставлення до виконання службових обов'язків та має статус однієї з провідних в системі підготовки офіцерських кадрів для Внутрішніх військ МВС України.

Мета дисципліни «Педагогіка вищої школи»- познайомити майбутніх магістрів з основами дидактики вищої школи, сучасними вимогами до заняття у вищому навчальному закладі; сформувати вміння використовувати традиційні та інноваційні методи і прийоми роботи з курсантами та студентами, створювати позитивну мотивацію їхньої навчально-пізнавальної діяльності, а також активізувати діяльність, забезпечуючи інтелектуальний розвиток суб'єктів навчання.

У результаті вивчення дисципліни майбутні магістри за спеціальністю «Автомобілі та автомобільне господарство» повинні уміти:

- підготувати і прочитати лекцію у відповідності до сучасних вимог;
- підготувати і провести практичне, семінарське та лабораторне заняття у відповідності до сучасних вимог;
- стимулювати самостійну роботу курсантів чи студентів;
- контролювати навчання курсантів та студентів, оцінювати їхні знання у відповідності до сучасних вимог;

- володіти інноваційними освітніми технологіями.

Знати:

- сутність понять «методи, прийоми, форми, засоби навчання»;
- вимоги до лекції, практичного, семінарського, лабораторного заняття у вищому навчальному закладі;
- прийоми активізації пізнавальної діяльності суб'єктів навчання;
- методику організації проблемно-пошукової діяльності;
- сучасні методи контролю та оцінки знань у вищому навчальному закладі;
- інноваційні освітні технології.

Ознайомитись:

- з системою вищої освіти в Україні;
- з тенденціями і перспективами розвитку освіти в Україні;
- організаційно-правовим забезпеченням вищої освіти в Україні.

Дисципліна «Методика викладання у вищій школі» базується на знаннях з дисциплін «Педагогіка», «Психологія», «Філософія», «Риторика».

Методична послідовність вивчення дисципліни: загальна характеристика проблем методики викладання у вищій школі; організаційні та правові питання вищої освіти; зміст, форми та методи навчання; проблема створення позитивної мотивації та активізації пізнавальної діяльності суб'єктів навчання; оптимізація навчальної діяльності; інноваційні освітні технології; контроль та оцінка знань у вищій школі; організація наукової роботи з курсантами та студентами; педагогічна майстерність викладача.

Основними видами занять є лекції, практичні заняття та лабораторні роботи.

На лекціях вивчаються актуальні питання методики викладання у вищому навчальному закладі, які не мають однозначного розв'язання у науковій літературі або ще вичерпно не досліджені.

На практичних заняттях розв'язуються завдання, спрямовані на реалізацію отриманих знань у конкретних педагогічних ситуаціях.

На лабораторних заняттях проводяться пробні лекції та практичні заняття з наступним самоаналізом та колективним обговоренням.

Форми і методи проведення занять мають бути спрямованими на формування позитивної мотивації навчання магістрантів, розвиток їхньої самостійності та творчої ініціативи.

Подальші дослідження передбачається провести у напрямку вивчення проблем викладання інших дисциплін у військових інститутах.

Література

1. Конституція України. Київ, 28.06.96.
2. Державна національна програма “Освіта”(Україна XXI ст..).
3. Концепція військової освіти в Україні.
4. Концепція гуманізації та гуманітаризації освіти.
5. Концепція виховної роботи у Збройних силах та інших військових формуваннях України.
6. Круть П.П., Непіпенко Л.П., Терещенко І.А. Організація та проведення занять по гуманітарній підготовці з особовим складом внутрішніх військ МВС України: Підручник. - Харків, 2003.- 176 с.
7. Закон України “Про освіту”.
8. Державна програма реформування та розвитку Збройних сил України до 2005 року.
9. Витяги з керівних документів щодо організації виховної роботи у внутрішніх військах МВС України. ВІ ВВ МВС України 2002р.
10. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения (общедидактический аспект). – М.: Педагогика, 1977. – 254 с.
11. Бондар В.І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. – К.: Вересень, 1996. – 129 с.
12. Вербицкий А.А. Человек в контексте речи: формирование и методы активного учения. – М., 1990. – 64 с.
13. Волошук І.С. Науково-педагогічні основи формування творчої особистості. К.: Педаг. Думка, 1998. – 160 с.
14. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века.- М., 1998. – 605с.
15. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб: Питер Ком, 1999. – 368 с.
16. Євдокимов В.І. Альтернативні можливості вузівського навчання // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. - Харків: ХДПУ, 1998. - С.3 -6.
17. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. – М., 1994. - 174 с.
18. Лужай В.С. Філософія сучасної освіти: Навч. пос. – К, 1996. – 255 с.
19. Лусс. Э. Я. Педагогика высшей военной школы. Учеб. Пособ. – Харьков 1997. – 351с.
20. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. Педагогічна технологія. – Харків: Основа, 1995. – 104 с.
21. Формирование учебной деятельности студентов / Под ред. В.Я.Ляудис. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989. – 240 с.
22. Організація навчально-виховного процесу, методичної і наукової роботи у вищій військовій школі. Підручник . Харків: ХВІ, 2001. – 410 с.
23. Ягунов В.В. Теорія і методика військового навчання: Монографія. – К: Тандем, 2002. – 212 с.

Надійшла до редакції 10.07.2003р.

ЗАСТОСУВАННЯ МАЛЮНКОВИХ ПРОЕКТИВНИХ МЕТОДИК У ПСИХОДІАГНОСТИЦІ СТРАХІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ляшко Р.П.

Глухівський державний педагогічний університет

Анотація. У статті автор розглядає проблему використання проєктивних методик у психодіагностиці страхів дітей дошкільного віку, обґрунтовує можливості застосування для цього інтерпретаційних схем малюнків проєктивних тестів, пропонує емпірично апробовану систему аналізу та інтерпретації дитячого малюнка.

Ключові слова: психодіагностика, проєкція, страх, аналіз та інтерпретація малюнка.
Аннотация. Ляшко Р.П. Использование рисуночных проєктивных методик в психодиагностике страхов детей дошкольного возраста. В статье автор рассматривает проблему использования проєктивных методик в психодиагностике страхов детей дошкольного возраста, обосновывает возможность применения с этой целью интерпретационных схем рисуночных проєктивных тестов, предлагает эмпирично апробированную систему анализа и интерпретации детского рисунка.
Ключевые слова: психодиагностика, проєкция, страх, анализ и интерпретация рисунка.

Annotation. Lyashko R.P. Using of picturing projective methodics at the psychodiagnostics of childrens' fears in the preschool age. The present article deals with projective methodics of fears' psychodiagnostics among the pre-school children, it's author give a ground to the opportunity in using of picturing projective tests and their interpretive schemes for this aim, there is offereal the experimentally tested system of analysis and interpretation of childrens' pictures.

Key words: psychodiagnostics, projective, fear, analysis and interpretation of picture.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формуванню здорової емоційно-вольової сфери особистості дитини в наш час повинна приділяється значна увага. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні в розділах “Стосунки з однолітками”, “Я сам”, “Чужі”, “Безпека організму” звертає увагу вихователів і батьків на проблеми нормального психічного розвитку дитини. У розділі “Емоції та почуття” йдеться про те, що дитина повинна орієнтуватись у назвах та специфіці прояву основних емоцій, у тому числі і страху, встановлювати причинно-наслідкові зв’язки між подіями життя, своїми переживаннями та виразом обличчя. [2,55]

Окремі елементи інтерпретаційних схем представлено у роботах зарубіжних вчених Б.Шелбі, Дж.Ділео, Дж.Остер, Дж.Бук, Д.Харріс, Е.Копіц К.Маховер, К.Коха, М.Наумбург, П.Гоулд, Ф.Гуденау та вітчизняних Б.Єгорова, В.Лосєвої, Є.Романової, Є.Свитовської, С.Панченко, І.Жуковського.

Проблема вивчення дитячих страхів в психології не нова. Хоча вже існує певна кількість розроблених методик, спрямованих на психодіагностику, профілактику та корекцію страхів дітей, ефективність яких підтверджена застосуванням на практиці, як показують дослідження, поки що занадто рано говорити про стабільну емоційно-вольову сферу, високий рівень психічного здоров'я дітей взагалі. Тому, в дитячій психології повсякчас потрібний новий, переосмислений підхід, враховуючий сучасні життєві потреби та можливості, найостанніші наукові досягнення в галузі суміжних наук.

Робота виконана згідно плану НДР Глухівського державного педагогічного університету.

Формулювання цілей роботи. Одним з напрямків такої роботи є використання проєктивних методик, що дозволяє отримати глибоку інформацію про прихований, внутрішній світ дитини, що є необхідною умовою психодіагностики таких емоційних станів як страх, тривога. Ми вважаємо цікавим і перспективним напрямком психодіагностики, профілактики та корекції страхів дітей застосування інтерпретаційних схем малюнкових проєктивних методик для обробки матеріалів, отриманих іншими психодіагностичними засобами.

Результати роботи. З метою встановлення вказаної можливості нами було проведено дослідження малюнків дітей, у яких наявні страхи. Дослідженням було охоплено близько 80 дітей шостого року життя міст Глухів та Буринь Сумської області. Була використана методика О.Захарова “Малювання страхів”. Обрання саме цієї методики обумовлюється, по-перше, її ефективністю та зручністю застосування в практичній роботі в умовах дошкільного закладу; по-друге – психодіагностичною та психокорекційною спрямованістю; по-третє, ми вважаємо, що дитячі малюнки страху можна проаналізувати з боку наявності в них повторюваних особливостей, тестових показників, які потім співставити з даними малюнкових проєктивних методик.

Перший етап методики “Малювання страхів” був розроблений О.Захаровим у 80-х рр. минулого століття. Процес малювання супроводжується емоційною експресією, отже страх вивільнюється і вже не настільки пригнічує дитину, не панує над нею. Дитина має можливість у такий спосіб виразити неусвідомлювані емоції та почуття, які не може пояснити словами – всі негативні переживання, пов'язані зі страхом виявляються на папері через форму, розміщення в просторі, розміри, гаму кольорів. Для виконання даної методики необхідні аркуш паперу та набір олівців, не менш 7 кольорів. Інструкція: “Намалюй свій страх.” Другий етап методики був розроблений О.Захаровим пізніше, у 90-х рр., і отримав

назву “Я поряд зі своїм страхом”. Має більше психокорекційну та психопрофілактичну спрямованість. При виконанні цього етапу рекомендується звернути увагу на особливості зображення залежності, співвідношення між дитиною і об’єктом страху (розмір, використані кольори). Другий етап проводиться через тиждень після першого. Інструкція: “Намалюй себе поряд зі своїм страхом”. Паралельно з другим, з’явився третій етап даної методики: “Я – переможець свого страху.” Спрямованість – психотерапевтична та психокорекційна. Інструкція: “Намалюй себе переможцем свого страху”. І.Медведевою та Т.Шишовою був розроблений четвертий етап даної методики. Інструкція: “Намалюй свій страх у комічному (смішному) вигляді”.

Аналізуючи зміст малюнків страхів дітей дошкільного віку, ми зробили висновок, що в них зображуються страхи, що мають стійкий характер, при чому, в більшій мірі – такі, які мають конкретний об’єкт. Можливою причиною цього є порівняна легкість відображення їх засобами малювання. Поряд з цим страхи уколів, болю, не встигнути щось зробити, самотності (бути неприйнятним у гру), різких звуків, висоти, одержати погану оцінку мають більш виражений ситуативний характер і не відображаються поза діяльністю, не пов’язаною з ситуацією їх появи і виявлення. Найчастіше в дитячих малюнках зустрічається зображення тварин. Це може бути пов’язане з тим, що дітям просто подобається їх зображувати.

Для обробки дитячих малюнків було опрацьовано основні проективні техніки з метою виявлення в них типових закономірностей аналізу та інтерпретації малюнків, які б можна було використовувати при роботі з дітьми дошкільного віку з урахуванням мети психодіагностичної системи. Таким чином, було використано окремі елементи інтерпретаційних схем зарубіжних вчених Б.Шелбі, Дж.Ділео, Дж.Остер, Дж.Бук, Д.Харріс, Е.Копіц К.Маховер, К.Коха, М.Наумбург, П.Гоулд, Ф.Гуденау та вітчизняних Б.Єгорова, В.Лосєвої, Є.Романової, Є.Свитовської, С.Панченко, І.Жуковського.

Розпочинати аналіз малюнка страху, на нашу думку, потрібно з загальних закономірностей, що не стосуються змісту зображеного – формальних показників. Основними з них вважають натиск на олівець, особливості ліній, розмір малюнків, розташування малюнку на аркуші, старанність та деталізованість, використання кольорів, додаткові особливості. Виходячи з них можна судити про рівень тривожності, загальної активності або пасивності дітей. Жодна з ознак, взята окремо, не може служити підставою для остаточних висновків, кожна з них інтерпретується по-різному залежно від того, в комплексі з якими

проявами вона зустрічається.

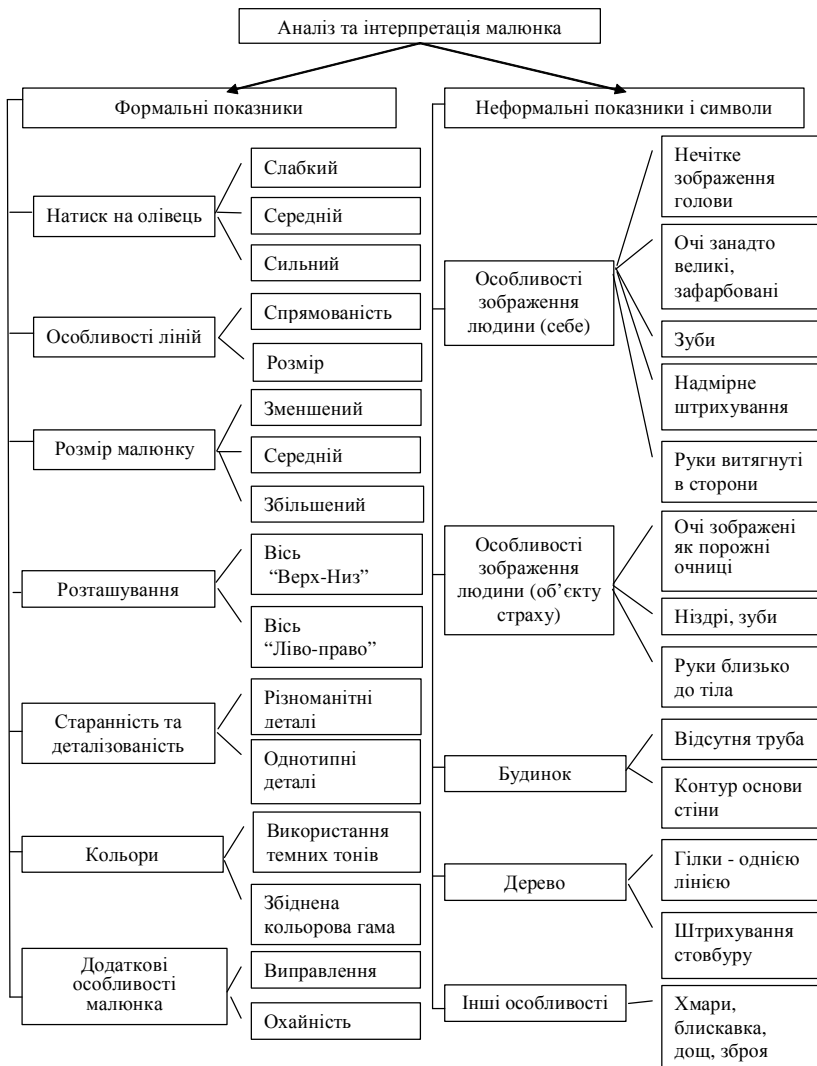
Провідне місце в інтерпретації малюнків займає аналіз змісту намальованого та символів, які можуть бути представлені в малюнку. Мова йде про ті елементи, що мають подвійний зміст – один очевидний, а інший прихований, потребуючий розшифрування. Це звичайні предмети, що на малюнку набувають зовсім іншого значення, яке відрізняється від дійсного в реальному житті. Для досягнення більшої адекватності, інтерпретація окремих фрагментів повинна робитися з урахуванням їхнього взаємозв'язку із загальною конфігурацією малюнка. Інтерпретація повинна проводитися коректно й у світлі максимально повної інформації про дитину. Основні напрямки аналізу та інтерпретації дитячого малюнку подані в схемі 1. Мета і обсяг даної статті не дозволяють подати повністю методичку інтерпретації та аналізу малюнка, проте ви зможете отримати їх, зв'язавшись з автором.

Обробка дитячих малюнків страхів дозволила виявити такі повторювані особливості. Аналізуючи формальні показники було встановлено, що сила натиску на олівець в абсолютній більшості робіт (більше, ніж 80%) є середньою, тобто врахування цього показника не несе суттєвої інформації. Стосовно особливостей лінії з погляду їхньої спрямованості і розмірів, для 50% малюнків характерним є використання контуру в усіх закінчених просторах (вікна, стіни, хмари, крони дерев і т.д.), що може свідчити про прагнення до порядку і логіки. Разом з тим, на нашу думку, це йде від глухого і неусвідомленого страху перед порожнечою, а не від можливості вільного вибору. Аналізуючи розмір зображуваного на малюнках страхів, слід зазначити, що збільшення об'єктів є характерним для 43% робіт дітей експериментальної групи, що вказує на стан емоційного збудження, підвищений рівень тривожності. Надвеликі, такі, що займають весь доступний простір, виходять за межі аркуша зображення, зустрічаються 9% малюнків, вказують на страх, ситуативно обумовлену тривогу. Щодо використання кольору, то найпоширенішим в даних малюнках є чорний, він є базовим в малюнках 47% дітей. Взагалі, в малюнках переважає використання темних тонів, що може вказувати на страх, підвищений рівень тривожності, депресію. В цьому відношенні особливо показовими є поєднання чорного кольору з коричневим та синім, фіолетовим – 21%. Підвищена напруженість кольору, його надмірна яскравість, різка контрастність використовуваних кольорових поєднань, переважання яскраво-червоного або темно-червоного кольорів (19%) є характерною для станів високого емоційного напруження. Як правило, вона сигналізує про страх, пов'язаний з зображуванним об'єктом, ситуативно обумовленому підвищенні рівня

тривоги.

Схема 1.

Основні напрямки аналізу та інтерпретації дитячого малюнка.



Аналізуючи додаткові формальні особливості малюнків страху, слід зазначити, що штрихування малюнку, зробленого простим олівцем (як зафарбовування частини або всього малюнку сірим кольором)

зустрічається в роботах 31% обстежених дітей, є характерним для дітей з високим рівнем тривожності, страху. Неохайне штрихування, що іноді виходить за контур малюнка – 12%, штрихування з наростаючою амплітудою рухів – 8% є типовими для проявів страху, ситуативного підвищення рівня тривоги.

Аналізуючи змістовні показники і символи в зображеннях дитячих малюнків страху ми виділили чотири умовних групи: зображення людей, що представляють дитину, зображення людей чи інших подібних істот, що представляють страх дитини, зображення будинку, зображення дерев. Обробка малюнків дозволила виявити такі найбільш повторювані особливості:

1) Особливості в зображеннях людей (себе): нечітке зображення голови - сором'язливість, боязкість, зустрічається в малюнках 14% дітей; очі занадто великі – 29%, очі зафарбовані – 15% - страх; зуби чітко намальовані – агресивність - 19%; обличчя неясне, тьмяне - боязкість, сором'язливість – 9%; обличчя, схоже на маску, зображення маски – 5% - обережність, можливі почуття деперсоналізації і відчуженості; волосся надто заштриховане – тривога, пов'язана з мисленням або уявою – 27%; руки витягнуті в боки – труднощі у соціальних контактах, страх перед агресивними імпульсами – 38%; ступні не зображені - замкнутість, боязкість втрати опори – 2%.

2) Особливості в зображеннях людей (об'єктів страху): очі зображені як порожні очниці – значиме прагнення уникати візуальних стимулів, ворожість – 17%; ніздрі – примітивна агресія – 29%; зуби чітко намальовані – агресивність – 19%; руки, зображені не разом з тулубом, а окремо, витягнуті в сторони – дитина іноді ловить себе на діях або вчинках, що вийшли з-під контролю – 16%; руки зображені близько до тіла – напруження – 17%.

3) Зображення будинку зустрічається в малюнках 11% дітей. Стіна з акцентованим контуром основи – 20% малюнків – дитина намагається витиснути конфліктні тенденції, переносить труднощі, тривогу; стіна: бічний контур занадто тонкий і неадекватний – передчуття (загроза) катастрофи – 15%; відсутність труби – дитина відчуває недостачу психологічної теплоти у будинку – 50% малюнків.

4) Зображення дерев. Гілки намальовані однією лінією - утеча від неприємностей реальності, її трансформація і прикрашання – 40% малюнків; заштрихований стовбур - внутрішня тривога, підозрливість, страх бути покинутим – 30%; лінії стовбура криві - активність загальмована тривогою і думками про непереборність перешкод – 20%; гілки не пов'язані зі стовбуром – відхід від реальності, невідповідної бажанням,

спроба «утекти» у мрії й ігри – 20%; стовбур обмежений знизу – відчуття нещастя, пошук підтримки – 20%; гостра вершина – захищається від небезпеки, дійсної чи уявної – 10%.

5) Інші особливості. Хмари, блискавка – боязка тривога, побоювання, депресія 37%, фігура людини на вітрі, під дощем – потреба в любові, прихильності, турботливій теплоті 29%; лінія основи (землі) – незахищеність 21%. Зброя – агресивність – зустрічається в малюнках 17% дітей, більшість з них – хлопчики.

Отже, застосування інтерпретаційних схем малюнкових проєктивних методик для аналізу та інтерпретації дитячих малюнків може використовуватися для поглибленого розуміння сутності та природи страхів дитини. При цьому постають певні вимоги до організації психодіагностичного дослідження та обробки отриманого матеріалу. Ми хотіли б надати поради, дотримання яких допоможе уникнути ускладнень в роботі, зробіть психологічний процес ефективнішим:

1. Очевидно, що перед проведенням діагностики необхідно встановити контакт з дитиною. Для цього існує багато способів. Ми пропонуємо використовувати як один з них вправу “Долонька”. При виконанні вправи пропонуємо дітям подарувати нам свою долоньку – покласти ліву руку з широко розставленими пальцями на аркуш, а правою – обвести її. (Для лівші – навпаки). Дитина сама обирає колір олівця. Потім пропонуємо перевернути аркуш і на зворотному боці виконати завдання.

2. Одразу ж після виконання завдання можна постановки питання про те, що зображено на малюнку (“що ти намалював?”, - зазвичай, це питання має на меті встановлення комунікації з дитиною, створення ситуації взаємного емоційного відгуку). Одним з наступних може бути запитання “чому саме ти намалював (...)?” Встановивши контакт і почавши розповідати про свій малюнок, дитина може подати невеличку оповідь про персонажа, чи персонажів, зображених на малюнку. Цю оповідь, хоч з особливою обережністю, все ж можна піддати аналізу. Слід враховувати вимогливість даного методу отримання інформації до освіти і досвіду роботи особи, яка проводить психодіагностику. Зрозуміло, що застосування цього методу можливе за умови наявності спеціальної психологічної освіти (психологи, практикуючі психологи, психодіагности) та досвіду роботи з проєктивними методиками або аналітичної практики.

3. Аналізуючи формальні показники слід звернути особливу увагу на силу натиску на олівець і особливості ліній, - це вдається при використанні м'яких олівців. Аналіз розмірів зображеного передбачає,

що дитина мала достатньо простору для роботи, тому використання паперу формату А4 є оптимальним, за умови що використання іншого розміру не має на меті вирішення певних профілактичних або психокорекційних завдань.

4. Аналіз змістовних показників та символів повинен ґрунтуватися на значенні їх для даної конкретної дитини. Джерелом необхідної інформації при цьому можуть бути також розроблені психологами та спеціалістами суміжних наук інтерпретаційні схеми.

Застосування зображувальної діяльності в психодіагностиці дитячих страхів набуває нового розуміння за умов використання інтерпретаційних схем основних малюнкових проєктивних методик. Для встановлення рівня ефективності та укладання достовірної методики потрібне дослідження на великій статистично значимій вибірці.

Література:

1. Венгер А.Л., Психологическое консультирование и диагностика. Практическое руководство. Часть 1. – М., Генезис, 2001. – 160 с.
2. Дакуліна О., Корміліцина Л. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999. – С. 55
3. Дилео Дж. Детский рисунок: диагностика и интерпретация. – М. Апрель Пресс, 2002 –272 с.
4. Захаров А. И. Как помочь ребенку преодолеть страх. – М., 1986.
5. Остер Дж., Гоулд. П. Рисунок в психотерапии. – М., 2001, 184 с.

Поступила в редакцию 14.07.2003г.

ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНО-ВОЛЕВОЇ СФЕРИ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Грицюк В.І.
м. Кіровоград

Анотація. Використання розроблених умов ігрової діяльності в корекційно-відновлювальному процесі допоміжної школи дозволило не тільки забезпечити активну участь дітей-олігофренів в рухливих іграх, диференціацію ігрових завдань у відповідності з типологічними і індивідуальними особливостями аномальних учнів, але і створити засоби психолого-педагогічного стимулювання, сформувати наступність і чітку систему запровадження гри в практичну діяльність.

Ключові слова: школяр, гра, емоції, розвиток.

Аннотация. Влияние игровой деятельности на развитие эмоционально-волевой сферы умственно отсталых младших школьников. Использование разработанных условий игровой деятельности в коррекционно-восстановительном процессе вспомогательной школы позволило не только обеспечить активное участие детей-олигофренов в подвижных играх, дифференциацию игровых задач в соответствии с типологическими и индивидуальными особенностями аномальных учеников, но и создать средства психолого-педагогического стимулирования,

сформировать преемственность и четкую систему внедрения игры в практическую деятельность.

Ключевые слова: школьник, игра, эмоции, развитие.

Annotation. Gritshuk V.I. Influencing of game activity on development of an emotional - strong-willed orb mentally of backward low schoolboys. Usages of designed conditions of game activity in correctional reduction process of auxiliary school has allowed not only to supply fissile participation of children in mobile games, differentiation of game problems pursuant to typological and specific features of the abnormal schoolboys, but also to create means of psychologic pedagogical stimulation, to form eligibility and legible system of an intrusion of the game in practical activity.

Keywords: schoolboy, game, emotions, development.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Характеризуючи особистість розумово відсталих школярів, ряд авторів (М.Г. Царцидзе, 1975;. С.А. Альбрехт, 1976; В.А.Варянен, В.М. Синьов, 1988) відзначає у них слабкість волі: безініціативність, невміння керувати своїми діями, долати труднощі, низьку активність в тому числі і ігрову, індивідуальність, що в значній мірі негативно впливає на включення їх в ігрові ситуації. Аналіз літературних джерел свідчить про недостатність розробленої проблеми.

Робота виконана за планом НДР Кіровоградського державного педагогічного університету.

Завдання нашого дослідження полягало в корекції таких особистісних властивостей учнів, які б активізували волю, бажання бути кращими, усвідомлення відповідальності за свою і колективну діяльність.

Матеріали дослідження. Спеціальний цілеспрямований розвиток емоційно-вольової сфери на I етапі експерименту в процесі ігрового навчання повинен був, на нашу думку, суттєво вплинути на якість їх загальної підготовки, що в свою чергу посилить ігрові стимули.

Теоретичною основою виділення даної умови на I етапі стало положення про «єдність інтелекту і афекту», висунуте Л.С.Виготським. Психологи, які досліджували емоційні прояви, вважають, що більшість людських емоцій інтелектуально опосередковані, при цьому виділяють інтелектуальні емоції, їх особливе місце визначається тим, що вони виникають і функціонують в системі розумової діяльності, здійснюючи на неї прямиий вплив. Серед них виділяють допитливість, впевненість, сумніви тощо. Ці переживання емоційно збагачували спочатку ігрову, а потім і загальну пізнавальну діяльність, робили її привабливою для розумово відсталих дітей, позитивно підкріплювали, сприяли подоланню труднощів тощо.

В нашій практиці питання про співвідношення емоційного і

раціонального набувало важливого значення в зв'язку з необхідністю формування особистості учнів. В експериментальній роботі основним стало формування таких якостей як самостійність, активність, цілеспрямованість. Одним із шляхів вирішення цього завдання було створення умов, які б сприяли вдосконаленню ігрової та пізнавальної діяльності олігофренів.

Відомо, що важливе місце в структурі особистості займають її етичні погляди, які представляють собою нерозривну єдність знань і почуттів. Саме емоції, виконуючи оціночні і спонукальні функції, сприяють трансформації етичних норм у відповідні переконання, які мотивують поведінку дитини в різних ситуаціях, зокрема, в ігрових, визначають її відношення до своїх ігрових обов'язків, колективу. Ми враховували також здібність емоцій здійснювати мобілізаційний вплив на протікання вольового акту, підвищувати активність людини. Це дозволило розглядати поєднання емоційного і раціонального факторів як джерело підвищення активності розумово відсталих школярів в ігровому навчанні.

З II етапу навчально-формуючого експерименту нами була введена система морального стимулювання. Психолого-педагогічне стимулювання до участі в грі на II та III етапах будувалось з урахуванням того, щоб гра входила в повсякденне життя розумово відсталих учнів.

З цією метою були внесені цілеспрямовані зміни в планування роботи вчителів фізичної культури, в плани роботи методичних об'єднань, шкільні річні плани, а з III етапу і плани рай /міськ/ методкабінетів і обласного інституту удосконалення вчителів.

Результати роботи. Велика увага приділялась також подоланню відриву допоміжної школи від загального ритму оточуючого життя, який ще спостерігається в її практиці. Робота була спрямована на соціальну реабілітацію учнів спеціальних шкіл в очах громадськості шляхом демонстрації їх досягнень і, в першу чергу, ігрових.

Оцінюючи систему спеціального психолого-педагогічного стимулювання дітей-олігофренів до участі в рухливих іграх, ми прийшли до висновку, що за рахунок використання внутрішніх /емоційних/, а також введення зовнішніх додаткових педагогічних стимулів значно активізується участь дітей в ігровій діяльності, а також позитивно змінюється їх ігровий статус.

В той же час суттєвою залишилась проблема корекції оцінювальної діяльності розумово відсталих молодших школярів в ігрових ситуаціях, оскільки сама рухлива гра передбачала порівняння результатів ігрової діяльності як окремих її учасників, так і колективів.

Важливість введення цієї умови в експериментально-дослідну роботу ми обґрунтуємо необхідністю формування у розумово відсталих дітей уміння адекватно і аргументовано оцінювати результати діяльності інших дітей і своєї особистої.

Використання розроблених умов ігрової діяльності в корекційно-відновлювальному процесі допоміжної школи дозволило не тільки забезпечити активну участь дітей-олігофренів в рухливих іграх, диференціацію ігрових завдань у відповідності з типологічними і індивідуальними особливостями аномальних учнів, але і створити засоби психолого-педагогічного стимулювання, сформувати наступність і чітку систему запровадження гри в практичну діяльність.

Дослідження ролі гри в розвитку фізичної та пізнавальної активності розумово відсталих дітей, їх емоційно-вольової та інтелектуальної сфери на основі експериментально встановлених принципових положень дає підстави рекомендувати запровадження її в навчально-виховний процес спеціальних загальноосвітніх шкіл для розумово відсталих дітей.

Подальші дослідження передбачається направити на вивчення проблем впливу інших фізичних вправ на розвиток фізичної та пізнавальної активності розумово відсталих дітей.

Література

1. Альбрехт Е.Я. Эмоционально-волевая сфера у подростков-олигофренов при психической декомпенсации // Дефектология. — 1976. - № 4. - С. 38-44.
2. Вільчковський Е.С. Рух і музика. - К.: Музична Україна, 1986.
3. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. - М.,1967.
4. Вярнен В.А. Особенности личных взаимоотношений между учащимися. - М.,1967.
5. Царцидзе М.Г. Особенности развития воли у умственно отсталых детей // Дефектология. - 1975. - № 2. - С. 30-35.

Надійшла до редакції 18.07.2003г.

МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ВІДБОРУ ВАЖКОАТЛЕТІВ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ РІЗНИХ ВАГОВИХ КАТЕГОРІЙ ТА СТАТІ

Олешко В.Г.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотація. Досліджено морфофункціональні показники відбору важкоатлетів високої кваліфікації різних вагових категорій та статі, що входять до збірних команд різних країн світу. Визначено тенденції зміни масозростових показників, пропорцій й окружностей частин тіла та його складу у спортсменів різної статі залежно від груп вагових категорій.

Ключові слова: масозростові показники, пропорції й окружності частин тіла, склад

тіла, вагові категорії, стать.

Аннотация. Олешко В.Г. Морфофункциональные показатели отбора тяжелоатлетов высокой квалификации разных весовых категорий и пола. Исследованы морфофункциональные показатели отбора тяжелоатлетов высокой квалификации разных весовых категорий и пола, которые входят в состав сборных команд различных стран мира. Определены тенденции изменения весоростовых показателей, пропорций, окружностей частей тела и состава тела у спортсменов различного пола в зависимости от групп весовых категорий.

Ключевые слова: весоростовые показатели, пропорции и окружности частей тела, состав тела, весовые категории, пол.

Annotation. Oleshko V.G. Morphological functional parameters of selection weightlifter of high proficiency of miscellaneous weight categories and floor. Morphological indices of selection of highly qualified weightlifters of different weight categories and sex, who belong to national teams of different countries of the world, are investigated. Tendency toward changing of indices of weight and height, proportions, circumference of parts of body and body composition of sportsmen of different sex depending on groups of weight categories are determined.

Keywords: indices of weight and height, proportions and circumference of parts of body, body composition, weight categories.

Постановка проблеми. Процес відбору важкоатлетів високої кваліфікації на етапі індивідуальної реалізації максимальних можливостей багато в чому залежить від оптимальних масоростових показників, пропорцій тіла, охопних розмірів та складу тіла [1, 4, 5, 7 та інші], тому що ці чинники впливають підготовленість важкоатлетів до головних змагань року.

Робота виконана згідно плану НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі автори [2, 3, 6, 7 та інші] робили спроби створити морфофункціональні моделі спортсменів, які займаються силовими видами спорту (важкоатлетів, пауерліфтерів, гирьовиків, атлетів бодібілдингу) з метою оптимізації тренувального процесу та відбору до головних змагань, побудованого на засадах визначення взаємозв'язку між змагальними результатами та морфофункціональними показниками. Майже всі роботи досліджували аспекти створення морфофункціональних моделей відбору спортсменів–чоловіків, а спортсменів–жінок, ні.

Разом із цим, у вітчизняній та іноземній літературі не знайдено матеріалів із цього важливого для теорії і практики спорту вищих досягнень питання.

Тому **метою наших досліджень** є розроблення моделей індивідуальних і групових морфофункціональних показників відбору важкоатлетів високої кваліфікації різних груп вагових категорій та статі.

Формулювання цілей статті. Для розроблення моделей морфофункціональних показників відбору треба визначити масозростові, довжинні, окружні розміри тіла, його склад у важкоатлетів (чоловіки та жінки) високої кваліфікації та встановити індивідуальні та групові відмінності у перелічених показниках спортсменів залежно від груп вагових категорій та статі.

Методи досліджень: антропометрія, каліперметрія, відеозапис, опитування, анкетування та педагогічні спостереження за тренувальною та змагальною діяльністю. Отримані дані опрацьовувалися методами математичної статистики.

У дослідженнях брали участь понад 70 спортсменів, які входять до збірних команд України з важкої атлетики (чоловіки та жінки) та збірних команд ШВСМ м. Києва, Харкова, Донецька та Запоріжжя.

На засадах вивчення науково-методичної літератури та за допомогою методів антропометрії і каліперметрії нами реєструвалися масозростові показники, пропорції тіла (довжина кінцівок, тулуба, ширина плечей й тазу), окружні розміри і склад тіла важкоатлетів під час навчально-тренувальних зборів та під час змагань. Довжина кінцівок та їх ширина обчислювалися у відсотках відповідно до зросту спортсменів.

Для детального обчислення результатів досліджень усі спортсмени були розділені на такі групи: чоловіки – I група – вагові категорії 56, 63 і 69 кг, II група – 77, 85 і 94 кг, III група – 105 і понад 105 кг; жінки відповідно – I група – 48, 53 і 58 кг, II група – 63 і 69 кг, III група – 75 і понад 75 кг. Під час порівняння показників щодо спортсменів різних вагових категорій, за 100% бралися дані важкоатлетів III групи, під час опрацювання показників серед чоловіків та жінок, відповідно – дані чоловіків.

Результати досліджень. Нами з усього опрацьованого матеріалу досліджень розроблено моделі морфологічних показників важкоатлетів (чоловіки, жінки) за групами вагових категорій (табл.).

Нами визначено, що групові моделі більшості морфологічних показників спортсменів I групи набагато відрізняються від аналогічних показників важкоатлетів III групи. Ця різниця спостерігається у більшості масозростових показниках, пропорцій тіла, окружних розмірів частин тіла та складу тіла.

Із 22 показників, що реєструвалися (табл.) достовірних відмінностей налічується у важкоатлетів-чоловіків – 82 %, а у жінок відповідно – 86 %. Разом із цим, окремі показники чоловіків різних груп вагових категорій (відповідно до зросту) – довжина руки, плеча, передпліччя, ноги, стегна, гомілки, не мають суттєвої достовірної різниці

Таблиця 1

Модельні показники морфофункціонального стану важкоатлетів
високої кваліфікації

№	Показник	I	II	III
		<u>56 – 69</u> 48 – 58	<u>77 – 94</u> 63,69	<u>105, + 105</u> 75, + 75
1.	Вік спортсменів, роки	<u>26,9 ± 0,5</u> 20,0 ± 0,4	<u>25,0 ± 0,5</u> 19,5 ± 0,6	<u>25,2 ± 0,7</u> 21,3 ± 0,5
2.	Зріст, см	<u>160,2 ± 1,4</u> 154,5 ± 1,0	<u>172,5 ± 0,9</u> 161,4 ± 0,7	<u>182,1 ± 1,2</u> 170,1 ± 1,0
3.	Довжина руки, %	<u>41,7 ± 0,3</u> 41,4 ± 0,3	<u>41,7 ± 0,3</u> 42,3 ± 0,3	<u>41,2 ± 0,2</u> 41,9 ± 0,3
4.	Довжина плеча, %	<u>17,3 ± 0,5</u> 17,6 ± 0,2	<u>17,5 ± 0,3</u> 18,1 ± 0,2	<u>17,6 ± 0,2</u> 18,2 ± 0,2
5.	Довжина передпліччя, %	<u>14,6 ± 0,3</u> 15,1 ± 0,2	<u>15,2 ± 0,1</u> 15,0 ± 0,2	<u>15,4 ± 0,2</u> 15,4 ± 0,3
6.	Довжина ноги, %	<u>55,5 ± 0,3</u> 58,1 ± 0,2	<u>56,2 ± 0,4</u> 58,3 ± 0,3	<u>56,3 ± 0,2</u> 57,1 ± 0,3
7.	Довжина стегна, %	<u>29,6 ± 0,3</u> 31,4 ± 0,2	<u>28,8 ± 0,3</u> 31,1 ± 0,3	<u>29,1 ± 0,2</u> 30,7 ± 0,3
8.	Довжина гомілки, %	<u>24,4 ± 0,3</u> 24,6 ± 0,3	<u>24,2 ± 0,3</u> 24,6 ± 0,2	<u>24,1 ± 0,2</u> 23,3 ± 0,2
9.	Довжина тулубу, %	<u>35,1 ± 0,3</u> 31,7 ± 0,3	<u>31,2 ± 0,3</u> 32,8 ± 0,3	<u>32,8 ± 0,2</u> 33,1 ± 0,4
10.	Ширина плечей, %	<u>31,6 ± 0,4</u> 29,9 ± 0,4	<u>31,2 ± 0,2</u> 29,7 ± 0,5	<u>33,9 ± 0,3</u> 30,8 ± 0,4
11.	Ширина тазу, %	<u>17,1 ± 0,3</u> 18,2 ± 0,3	<u>18,2 ± 0,2</u> 18,0 ± 0,3	<u>20,4 ± 0,2</u> 19,0 ± 0,5
12.	Окружність шиї, см	<u>39,1 ± 0,4</u> 34,3 ± 0,3	<u>42,0 ± 0,3</u> 35,6 ± 0,2	<u>46,3 ± 0,7</u> 38,2 ± 0,8
13.	Окружність плеча, см	<u>35,3 ± 0,7</u> 29,8 ± 0,4	<u>38,4 ± 0,4</u> 32,7 ± 0,5	<u>42,6 ± 0,3</u> 37,7 ± 0,6
14.	Окружність передпліччя, см	<u>28,7 ± 0,3</u> 25,7 ± 0,5	<u>32,3 ± 0,3</u> 28,0 ± 0,3	<u>35,0 ± 0,2</u> 30,9 ± 0,2
15.	Окружність грудей, см	<u>94,3 ± 0,9</u> 80,3 ± 1,1	<u>102,8 ± 1,0</u> 84,5 ± 0,8	<u>112,6 ± 1,5</u> 97,5 ± 2,3
16.	Окружність талії, см	<u>74,9 ± 0,6</u> 69,5 ± 1,1	<u>85,4 ± 0,4</u> 73,8 ± 0,7	<u>99,3 ± 0,8</u> 90,2 ± 2,0
17.	Окружність стегна, см	<u>56,0 ± 0,5</u> 54,8 ± 0,6	<u>64,5 ± 0,5</u> 59,3 ± 0,7	<u>73,2 ± 0,4</u> 67,9 ± 1,1
18.	Окружність гомілки, см	<u>35,7 ± 0,4</u> 34,9 ± 0,5	<u>39,0 ± 0,4</u> 37,1 ± 0,3	<u>44,6 ± 0,5</u> 41,8 ± 0,4
	Склад тіла			
19.	Маса тіла, кг	<u>62,6 ± 1,0</u> 54,3 ± 0,9	<u>84,9 ± 1,1</u> 66,3 ± 0,7	<u>117,7 ± 2,2</u> 88,2 ± 2,7
20.	ІМТ, кг·м ⁻²	<u>24,4 ± 0,2</u> 22,8 ± 0,4	<u>28,4 ± 0,2</u> 25,5 ± 0,3	<u>34,9 ± 0,5</u> 30,2 ± 0,7
21.	Маса жиру, %	<u>10,2 ± 0,3</u> 14,2 ± 0,5	<u>10,6 ± 0,3</u> 15,5 ± 1,3	<u>15,5 ± 1,2</u> 19,3 ± 0,5
22.	ІАМТ, ум. од.	<u>1,53 ± 0,04</u> 1,19 ± 0,05	<u>1,48 ± 0,01</u> 1,34 ± 0,04	<u>1,64 ± 0,01</u> 1,43 ± 0,04

Таблиця 2

Моделі змагальної діяльності найсильніших важкоатлетів світу

	Чоловіки (n = 44) Жінки, (n = 29)	I	II	III
1.	Ривок, кг	$\frac{140,0 \pm 5,0}{80,0 \pm 2,5}$	$\frac{167,5 \pm 1,5}{92,5 \pm 2,5}$	$\frac{182,5 \pm 2,5}{107,5 \pm 2,5}$
2.	Поштовх, кг	$\frac{167,5 \pm 5,0}{100,0 \pm 2,5}$	$\frac{200,0 \pm 1,5}{115,0 \pm 2,5}$	$\frac{227,5 \pm 2,5}{132,5 \pm 2,5}$
3.	Сума двоеборства, кг	$\frac{307,5 \pm 8,7}{182,5 \pm 2,5}$	$\frac{367,5 \pm 5,0}{205,0 \pm 5,0}$	$\frac{412,5 \pm 7,5}{240,0 \pm 5,0}$
4.	СД/маса, кг	$\frac{4,9 \pm 0,1}{3,3 \pm 0,05}$	$\frac{4,3 \pm 0,02}{3,0 \pm 0,1}$	$\frac{3,5 \pm 0,05}{2,8 \pm 0,05}$
5.	Р/маса, кг	$\frac{2,2 \pm 0,05}{1,5 \pm 0,03}$	$\frac{1,9 \pm 0,02}{1,4 \pm 0,06}$	$\frac{1,6 \pm 0,02}{1,2 \pm 0,03}$
6.	П/маса, кг	$\frac{2,7 \pm 0,05}{1,8 \pm 0,03}$	$\frac{2,3 \pm 0,02}{1,7 \pm 0,08}$	$\frac{1,9 \pm 0,02}{1,5 \pm 0,04}$
7.	ШСІ/маса, ум. од.	$\frac{2,6 \pm 0,06}{—}$	$\frac{2,0 \pm 0,04}{—}$	$\frac{1,5 \pm 0,03}{—}$
7.	Співвідношення ривка до поштовху, %	$\frac{82,6 \pm 0,5}{80,0 \pm 0,5}$	$\frac{83,5 \pm 0,5}{80,6 \pm 0,7}$	$\frac{80,9 \pm 0,5}{81,1 \pm 0,6}$
8.	Реалізація ЗС у ривку, %	$\frac{76,3 \pm 6,8}{69,9 \pm 6,9}$	$\frac{68,3 \pm 4,5}{70,0 \pm 7,4}$	$\frac{59,5 \pm 5,6}{81,2 \pm 0,6}$
9.	Реалізація ЗС у поштовху, %	$\frac{62,9 \pm 6,8}{69,6 \pm 6,9}$	$\frac{62,2 \pm 4,5}{73,7 \pm 7,4}$	$\frac{66,2 \pm 5,6}{58,6 \pm 6,8}$
10.	СД, % від світового рекорду	$\frac{93,9 \pm 1,2}{83,1 \pm 1,9}$	$\frac{92,8 \pm 0,7}{83,7 \pm 2,1}$	$\frac{94,8 \pm 1,1}{86,6 \pm 1,4}$
11.	Р, % від світового рекорду	$\frac{92,1 \pm 2,1}{83,2 \pm 1,9}$	$\frac{93,0 \pm 0,6}{82,6 \pm 2,1}$	$\frac{93,0 \pm 1,1}{86,5 \pm 1,5}$
12.	П, % від світового рекорду	$\frac{92,4 \pm 1,5}{81,1 \pm 1,4}$	$\frac{91,9 \pm 0,6}{83,6 \pm 2,2}$	$\frac{94,7 \pm 1,1}{86,2 \pm 1,6}$
	Динаміка вікових показників			
13.	Вік початку занять, років	$\frac{12,7 \pm 0,6}{13,6 \pm 0,4}$	$\frac{11,6 \pm 0,2}{13,3 \pm 0,2}$	$\frac{13,2 \pm 0,5}{13,5 \pm 0,5}$
14.	Маса тіла, кг	$\frac{42,6 \pm 1,8}{45,2 \pm 2,3}$	$\frac{36,8 \pm 0,6}{44,2 \pm 2,5}$	$\frac{50,8 \pm 1,6}{64,7 \pm 1,8}$
15.	Вік виконання МС, років	$\frac{18,0 \pm 0,4}{15,7 \pm 0,2}$	$\frac{16,4 \pm 0,2}{15,3 \pm 0,3}$	$\frac{17,3 \pm 0,2}{16,4 \pm 0,4}$
16.	Вагова категорія, кг	$\frac{52,0 \pm 0,6}{54,1 \pm 1,0}$	$\frac{68,6 \pm 1,1}{56,0 \pm 2,3}$	$\frac{88,1 \pm 1,5}{74,6 \pm 2,0}$
17.	Вік виконання МСМК, років	$\frac{23,8 \pm 0,3}{18,0 \pm 0,5}$	$\frac{20,0 \pm 0,5}{17,2 \pm 0,4}$	$\frac{20,4 \pm 0,3}{18,1 \pm 0,2}$
18.	Вагова категорія, кг	$\frac{56,0 \pm 1,2}{54,6 \pm 1,5}$	$\frac{77,3 \pm 1,1}{60,0 \pm 1,2}$	$\frac{103,5 \pm 1,7}{80,1 \pm 3,6}$
19.	Вік входу до десятки кращих у ваговій категорії	$\frac{21,4 \pm 0,7}{19,7 \pm 0,2}$	$\frac{21,0 \pm 0,3}{19,2 \pm 0,2}$	$\frac{20,8 \pm 0,4}{20,0 \pm 0,5}$
20.	Вагова категорія, кг	$\frac{58,0 \pm 1,7}{55,5 \pm 1,0}$	$\frac{81,0 \pm 1,1}{66,0 \pm 0,7}$	$\frac{108,3 \pm 1,2}{86,0 \pm 1,5}$
21.	Темпи виходу на IV етап багаторічної підготовки, років	$\frac{9,2 \pm 0,7}{5,6 \pm 0,4}$	$\frac{9,2 \pm 0,3}{6,4 \pm 0,6}$	$\frac{7,8 \pm 0,5}{6,6 \pm 0,7}$

між собою, не зважаючи на зміну вагових категорій. У важкоатлеток-жінок також не змінюються з підвищенням вагової категорії показники довжини руки, передпліччя та стегна.

Аналіз ростових показників спортсменів свідчить про збільшення їх зросту із підвищенням вагових категорій. У чоловіків I групи, стосовно III групи, у середньому на 11,7 % ($p < 0,05$), а у жінок відповідно – 9,2 % ($p < 0,05$). Причому різниця між ростовими показниками важкоатлетів I і II груп становить у чоловіків – 12,8 %, а у жінок відповідно – 6,9 % ($p < 0,05$), а між спортсменами II і III груп відповідно – 8,4 % і 8,7 % ($p < 0,05$). Аналіз ростових показників чоловіків та жінок у межах однієї вагової групи свідчить про те, що зріст жінок у всіх випадках нижче зросту чоловіків у середньому на 5,5 % ($p < 0,05$).

Порівняльний аналіз пропорцій тіла спортсменів стосовно їх зросту (як чоловіків, так і жінок) свідчить про те, що довжина сегментів тіла у межах групи вагових категорій приблизно однакова, за винятком показників довжини тулуба, передпліччя, ніг, гомілки, ширини плечей та тазу. Зокрема у чоловіків показники довжини тулуба збільшуються з підвищенням вагових категорій з I-ї до III-ї групи у середньому на –1,4 %, передпліччя і ніг – на 0,9 %, ширини плечей – на 1,5 % і тазу – на 3,2 % ($p < 0,05$). У жінок таке збільшення спостерігається тільки у довжині плеча – на 0,6 % та тулубу – на 1,4 % ($p < 0,05$). Показники довжини тулуба у чоловіків і жінок не відрізняються суттєво між собою у I і III групах і становлять у середньому – 31,8 % і 32,5 % ($p > 0,05$), тоді як у II групі ця різниця сягає – 4,9 % ($p < 0,05$). Різниця у довжині передпліччя становить у середньому – 15,2 % і 15,1 % ($p > 0,05$), а ширина плечей у жінок менша, відповідно – 31,8 % і 30,1 % ($p < 0,05$) та ширина тазу у I й та III-й групах також різна ($p > 0,05$).

Довжина ніг жінок більша ніж у чоловіків у I групі – на 4,5 % ($p < 0,05$), у II групі – на 3,6 % ($p < 0,05$) і у III групі різниця недостовірною – на 1,4 % ($p > 0,05$). Ця закономірність стосується і довжини стегна: вона у жінок більша у I групі – на 5,7 % ($p < 0,05$), у II групі – на 7,4 % ($p < 0,05$), у III групі – на 5,2 % ($p < 0,05$).

Аналіз окружностей частин тіла спортсменів свідчить про те, що вони збільшуються з підвищенням вагових категорій. Найбільше збільшення спостерігається у важкоатлетів III-ї групи стосовно I групи: в окружності талії – 24,2 % ($p < 0,05$), стегна – 22,8 % ($p < 0,05$), шиї – 20,7 % ($p < 0,05$), гомілки – 19,2 % ($p < 0,05$), а найменше у спортсменів I і II, та II і III груп – в окружності передпліччя та грудей – 7,7%. У жінок найбільше збільшення окружностей частин тіла спостерігається у

спортсменок III-ї групи стосовно I групи: в окружності талії – 23,0 % ($p < 0,05$), плечей – 21,0 % ($p < 0,05$), стегна – 18,5% ($p < 0,05$), грудей – 17,7 % ($p < 0,05$) та гомілки – 16,5 % ($p < 0,05$), а найменше між спортсменками I і II груп – в окружності шиї – 3,7 %, грудей – 5,0 %, талії – 5,8 % та гомілки – 6,0 %. Що стосується показників окружностей частин тіла чоловіків і жінок, то вони у перших значно більші. Причому, найбільшу різницю між статями визначено в окружності шиї – 17,8 % ($p < 0,05$), грудей – 15,4 % ($p < 0,05$), плечей – 14,4 % ($p < 0,05$) та передпліччя – 13,0 % ($p < 0,05$). Отже можливо зауважити, що всі окружні розміри чоловіків переважають окружні розміри жінок але з однією тенденцією – окружності частин тіла, що розташовано зверху–вниз мають тенденцію до зменшення, тобто різниця в показниках між чоловіками та жінками – зменшується. Це пояснюється особливостями пропорцій тіла як чоловіків, так і жінок. У чоловіків більш масивна верхня частина тулуба, а у жінок навпаки, нижня, тому і різниця між показниками зменшується. Цю особливість тілобудови треба враховувати під час розроблення морфофункціональних моделей відбору важкоатлетів.

Серед показників складу тіла індекс маси тіла (ІМТ) зростає у чоловіків III-ї групи стосовно I групи у середньому – на 30,1 %, а у жінок відповідно – на 24,5% ($p < 0,05$). Середній показник жирової маси становить у середньому у чоловіків 12,4 % (коливання від 10,2 % у I-й групі, до 15,8 % у III-й, $p < 0,05$), тоді як у жінок у середньому – 16,4 % (коливання від 14,2 % у I-й групі, до 19,3 % у III-й групі, $p < 0,05$). Індекс активної маси тіла (ІАМТ), що характеризує рівень спортивної форми спортсменів, становить у середньому у чоловіків – 1,54 ум. од. (коливання від 1,53 у I-й групі, до 1,62 у III-й групі, $p < 0,05$), а у жінок відповідно – 1,32 ум. од. (коливання від 1,19 у I-й групі, до 1,43 ум. од. у III-й групі, $p < 0,05$).

Таким чином, більшість розглянутих нами групових морфофункціональних показників важкоатлетів (як у чоловіків, так і у жінок) набагато відрізняються від індивідуальних моделей у межах груп вагових категорій, що стоять поруч. Це стосується більшості масозростових показників, показників пропорцій тіла, окружностей частин тіла та складу тіла.

Висновки:

1. Отримано показники групових моделей (III-х) морфофункціонального стану важкоатлетів, які свідчать що, більшість із показників змінюються з підвищенням вагової категорії та мають відмінності залежно від статі спортсменів.

2. Більшість морфологічних показників спортсменів I і III груп розрізняються одна від одної як у чоловіків, так і у жінок, за винятком показників довжини тулуба, передпліччя, ніг, гомілки, ширини плечей та тазу.

3. Пропорції тіла важкоатлетів-чоловіків суттєво відрізняються від таких же показників у жінок. Це не тільки ростові показники у всіх III групах, але й довжина ніг та стегон (у жінок вона більша на 3,2 % і 6,1 %, $p < 0,05$), ширина плечей (у жінок вона менша у середньому – на 6,5 %, $p < 0,05$), всі окружності частин тіла (у жінок вони менше у середньому – на 12,0 %), та всі показники складу тіла (відповідно, на 20,3 %, $p < 0,05$). Треба відзначити, що у жінок вищий показник жирової маси, але нижчий ІАМТ, ніж у чоловіків ($p < 0,05$).

4. Відмінності, що виявлено у групових моделях морфофункціональних показників важкоатлетів різних груп вагових категорій та статі передбачають використання різних критеріїв відбору під час підготовки до головних змагань року.

Подальший напрямок досліджень. Необхідність удосконалення критеріїв відбору потребує розроблення науково-обрунтованих модельних характеристик різних сторін підготовленості важкоатлетів високої кваліфікації та їх змагальної діяльності. Для розв'язання цієї проблеми треба вирішити такі задачі.

1. Вивчити показники різних сторін підготовленості важкоатлетів та їх змагальної діяльності, що використовуються в системі відбору до головних змагань року у важкій атлетиці.

2. Визначити взаємозв'язок показників підготовленості з показниками змагальної діяльності та відібрати ті чинники, котрі впливають на зростання спортивних результатів важкоатлетів різних груп вагових категорій та статі.

3. Розробити групові моделі підготовленості та змагальної діяльності важкоатлетів різних груп вагових категорій та статі, що дозволить порівнювати індивідуальні показники конкретного спортсмена з характеристиками групової моделі, оцінювати сильні та слабкі сторони його підготовленості і, виходячи з цього, планувати та коригувати тренувальний процес та удосконалити систему відбору до головних змагань року.

Література:

1. Бельский И.В. Основы специальной силовой подготовки высоко-квалифицированных спортсменов в тяжелоатлетических видах спорта. – Минск «Технопринт», 2000. – 206 с.
2. Капко І.О. Характеристика змагальної діяльності спортсменів високої кваліфікації,

- які спеціалізуються у пауерліфтингу // Педагогіка, психологія та медико – біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2002. — №7. — С. 48 — 55.
3. Капко І.О. Вікові аспекти змагальної діяльності спортсменів високої кваліфікації у пауерліфтингу // Педагогіка, психологія та медико — біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2003. — №7. — С. 3 – 10.
 4. Матвеев Л.П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. — К.: Олимпийская литература, 1999. — 315 с.
 5. Медведев А.С. Уровень спортивного мастерства сильнейших тяжелоатлетов мира на современном этапе и прогноз достижений до 2100 года. Монография. М.: Принт-Центр, 1996.— 240 с.
 6. Пилипко В.Ф. Особливості показників фізичної підготовленості і морфологічної придатності спортсменів в гирьовому спорті в залежності від вагової категорії та спортивної кваліфікації // Слобожанський науково — спортивний вісник. Харків. — 1999. — №1. — С. 67 — 69.
 7. Пуцов О.І. Система відбору важкоатлетів з урахуванням модельних характеристик: Автореф. дис... канд. наук з фіз. вих: — К., 2002. — 17 с.

Надійшла до редакції 17.07.2003р.

ХАРАКТЕРИСТИКА СИЛОВОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ СПОРТСМЕНОВ, СПЕЦИАЛИЗИРУЮЩИХСЯ В СПОРТИВНЫХ ИГРАХ

Максименко Г.Н., Максименко И.Г.

Институт физического воспитания и спорта Луганского государственного педагогического университета имени Тараса Шевченко

Аннотация. В статье представлены материалы исследований авторов, характеризующие уровни относительной силы различных мышечных групп у гандболистов, волейболистов, теннисистов, баскетболистов и футболистов с квалификацией от 3 разряда до мастера спорта.

Ключевые слова: суммарный показатель, относительная сила, мышечные группы.
Анотація. Максименко Г.М., Максименко І.Г. Характеристика силової підготовленості спортсменів, що спеціалізуються зі спортивних ігор. У статті надані матеріали досліджень авторів, які характеризують рівень відносної сили різних м'язових груп у гандболістів, тенісистів, баскетболістів та футболістів із кваліфікацією від 3 розряду до майстра спорту.

Ключові слова: сумарний показник, відносна сила, м'язові групи.

Annotation. Maksimenko G.N., Maksimenko I.G. Strength fitness characteristics of sports and games sportsmen. The article gives the authors investigation results as for the levels of relative strength of different groups of muscles of such sports and games sportsmen as handballers, volleyballers, table tennis-players, basketball and football-players, their qualification is from the 3-rd rating to the master of sport.

Key words: total index, relative strength, groups of muscles.

Постановка проблемы. В последние годы спортивные игры завоевывают все большую популярность практически во всех странах мира. Эмоциональность и зрелищность игровых упражнений, их благотворное воздействие на основные системы организма человека, относительная простота оборудования и инвентаря – вот далеко не полный перечень причин, привлекших к занятиям игровыми видами спорта на планете самое большое количество занимающихся. По футболу, баскетболу, гандболу и другим спортивным играм проводятся чемпионаты и Кубки мира, чемпионаты и Кубки континентов как для взрослых, так и для юных спортсменов. По итогам соревнований мирового или регионального уровней в этих видах зачастую формируется имидж государств, рекламируется или критикуется их общественный строй. Изложенное выше диктует необходимость серьезного научного обоснования процесса подготовки спортсменов во всех видах спортивных игр, начиная с детского возраста и до высот спортивного мастерства.

Данная работа выполнена в рамках совместного плана исследований с Всероссийским Научно-исследовательским Институтом

Физической Культуры и Спорта (г. Москва) по проблемам юношеского и олимпийского спорта.

Анализ последних исследований и публикаций. Известно, что уровень развития основных физических качеств во многом лимитирует эффективность тренировочного процесса и спортивной деятельности в спортивных играх как и в других видах спорта (Л.П. Матвеев, 1960-2000; М.А. Годик, 1970-1990; Ю.Д. Железняк, 1970-2002; Г.Н. Максименко, 1973-2003, И.Г. Максименко, 2000-2003; и др). В большинстве исследований, посвященных данному вопросу, изучалась динамика изменений показателей всех качеств игроков кроме силы (П.В. Семашко, 1971; Г.С. Лалаков, 1980; О.М. Букуев, 1990; М.В. Чебан, 1993; С.Ю. Тюленков, 1999). В отдельных работах при оценке уровня силовой подготовленности спортсменов ориентировались лишь на упражнения со штангой (И.Н. Преображенский, 1963-1980; С.А. Савин, 1985; Ж.К. Холодов, 1988). Вышеизложенное не позволяло дать ответ на вопросы о том, каково значение силы для каждого вида спортивных игр, какие мышечные группы следует развивать у спортсменов в зависимости от их специализации и, наконец, на какие параметры следует ориентироваться при планировании уровня силовой подготовленности игроков, начиная от третьего разряда и до мастера спорта.

Формулирование целей статьи. Результаты исследования. С целью решения названных задач были протестированы 118 гандболистов, 128 волейболистов, 136 баскетболистов, 141 футболист и 125 спортсменов, специализирующихся по настольному теннису. На основе использования методики Б.М. Рыбалко и динамометра конструкции В.М. Абалакова в каждом виде спортивных игр исследовалась динамика силовых показателей на этапах подготовки от 3 разряда до мастера спорта. Полученные значения силы переводились в данные относительной силы путем деления результата измерения на массу спортсмена. У гандболистов измерялись показатели силы сгибателя и разгибателя бедра, сгибателя и разгибателя голени, подошвенного сгибателя стопы сильнейшей ноги, разгибателя плеча, разгибателя предплечья, а также сила кисти и мышц, приводящих плечо (табл.1).

Из таблицы 1 видно, что с ростом спортивного мастерства гандболистов показатели относительной силы исследованных мышечных групп однонаправленно повышаются, достигая наивысших значений у мастеров спорта. Такая же тенденция отмечается и в данных абсолютной силы кисти.

Особенно рельефно это просматривается на суммарных значениях силы пяти и восьми мышечных групп. Интересно отметить,

что рост показателей относительной силы гандболистов проходит на фоне повышения массы (веса) спортсменов на этапах от 3 разряда до мастера спорта.

Таблица 1.

Показатели развития относительной силы у гандболистов различной квалификации

Показатели силы мышечных групп (кг)	Квалификация						
	Мастер спорта		I разряд		II разряд		III разряд
	X ± m	P	X ± m	P	X ± m	P	X ± m
Суммарный показатель относительной силы:							
сгибателя бедра	0,52±0,01	<0,01	0,39±0,02	<0,01	0,31±0,02	<0,01	0,41±0,02
разгибателя бедра	1,81±0,02	<0,01	2,04±0,03	>0,05	1,69±0,04	>0,05	1,5±0,05
сгибателя голени	0,42±0,01	<0,01	0,31±0,02	>0,05	0,26±0,01	<0,05	0,34±0,02
разгибателя голени	0,73±0,01	>0,05	0,74±0,04	>0,05	0,66±0,03	>0,05	0,64±0,03
подшвенного сгибателя стопы	2,23±0,03	>0,05	2,13±0,05	<0,05	1,95±0,05	<0,05	1,63±0,05
Суммарный показатель относительной силы мышечных групп ноги	5,72±0,08	>0,05	5,64±0,09	<0,01	4,93±0,11	<0,05	4,61±0,1
Суммарный показатель относительной силы:							
мышц, приводящих плечо	0,8±0,01	>0,05	0,76±0,01	<0,01	0,6±0,02	>0,05	0,62±0,03
разгибателя плеча	0,8±0,01	>0,05	0,78±0,02	<0,01	0,61±0,02	>0,05	0,65±0,02
разгибателя предплечья	0,39±0,01	>0,05	0,35±0,01	<0,01	0,22±0,01	>0,05	0,23±0,01
Суммарный показатель относительной силы трех мышечных групп руки	2,00±0,03	>0,05	1,90±0,06	<0,01	1,44±0,04	>0,05	1,51±0,06
Суммарный показатель относительной силы восьми мышечных групп	7,72±0,12	>0,05	7,54±0,13	<0,01	6,38±0,12	>0,05	6,13±0,16
Абсолютная сила кисти	60,96±0,73	>0,05	55,96±1,92	<0,01	42,93±1,39	<0,01	36,03±1,83

У 128 волейболистов различной квалификации, принимавших участие в исследованиях, измерялись показатели силы тех же мышечных групп, что и у гандболистов. Кроме того, тестировался и уровень силы сгибателя туловища (табл.2).

Таблица 2.

Показатели развития относительной силы у волейболистов различной квалификации

Показатели силы мышечных групп (кг)	Квалификация						
	Мастер спорта		I разряд		II разряд		III разряд
	X ± m	P	X ± m	P	X ± m	P	X ± m
Суммарный показатель относительной силы:							
сгибателя бедра	0,44±0,02	<0,05	0,4±0,01	>0,05	0,39±0,03	>0,05	0,38±0,01
разгибателя бедра	2,14±0,01	<0,01	1,87±0,03	>0,05	1,86±0,03	<0,01	1,40±0,03
сгибателя голени	0,32±0,02	<0,05	0,25±0,01	>0,05	0,24±0,02	<0,01	0,19±0,01
разгибателя голени	0,80±0,02	>0,05	0,79±0,02	>0,05	0,77±0,03	<0,01	0,63±0,01
подшвенного сгибателя стопы	1,83±0,04	>0,05	1,82±0,04	>0,05	0,80±0,05	<0,01	1,38±0,04
Суммарный показатель относительной силы пяти мышечных групп ноги	5,53 ±0,09	<0,01	5,16±0,04	>0,05	5,12±0,06	<0,01	4,01±0,08
Суммарный показатель относительной силы:							
мышц, приводящих плечо	0,73±0,02	>0,05	0,74±0,01	<0,05	0,67±0,02	<0,01	0,57±0,02
разгибателя плеча	0,80±0,02	<0,01	0,69±0,01	>0,05	0,64±0,01	<0,05	0,56±0,02
разгибателя предплечья	0,39±0,01	>0,05	0,36±0,02	>0,05	0,35±0,01	>0,05	0,33±0,03
кисти	0,62±0,01	>0,05	0,60±0,01	>0,05	0,59±0,01	<0,01	0,43±0,02
Суммарный показатель относительной силы четырех мышечных групп руки	2,54±0,05	<0,01	2,39±0,03	<0,05	2,31±0,04	<0,01	1,92±0,03
Суммарный показатель относительной силы сгибателя туловища	0,49±0,01	>0,05	0,48±0,01	<0,01	0,38±0,01	>0,05	0,34±0,04
Суммарный показатель относительной силы десяти мышечных групп	8,56±0,16	<0,01	8,03±0,08	>0,05	7,86±0,10	<0,01	6,37±0,12

Анализ таблицы 2 позволяет отметить прогресс данных

относительной силы спортсменов вместе с ростом их квалификации. При этом, как и у гандболистов, наиболее заметное повышение силовых показателей наблюдается в суммарных значениях силы пяти и десяти мышечных групп.

У 125 спортсменов, специализирующихся по настольному теннису, тестировался уровень развития силы мышечных групп, несущих основную нагрузку во время игры (табл. 3).

Таблица 3.

Показатели развития относительной силы у теннисистов различной квалификации

Показатели силы мышечных групп (кг)	Квалификация								
	Мастер спорта	Кандидат в мастера спорта		I разряд		II разряд		III разряд	
	X ± m	P	X ± m	P	X ± m	P	X ± m	P	X ± m
Суммарный показатель относительной силы:									
сгибателя бедра	0,78±0,04	<0,05	0,59±0,01	<0,05	0,44±0,02	>0,05	0,43±0,04	>0,05	0,41±0,03
разгибателя бедра	1,46±0,05	>0,05	1,40±0,08	>0,05	1,33±0,12	>0,05	1,28±0,07	>0,05	1,17±0,07
сгибателя голени	0,64±0,02	<0,05	0,52±0,02	<0,05	0,40±0,03	>0,05	0,37±0,02	>0,05	0,36±0,02
разгибателя голени	0,82±0,03	<0,05	0,70±0,02	<0,05	0,65±0,01	>0,05	0,61±0,06	>0,05	0,58±0,07
подошвенного сгибателя стопы	2,06±0,06	<0,05	1,78±0,05	<0,05	1,46±0,04	>0,05	1,39±0,09	>0,05	1,35±0,08
Суммарный показатель относительной силы пяти мышечных групп ноги	5,76±0,08	<0,05	4,99±0,03	<0,05	4,28±0,08	>0,05	4,08±0,04	<0,05	3,87±0,02
Суммарный показатель относительной силы:									
мышц, приводящих плечо	0,80±0,02	<0,05	0,71±0,01	>0,05	0,59±0,09	>0,05	0,52±0,04	>0,05	0,49±0,05
мышц, отводящих плечо	0,73±0,06	>0,05	0,64±0,05	>0,05	0,58±0,08	>0,05	0,48±0,04	>0,05	0,43±0,06
сгибателя предплечья	0,97±0,02	<0,05	0,67±0,04	<0,05	0,51±0,03	<0,05	0,35±0,01	>0,05	0,34±0,03
разгибателя предплечья	0,59±0,04	<0,05	0,46±0,01	>0,05	0,36±0,08	>0,05	0,35±0,02	>0,05	0,34±0,05
кисти	0,87±0,03	>0,05	0,79±0,04	>0,05	0,76±0,06	>0,05	0,67±0,05	>0,05	0,64±0,06
Суммарный показатель относительной силы пяти мышечных групп руки	3,96±0,05	<0,05	3,27±0,03	<0,05	2,76±0,04	<0,05	2,37±0,03	>0,05	2,24±0,06
Суммарный показатель относительной силы десяти мышечных групп	9,72±0,15	<0,01	8,26±0,12	<0,01	7,04±0,08	<0,01	6,45±0,07	>0,05	6,11±0,11

Из таблицы 3 видно, что в настольном теннисе, как в гандболе и волейболе, рост спортивного мастерства сопровождается неуклонным повышением силовых возможностей отдельных мышечных групп и суммарных показателей.

Тестирование 136 баскетболистов различной квалификации позволило установить высокую тесноту связи спортивного мастерства с уровнем относительной силы таких мышечных групп: сгибателя и разгибателя бедра, сгибателя и разгибателя голени, подошвенного сгибателя стопы, сгибателя и разгибателя плеча, разгибателя предплечья, сгибателя кисти; мышц, приводящих плечо, а также сгибателя и разгибателя туловища. Особенно заметно взаимосвязь «спортивный результат – уровень развития относительной силы» прослеживается на динамике суммарных показателей, представленных в таблице 4.

В пятом виде спортивных игр – футболе – измерение показателей силы различных мышечных групп у 141 спортсмена выявило следующую

особенность.

Таблица 4.

Показатели развития относительной силы у баскетболистов различной квалификации

Показатели силы мышечных групп (кг)	Квалификация						
	Мастер спорта		I разряд		II разряд		III разряд
	X ± m	P	X ± m	P	X ± m	P	X ± m
Суммарный показатель относительной силы пяти мышечных групп ноги	5,07±0,08	>0,05	4,96±0,07	<0,05	4,58±0,05	<0,01	3,31±0,06
Суммарный показатель относительной силы четырех мышечных групп руки и разгибателя туловища	3,02±0,04	<0,05	2,59±0,05	>0,05	2,39±0,04	<0,05	1,73±0,05
Суммарный показатель относительной силы двенадцати мышечных групп	12,37±0,13	<0,01	10,46±0,09	<0,05	9,53±0,06	<0,01	7,22±0,11

Требованиям информативности и надежности у футболистов отвечают значения силы таких мышечных групп как сгибатель и разгибатель бедра, сгибатель и разгибатель голени, подошвенный сгибатель стопы (табл. 5).

Таблица 5.

Показатели развития относительной силы у футболистов различной квалификации

Показатели силы мышечных групп (кг)	Квалификация								
	Мастер спорта		Кандидат в мастера спорта		I разряд		II разряд		III разряд
	X ± m	P	X ± m	P	X ± m	P	X ± m	P	X ± m
Суммарный показатель относительной силы пяти мышечных групп ноги	6,01±0,04	<0,01	5,81±0,05	<0,01	5,55±0,04	<0,01	5,32±0,04	>0,05	5,18±0,05

Выводы:

1. В исследованных видах спортивных игр рост спортивного мастерства тесно взаимосвязан с показателями относительной силы атлетов.
2. С целью повышения эффективности развития силовых качеств игроков необходимо использовать упражнения с избирательным воздействием на «ведущие» для каждого вида игр мышечные группы, представленные в таблицах.
3. Приведенные в таблицах данные могут служить критериями контроля за уровнем силовой подготовленности спортсменов, специализирующихся в спортивных играх, на этапах от третьего разряда до мастера спорта, что позволит реализовать на практике требования таких принципиальных установок как целевая направленность по отношению к высшему спортивному мастерству и соразмерность развития основных физических качеств.

Дальнейшими исследованиями предусматривается решение ряда задач по планированию и контролю тренировочного процесса в

спортивных играх, лёгкой атлетике и видах единоборств.

Литература

1. Бондарь А.И. Учись играть в баскетбол.- Минск: Польша, 1986.- 128 с.
2. Годик М.А. Контроль тренировочных и соревновательных нагрузок.- М.: Физкультура и спорт, 1980.- 136с.
3. Железняк Ю.Д. Совершенствование системы подготовки спортивных резервов в игровых видах спорта: Дис. ... д-ра пед. наук.- М., 1980.- 484 с.
4. Максименко Г.Н. Спортивно-педагогічне вдосконалювання.-К.: Вища шк., 1992.- 294 с.
5. Максименко И.Г. Планирование и контроль тренировочного процесса в спортивных играх.- Луганск: Знание, 2000.- 276 с.
6. Максименко И.Г. Основы отбора, обучения и тренировки футболистов.- Луганск: Знание, 2002.- 424 с

Поступила в редакцию 12.07.2003г.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ СИСТЕМЫ ЭНЕРГООБЕСПЕЧЕНИЯ ОРГАНИЗМА ПРИ ЗАНЯТИЯХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ И СПОРТОМ

Конох А.П.

Запорожский государственный университет

Аннотация. Конох А.П. Экспериментальное обоснование новых методических подходов к оценке функционального состояния спортсменов высокой квалификации. Анализ результатов экспериментального обследования спортсменов высокой квалификации в процессе подготовки к сезону позволил констатировать достаточно высокую репрезентативность разработанной авторами методики оценки функциональной подготовленности спортсменов на различных этапах тренировочного процесса и возможность ее практического использования в системе медико-биологического контроля.

Ключевые слова: функциональная подготовленность, система энергообеспечения, тренировочный процесс, подготовительный период, спортсмены высокой квалификации.

Анотація. Конох А.П. Методичні підходи до оцінки функціонального стану системи енергозабезпечення організму при заняттях фізичною культурою і спортом. Експериментальне обґрунтування нових методичних підходів до оцінки функціонального стану спортсменів високої кваліфікації. Аналіз результатів експериментального обстеження спортсменів високої кваліфікації в процесі підготовки до сезону дозволив констатувати досить високу репрезентативність розробленої авторами методики оцінки функціональної підготовленості спортсменів на різних етапах тренувального процесу і можливість її практичного використання в системі медико-біологічного контролю.

Ключові слов: функціональна підготовленість, система енергозабезпечення, тренувальний процес, підготовчий період, спортсмени високої кваліфікації.

Annotation. Konoh A.P. The methodical approaches to an estimation of functional system status power maintenance of an organism at occupations by physical culture and sports.

An experimental substantiation of the new methodical approaches to an estimation of a functional state of the sportsmen of high qualification. The analysis of results experimental inspection of the sportsmen players of high qualification during preparatory period has allowed to ascertain high enough representation of the technique, developed by the authors, of an estimation functional preparedness of the sportsmen at various stages of training process and opportunity of its practical use in medical-biological control's system.

Key words: functional preparedness, energetic system, training process, preparatory period, sportsmen players of high qualification.

Постановка проблемы. Общеизвестна роль физической культуры и спорта в оптимизации состояния здоровья самых различных категорий населения. Вместе с тем, постоянное совершенствование программного материала по физическому воспитанию, связанное с введением новых дисциплин, повышением объема и интенсивности выполняемых в процессе тренировочных занятий физических нагрузок и т.п. объективно предъявляет более повышенные требования к организму занимающегося, его адаптационным способностям, создает предпосылки для совершенствования форм и методов врачебно-педагогического контроля, основной целью которых является сохранение и развитие здоровья отдельного индивидуума в изменившихся условиях. Поэтому важна роль изучения особенностей данного вопроса и поиск новых методик.

Исследование выполнено в соответствии с планом научно-исследовательских работ Запорожского государственного университета.

Анализ последних исследований и публикаций. Одним из наиболее актуальных вопросов в этом отношении следует признать поиск эффективных методов экспресс-диагностики функционального состояния системы энергообеспечения, определяющей, в значительной степени, как характер приспособления организма к меняющимся физическим нагрузкам, так и уровень его здоровья в целом. Известно, что в практической спортивной медицине наиболее широкое распространение получил метод многофакторной экспресс-диагностики С.А. Душанина [1]. Действительно, удивительная информативность данного метода, незначительное количество затрачиваемого времени предопределили его повсеместное использование как при проведении медико-биологического контроля за учебно-тренировочным процессом спортсменов различной квалификации и специализации, так и в практике массовых донологических обследований различных контингентов населения. Вместе с тем, необходимость специальной подготовки для практической реализации методики С.А. Душанина делает достаточно актуальным

вопрос относительно его модификации и упрощения, без потери присущей данному методическому подходу информативности.

Формирование целей статьи. Несомненная актуальность представленной проблемы послужила предпосылкой для проведения настоящего исследования. Целью работы является изучение нового методического подхода к оценке функционального состояния системы энергообеспечения организма.

Результаты исследования. Многолетний опыт работы со спортсменами различной специализации и квалификации позволил нам разработать собственную систему оценки основных функциональных и метаболических показателей их работоспособности [2,3,4,5,6,7]. Данная система предусматривает использование широко известного и повсеместно используемого субмаксимального теста PWC_{170} и ряда расчетных формул, с помощью которых возможно определение следующих параметров, предусмотренных методикой С.А. Душанина:

1. Анаэробно-креатинфосфатная (алактатная) мощность (АЛАК, вт/кг) = $(N_1 + (N_2 - N_1) \cdot (180 - \text{ЧСС}_1) / (\text{ЧСС}_2 - \text{ЧСС}_1)) / M$, где N_1 – мощность первой нагрузки в тесте PWC_{170} (вт); N_2 – мощность повторной нагрузки в тесте PWC_{170} (вт); ЧСС_1 – частота сердечных сокращений после первой нагрузки в тесте PWC_{170} (уд/мин); ЧСС_2 – частота сердечных сокращений после повторной нагрузки в тесте PWC_{170} (уд/мин); M – масса тела испытуемого;

2. Анаэробно-гликолитическая (лактатная) мощность (ЛАК, вт/кг) = $(N_1 + (N_2 - N_1) \cdot (160 - \text{ЧСС}_1) / (\text{ЧСС}_2 - \text{ЧСС}_1)) / M$, где обозначения те же.

Результаты корреляционного анализа между величинами АЛАК и ЛАК, полученными в соответствии с предложенными нами формулами (вт/кг) и значениями данных параметров, зарегистрированных по методике С.А. Душанина (%) на достаточно большом контингенте спортсменов различной специализации и квалификации, позволили констатировать высокую прямую зависимость между ними с коэффициентом 9,8. Иными словами, возможно следующее соотношение: $\text{АЛАК}_д = 9,8 \cdot \text{АЛАК}_м$ и $\text{ЛАК}_д = 9,8 \cdot \text{ЛАК}_м$, где малые буквы m и d соответствуют величинам данных показателей, определенных соответственно по предложенной нами методике и методу С.А. Душанина. Значения же $\text{АЛАК}_м$ и $\text{ЛАК}_м$ выражаются либо в вт/кг , либо в %, для чего соответствующая величина $\text{АЛАК}_м$ или $\text{ЛАК}_м$ в вт/кг умножается на коэффициент 9,8.

1. Аэробная мощность (аМПК , л/мин) = $1,7 \cdot \text{а} PWC_{170} + 1240$ (формула В.Л. Карпмана);

2. Аэробная экономичность ($W_{\text{пано}}$, % от МПК) = $\text{oMПК} / (\text{oMПК} + 9,8 \cdot \text{ЛАК}_M) \cdot 100\%$;

3. ЧССпано (уд/мин) = $\text{oMПК} + 9,8 \cdot \text{АЛАК}_M + W_{\text{пано}}$;

4. Общая метаболическая емкость (ОМЕ, а.е.) = $W_{\text{пано}} + \text{oMПК} + 9,8 \cdot (\text{АЛАК}_M + \text{ЛАК}_M)$.

В целях экспериментальной апробации разработанной методики нами было проведено обследование 52 студентов факультета физического воспитания Запорожского госуниверситета, 19 футболистов команды по футболу «Запорожжокс-университет», выступающей в высшей лиге чемпионата Украины и 17 гандболистов команды ЗТР, являющейся неоднократным чемпионом Украины и постоянным участником Европейской Лиги чемпионов. Как видно из данных, представленных в таблице 1, полученные с помощью разработанной нами методики результаты достаточно объективно отражали функциональное состояние системы энергообеспечения обследованных с учетом их спортивной специализации и квалификации.

Таблица 1

Средние величины некоторых показателей системы энергообеспечения у студентов факультета физического воспитания и спортсменов различной специализации и квалификации ($M \pm m$)

Показатели	Группы		
	студенты	футболисты	гандболисты
oMПК (мл/мин/кг)	66,57±0,69	68,12±1,35*	73,24±1,21*,**
АЛАК (%)	36,46±0,23	39,25±0,61*	45,28±0,52*,**
ЛАК (%)	32,54±0,18	35,42±0,55*	40,14±0,36*,**
Wпано (%)	34,19±0,88	65,79±1,03*	64,60±1,34*
ЧССпано (уд/мин)	141,60±1,52	173,16±2,64*	183,12±2,05*,**
ОМЕ (а.е.)	174,79±2,32	208,58±1,93*	223,26±1,86*,**

Примечание: * - $p < 0,05$ по сравнению с группой студентов;

** - $p < 0,05$ по сравнению с группой футболистов.

Так, у спортсменов (футболистов и гандболистов), что вполне естественно, были зарегистрированы статистически достоверно более высокие значения всех изученных параметров, чем у студентов факультета физического воспитания, не занимающихся спортом на высоком уровне. Определенные различия отмечались и среди спортсменов близких, по характеру мышечной деятельности, видов спорта, но отличающихся по своей квалификации. Для гандболистов были характерны достоверно

лучшие величины аэробной и анаэробной производительности, более высокие величины общей метаболической емкости.

Выводы. Полученные данные свидетельствуют о том, что разработанная нами методика имеет достаточно высокую репрезентативность, объективно характеризует текущее функциональное состояние системы энергообеспечения и может иметь практическое применение не только в системе врачебно-педагогического контроля за учебно-тренировочным процессом спортсменов высокой квалификации, но и при массовых занятиях физической культурой различных контингентов населения.

Дальнейшие исследования по данной проблеме предполагается направить на изучение работоспособности студентов высших учебных заведений.

Литература

1. Душанин С.А. Система многофакторной экспресс-диагностики функциональной подготовленности спортсменов при текущем и оперативном врачебно-педагогическом контроле, 1986. – 24 с.
2. Мак-Дугалл Дж., Уэнгер Г.Э., Грин Г.Дж. Физиологическое тестирование спортсмена высокого класса. – К.: Олимпийская литература, 1998. – С.210-229.
3. Маліков М.В. Методи оцінки функціонального стану і фізичної працездатності організму: Методичний посібник для студентів і викладачів вищих закладів освіти – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – 85с.
4. Маліков М.В., Дьомочка С.М., Кіман В.Я. Оцінка стану здоров'я організму з допомогою модификованої варіаційної пульсометрії // В кн.: Валелогічна освіта як шлях до формування здоров'я сучасної людини.- Полтава,1999. - С.131 – 133.
5. Мищенко В.С., Павлик А.И., Сиренко В.А.и др. Функциональная подготовленность квалифицированных спортсменов: подходы к повышению специализированности оценки и направленному совершенствованию // Наук в олимпийском спорте: Олимпийская Литература. – 1999. – Спец. Выпуск. – С.61 – 69.
6. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте – К.: Олимпийская литература, 1997. – 394 – 420с.
7. Платонов В.Н. Адаптация в спорте. – Киев: Здоровье, 1988. – С.77-91.
8. Weltman A. The blood lactate to Exercise. Human Kinetics. Response in sports and Exercise, 1995. – 128 p.

Поступила в редакцию 16.07.2003 г.

СООТНОШЕНИЕ МОДЕЛЬНЫХ И РЕАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ В БОЕВОЙ И ТАКТИКО-СПЕЦИАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ РАБОТНИКА ОВД

Басловяк А.Н., Колесницкий Г.К.

Донецкий институт внутренних дел МВД Украины

Аннотация. В статье на основании исследований изложены особенности силовых действий при задержании (обезвреживании) правонарушителей. Предложены

методы модельной подготовки работников ОВД к реальной служебной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка силовых структур.

Анотація. Баслов'як А.М., Колесницький Г.К. Співвідношення модельних та реальних факторів у бойовій та тактико-спеціальній підготовці робітника ВВС. У статті на підставі досліджень викладені особливості силових дій під час затримання (знешкодження) правопорушників. Запропоновані методи наближення модельної підготовки робітників ВВС до реальної службової діяльності.

Ключові слова: професіональна підготовка силових структур.

Annotation. Baslovyak A.N., Kolesnitsky G.K. Correlation of model and real factors in army, factic and special training of law - enforcement bodies employes. The article deals with the peculiarities of forcible acts during apprehension of law-brakers. The proposals towards the model training of law-enfoxcement employes linked to the real activity are mentioned Chere.

Key words: proffessional training in the force structure.

Постановка проблемы. В настоящее время преступники часто оказывают открытое сопротивление сотрудникам милиции, угрожая их жизни. Поэтому для поддержания правопорядка требуется не только юридическая подготовка, но и специальная готовность работников ОВД к ведению рукопашного боя, а во многих случаях - эффективному использованию оружия. Неумелые действия в ликвидации преступных проявлений приводят к травмам и гибели как самих сотрудников, так и невинных людей.

В соответствии с задачами рабочих программ в образовательных учреждениях МВД обучаемые должны в совершенстве овладеть профессиональными навыками преследования и силового задержания правонарушителя с использованием боевых приемов борьбы, научиться применять оружие и средства активной обороны.

Работа выполнена в соответствии с планом НИР Донецкого института внутренних дел МВД Украины.

Анализ последних достижений и публикаций. К сожалению, как отмечают специалисты (1 - 4), сложившаяся практика работы не в полной мере обеспечивает должный уровень физической и боевой готовности сотрудников правоохранительных органов.

Следует отметить недостатки типовой программы вузов МВД: упражнения проводятся в основном в стандартных ситуациях; не учитывается форма одежды и специальные средства, которые используются при задержании преступников; отсутствует моделирование ситуаций наиболее часто встречающихся в практике; не учитывается специфика службы при обучении; отсутствуют комплексные тесты, характеризующие специальный уровень подготовленности.

Цель настоящей работы - уяснение соотношения модельных и реальных факторов в специальной подготовленности «силовых структур»

МЕТОДИКА

Проводилось анкетирование работников оперативных служб, специальных подразделений, оценивалась стандартизация тестов «силовой» подготовленности курсантов института внутренних дел, изучалось влияние условий выполнения упражнений на их эффективность. Анализировалась значимость психофизиологических показателей при выполнении служебно-боевых задач в экстремальных условиях, изучалась эффективность выполнения точно-целевых двигательных действий под влиянием отягчающих факторов (в реальной обстановке).

Обследовано 149 курсантов института в возрасте 17-23 года, а также в анкетировании приняло участие 88 работников оперативных служб и специальных подразделений.

РЕЗУЛЬТАТЫ

Проведенный опрос 88 работников оперативных служб и специальных подразделений показал, что многие молодые сотрудники испытывают растерянность и скованность при столкновении с правонарушителями. Наиболее уверенно в подобной ситуации ведут себя сотрудники спецподразделений, серьезные затруднения испытывают сотрудники следственных служб. Большинство респондентов оперативных служб (67,5%) отмечают, что им не хватало в экстремальной ситуации навыков практического применения приемов борьбы и владения табельным оружием, указывают на недостаток показателей быстродействия, отмечают низкий уровень психической подготовки.

Сотрудники специальных подразделений напротив полагают, что они вполне удовлетворены уровнем физической подготовленности, но желали бы усилить подготовку по применению табельного оружия.

Работникам органов внутренних дел доводилось задерживать правонарушителей за хулиганство (оперативные работники - 38,4%, специальные подразделения - 30,6%), пьянство (оперативные работники - 40,3%, специальные подразделения - 28,4%), незаконный оборот наркотиков (оперативные работники - 12,4%, специальные подразделения - 27,2%), используя боевые приемы борьбы.

По мнению респондентов, различные внешние факторы (время суток, погодные условия, место задержания) оказывают существенное влияние на характер ситуации. Оно производилось в основном в вечернее (специальные подразделения - 41,3%, оперативные работники - 37,5%) и ночное время (оперативные работники - 37,9%, специальные

подразделения - 37,2%). Погодные условия (дождь, снег, туман, гололед) затрудняли выполнение служебно-боевых задач, однако снижения показателей задержания в данные периоды не обнаружено. По-видимому, неблагоприятные погодные условия пагубно влияют не только на сотрудников, но и на действия правонарушителей.

В большинстве случаев задержание осуществлялось в будничные дни (оперативные работники - 69,1%, специальные подразделения - 67,6%), и только около четверти подобных случаев приходится на выходные дни. Учитывая, что будничных дней в неделе значительно больше (пять), а выходных - только два, то относительный показатель задержания в выходные дни даже больше. В основном задержание производилось на улице в присутствии людей (специальные подразделения - 70,2%, оперативные работники - 64,8%), и значительно реже - в помещении (оперативные работники - 25,4%, специальные подразделения - 22,1%) и транспорте (оперативные работники - 7,3%, специальные подразделения - 5,3%).

В момент столкновения с правонарушителями отчетливо прослеживается влияние опыта задержания и уровня подготовленности сотрудника милиции. Многие респонденты в первом конфликте проявляют негативно-эмоциональные качества: страх, растерянность и тревогу. Нож в руках преступника часто парализовал действия сотрудника ОВД. Решительность и смелость, выдержка и самообладание, уверенность и собранность проявлялись тогда, когда сотрудник милиции был уверен в своих силах.

Респонденты в анализируемых экспериментальных ситуациях отмечают важность оценки обстановки, своих сил и сил противника (оперативные работники - 40,7%, специальные подразделения - 39,2%), влияние быстроты мышления (соответственно 23,5 и 20,7%), находчивости и правильности выбора решения, объема внимания и памяти.

Большинство сотрудников специальных подразделений (86,2%) были готовы противостоять правонарушителю в момент конфликта, однако некоторые из них испытывали скованность в мышцах (4,6%), дрожание рук (4,3%), слабость и потливость (2,6%), учащение дыхания (2,3%).

Правонарушители, оказывая сопротивление сотрудникам правоохранительных органов, наиболее часто наносили удары ногами в промежность (31,0%), удары предметами в голову и лицо (26,2%), в живот (16,7%). К особо опасным приемам респонденты относят удары оружием или предметами, находящимися в руках преступника, комбинацию ударов

руками и ногами. Большинство сотрудников склонялось к мнению, что защита от неожиданного удара заключается в увеличении дистанции, что позволяет правильно оценить обстановку и принять нужное решение.

Важный момент психологической подготовки - изучение условий, в которых осуществляется та или иная деятельность, и выработка требований, которые предъявляются при этом к человеку. С этих позиций проводился психолого-педагогический анализ ситуации единоборства при задержании правонарушителей. Особенности таких ситуаций изучались в ходе индивидуальных бесед по специально разработанной схеме. Всего было опрошено 39 человек, прошедших подготовку в подразделениях специального назначения МВД и имевших большой опыт задержания преступников и правонарушителей.

В результате сбора информации были выявлены наиболее важные психологические качества, которые необходимо специально вырабатывать у личного состава: рассудительность, быстрая реакция, решительность; уверенность в своей правоте, осторожность, умение влиять на эмоционально-волевую сферу людей на основе знаний психологии поведения в конфликтных ситуациях; мужество; находчивость, ясность мысли; уверенность в своих силах.

Сотрудники милиции в экстремальных условиях отдали предпочтение самообладанию.

Выдвижение на первое место качества “быстрота реакции”, свидетельствует о важности быстрого реагирования на те или иные действия противника как фактора личной безопасности сотрудника милиции. Значит, в процессе обучения и тренировки курсантов необходимо постоянно совершенствовать это качество.

“Уверенность в своей правоте” - второе место в опросе. Данное качество обусловлено знанием законодательных основ и документов, регламентирующих правомерность тех или иных действий милиционера, и обеспечивает необходимое психологическое состояние и эффективное поведение в ситуации пресечения правонарушения.

Практический опыт ведения единоборства при задержании правонарушителей помогал респондентам чувствовать уверенность в своих силах.

Все ситуации можно достаточно четко разделить на две группы, обусловленные объективными и субъективными трудностями. К объективным трудностям следует отнести численное превосходство или хорошую физическую и техническую подготовку противников, а также неблагоприятные условия окружающей среды. Субъективные трудности во многом обусловлены психологическими особенностями человека, его

устойчивостью к воздействиям факторов внезапности, неопределенности, многолюдности.

Итоги опроса по тактике поведения в ходе схватки с правонарушителями выявили необходимость действий на опережение и наступление на правонарушителя. Словесное воздействие на правонарушителей может позитивно сказаться на разрешении конфликта. Все респонденты отметили высокую роль спорта (особенно рукопашные единоборствами) и специальной подготовки для выполнения служебно-боевых задач.

Из приведенного анализа видно, что в процессе профессионально-специальной подготовки сотрудников ОВД основное внимание уделяется физической и технической подготовке, и в меньшей степени рассматриваются вопросы, связанные с психическими и личностными качествами. На наш взгляд, должны использоваться комплексные критерии и оценки готовности сотрудников милиции к решению служебно-боевых задач.

В последнее время в связи с обострением криминальной обстановки в стране резко возросло число пресечения правонарушений с использованием сотрудником милиции **табельного оружия**. Было проведено исследование случаев применения табельного оружия личным составом ОВД в одном из городов области. Проанализировав 136 случаев, мы выделили четыре группы ситуаций, в которых проводилась стрельба сотрудниками милиции: самооборона от нападающих правонарушителей, задержание правонарушителей, принудительная остановка автотранспортных средств, другие ситуации.

В одних случаях сотруднику милиции приходилось стрелять только вверх, в других - вверх и потом по цели, а в третьих - сразу по цели. Выстрелы производились с места или в движении. Представленные данные свидетельствуют о положительной роли предупредительных выстрелов: правонарушители часто бывают деморализованы таким ходом событий. Чаще всего сотрудники милиции производят выстрелы с места (52,4%). Наиболее эффективна стрельба по цели: 76,8% таких выстрелов способствовали задержанию.

Оружие чаще всего (81,3%) применялось в вечернее и ночное время суток (с 22 до 3 часов), время на стрельбу ограничивалось. Из-за плохой видимости прицеливание было затруднено в 60,7% случаев. Расстояние до цели разнилось: до 10м (63,9% случаев); до 25м (28,8%), свыше 25м (7,3%). Стрельба, в основном, исполнялась с одной руки (80,5%). Учебной программой не предусмотрено обучение ведению стрельбы с двух рук, поэтому сотрудники ОВД плохо владеют этим

приемом. Важно учитывать при боевой подготовке особенности ведения огня сотрудниками милиции в реальных условиях: стрельба на опережение без тщательного прицеливания, стрельба на вскидку, стрельба в условиях ограниченной видимости, стрельба в движении или на фоне мешающих факторов, стрельба на коротких дистанциях. Все эти упражнения необходимо широко применять в подготовке курсантов учебных заведений МВД.

К сожалению, в основу существующей системы боевой и физической подготовки сотрудников ОВД положены упражнения, выполняемые, главным образом, в стандартных условиях (бег 100 метров на стадионе, подтягивание на перекладине в условиях зала, приемы самбо на несопротивляющемся партнере, стрельба в тире) и сдача по ним нормативов.

Служебно-боевая же деятельность требует разносторонней и комплексной готовности к действиям по схеме: поиск - преследование - силовое задержание - огневое поражение преступников. Только при этом условии можно эффективно решать задачи, возложенные на сотрудников милиции.

Заключение

Эффективный путь совершенствования преподавания боевой и физической подготовки в вузах МВД - проведение занятий в условиях, приближающихся к реальности. Такие занятия придают обучению акцентированный профессионально-прикладной характер, воспитывают у курсантов психологическую устойчивость к внешним мешающим факторам, повышают готовность к последующей деятельности в экстремальных условиях.

Дальнейшие исследования предполагается направить на решение других задач рабочих программ в образовательных учреждениях МВД.

Литература

1. Андросюк В.Г. Педагогика и психология в деятельности органов внутренних дел. Часть особенная: Учебное пособие. Киев: НИИРИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Дзержинского, 1990. - 80с.
2. Боевая подготовка работников органов внутренних дел: Учебник для учебных заведений МВД. /Под ред. И.Дворяна. М.: МАШМ МВД РФ, 1991. С.236-246.
3. Материалы совещания ведущих специалистов по огневой и физической подготовке в системе учебных заведений МВД. Орел: Высшая школа МВД РФ, 1995. - 182с.
4. Терещенко С.Г. Основные направления интенсификации учебного процесса по физической подготовке в вузах МВД. /Пути повышения эффективности боевой подготовки слушателей учебных заведений МВД РФ: Сб. науч. трудов. - Орел: Высшая школа ОЮИ МВД России, 1994.-С.105-107.

Поступила в редакцию 19.07.2003г.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОПОРНЫХ РЕАКЦИЙ У ГИМНАСТОК ПРИ ВЫПОЛНЕНИИ ПРЫЖКОВ (НА ПРИМЕРЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ГИМНАСТИКИ)

Полищук Татьяна

Академия физического воспитания Юзефа Пилсудского в Варшаве,
Польша. Кафедра теории спорта¹

Аннотация. Полищук Татьяна. Характеристика показателей опорных реакций у гимнасток при выполнении прыжков (на примере художественной гимнастики). Цель исследований заключалась в определении общегрупповых закономерностей и индивидуальных характеристик динамики опорных реакций тела гимнасток при выполнении прыжков под влиянием утомления. Изменения показателей опорных реакций при выполнении прыжковых гимнастических упражнений взаимосвязаны с конкретными характеристиками, отражающими функциональное состояние организма спортсменок.

Ключевые слова: показатели опорных реакций, художественная гимнастика, прыжки, равновесие, утомление, функциональное состояние.

Анотація. Поліщук Тетяна. Характеристика показників підпріних реакцій при виконанні стрибків (на прикладі художньої гімнастики). Метою досліджень було вивчення загальногрупових закономірностей та індивідуальних характеристик динаміки підпріних реакцій тіла гімнасток при виконанні стрибків в стані стомлення. Зміна показників підпріних реакцій при виконанні стрибкових гімнастичних вправ пов'язані з конкретними характеристиками, відтворюючих функціональний стан організму спортсменок.

Ключові слова: показники підпріних реакцій, художня гімнастика, стрибки, рівновага стомлення, функціональний стан.

Annotation. Polishchuk T. The characteristic of parameters of reference reacting for gymnastics at fulfilment of jumps. The purpose of researches was encompass byed definition common groups of legitimacies and personal characteristics of dynamics of reference reacting of body gymnastics at fulfilment of jumps under influencing of fatigue. The changes of parameters of reference reactings at fulfilment прыжковых of gymnastic exercises are interdependent to the concrete characteristics reflecting a functional condition of an organism sportswomen.

Key words: parameters of reference reacting, art gymnastics, jumps, equilibrium, fatigue, functional condition.

Проблемная ситуация.

Существенную часть программного материала у спортсменок в художественной гимнастике составляют разнообразные прыжковые упражнения.

Исследования, проведенные при тестировании технической подготовленности обследуемой группы гимнасток (с использованием прыжковых тестов) позволили изучить вариативность биомеханических характеристик и их связь с функциональным состоянием спортсменок. Методический подход к этому разделу работы строился на допущении,

что изменения показателей опорных реакций при выполнении прыжковых гимнастических упражнений взаимосвязаны с конкретными характеристиками, отражающими функциональное состояние спортсменов. Так, динамика активности сердечно-сосудистой системы (ССС) связана с изменениями исследуемых двигательных характеристик.

Цель работы и методы исследования.

Цель исследований заключалась в определении общегрупповых закономерностей и индивидуальных характеристик динамики опорных реакций тела гимнасток при выполнении прыжков под влиянием утомления.

Инструментальные методы исследований включали: тензодинамометрию, эргоспирометрию, пульсометрию, определение лактата в крови. Количество обследуемых гимнасток 246.

Результаты исследования.

Исследования показали, что динамика активности сердечно-сосудистой системы связана с изменениями двигательных характеристик. Например, была обнаружена связь между зависимой переменной - ЧСС (физиологической характеристикой, которой посредством физической нагрузки можно управлять) и независимой переменной - временем подседа при прыжке с места вверх в шпагат после нагрузки (которая является следствием совокупности факторов - уровня тренированности, функциональной подготовленности спортсменки и степени утомления, вызванного физической нагрузкой) при $r = 0,94 \pm 0,01$. Исследуемые показатели связаны между собой экспоненциальной связью, свидетельствующей, что по мере увеличения ЧСС в положении стоя до физической нагрузки, время подседа при выполнении прыжка с места вверх после нагрузки увеличивается. В терминах педагогики эта зависимость может быть выражена так - чем выше уровень подготовленности спортсменки, тем меньше времени требуется для подготовительного действия при выполнении прыжка с места вверх.

Результаты исследований, представленные на рис. 1, помимо наглядной демонстрации характера связи двух изучаемых показателей, представляют интерес и для практического тренера. Это следует из возможностей регрессионного анализа эмпирических данных осуществлять экстраполяцию изучаемого процесса.

Следующим подтверждением взаимосвязи биомеханических и физиологических показателей может служить обнаружение взаимосвязи

¹ Работа выполнена на кафедре теории спорта Академии физического воспитания Юзефа Пилсудского в Варшаве, согласно проекта DS 64, финансируемого Комитетом научных исследований

между независимой величиной - кислородным пульсом после физической нагрузки и зависимой переменной - импульсом силы отталкивания после аналогичной нагрузки ($r = 0,83 \pm 0,025$), рис. 2. Приведенная зависимость, свидетельствует о том, что по мере увеличения количества кислорода, приходящегося на одно сокращение сердца, импульс силы отталкивания так же возрастает.

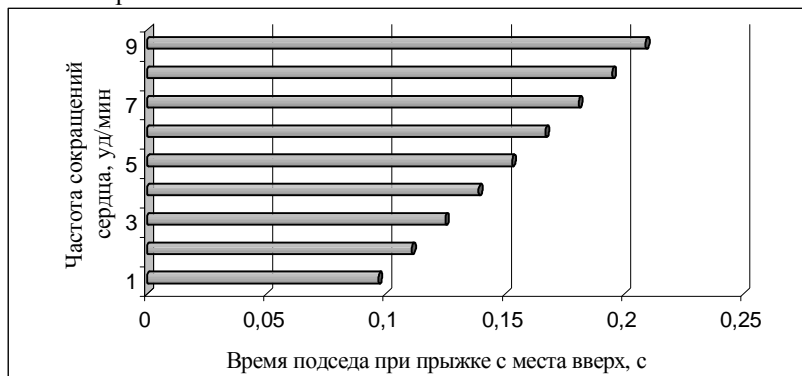


Рис. 1. Зависимость между ЧСС в покое в положении стоя ($\text{уд} \cdot \text{мин}^{-1}$;) и временем подседа (с) при выполнении прыжка с места вверх в шпагат после нагрузки (1 - 60, 2 - 70, 3 - 80, 4 - 90, 5 - 100, 6 - 110, 7 - 120, 8 - 130, 9 - 140 ударов в мин)



Рис. 2. Зависимость между O_2 -пульсом ($\text{мл} \cdot \text{уд}^{-1}$) и величиной импульса силы при отталкивании (Н·с) в прыжке с места вверх после физической нагрузки (1 - O_2 -пульс = $4 \text{ мл} \cdot \text{уд}^{-1}$; 2 - O_2 -пульс = $7 \text{ мл} \cdot \text{уд}^{-1}$; 3 - O_2 -пульс = $10 \text{ мл} \cdot \text{уд}^{-1}$; 4 - O_2 -пульс = $13 \text{ мл} \cdot \text{уд}^{-1}$; 5 - O_2 -пульс = $16 \text{ мл} \cdot \text{уд}^{-1}$; 6 - O_2 -пульс = $19 \text{ мл} \cdot \text{уд}^{-1}$)

Эти данные показывают, что с увеличением энергетического резерва организма (в нашем случае O_2 -пульс) мощность производимой физической работы возрастает. Именно это и соответствует известному физическому закону и является подтверждением правильности, адекватности и достоверности полученных нами данных. Кроме этого, существует возможность практического использования полученных данных. В этом плане, по итогам тестирования биомеханических характеристик при выполнении гимнастками прыжка «разножка» можем с высокой точностью и достоверностью судить об уровне метаболического обеспечения двигательной функции человека. Это возможно при использовании регрессионных моделей, не только для фактически полученных значений изучаемых показателей, но и при их аппроксимации.

Высота прыжка с места вверх в значительной степени зависит от величины импульса силы отталкивания (чем больше сила действия на опору, тем выше выпрыгивание). Однако высота подъема ОЦМ тела гимнастки увеличивается с укорочением фазы отталкивания, но при этом уменьшается импульс силы действия на опору. Исследования показали, что в состоянии утомления у гимнасток импульс силы отталкивания уменьшается на 11 %, а время фазы отталкивания увеличивается на 10 %. Таким образом, для оптимизации техники выполнения гимнастических прыжков спортсменке необходимо, с одной стороны, увеличить импульс силы, а, с другой стороны, не увеличивать при этом длительности отталкивания.

Представляет интерес рассмотреть и взаимосвязи между одноименными биомеханическими характеристиками - максимальными силами отталкивания в вертикальной плоскости до и после физической нагрузки. На рис. 3 приведены динамические показатели выполнения прыжка, зарегистрированные до и после физической нагрузки ($r = 0,84 \pm 0,02$).

Результаты регрессионного анализа свидетельствуют, что с увеличением максимальной силы отталкивания по вертикальной оси (Z) в прыжке с места вверх до нагрузки линейно аппроксимируется и максимальная сила по вертикальной оси (Z), но уже после нагрузки

Это предоставляет возможность прогнозировать реакцию спортсменки на физическое утомление по данным, полученным до физической нагрузки. Таким образом, ещё по одному показателю, можно осуществлять прогнозирование моторных реакций спортсменки на нагрузку. Этот результат следует использовать в практической деятельности тренеров.

Зная о единстве пространственно-временных и силовых

характеристик любого двигательного акта, показав взаимосвязи силовых показателей, необходимо привести данные динамики временных характеристик ($r = 0,87 \pm 0,02$) исследуемого гимнастического упражнения.

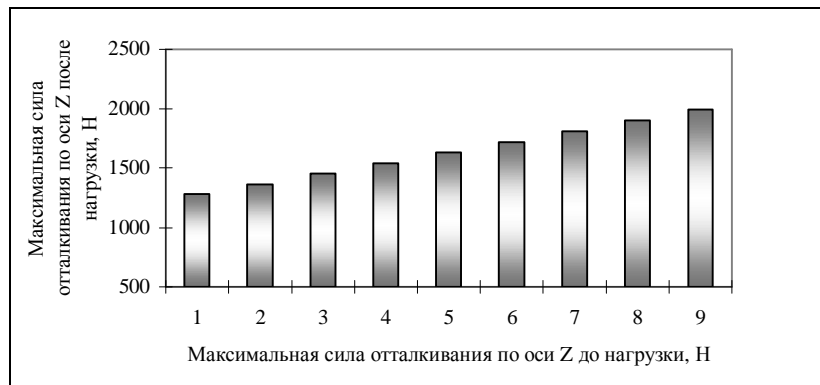


Рис. 3. Зависимость между показателями максимальной силы по вертикальной оси при отталкивании в прыжке с места вверх в шпагат до и после нагрузки (1 - 800, 2 - 1000, 3 - 1200, 4 - 1400, 5 - 1600, 6 - 1800, 7 - 2000, 8 - 2200, 9 - 2400 Ньютонов)

Из полученных результатов вытекает, что при увеличении (уменьшении) времени достижения максимальной силы отталкивания во время выполнения прыжка до физической нагрузки, увеличивается (уменьшается) и время достижения максимальной силы отталкивания при выполнении прыжка после физической нагрузки.

Все рассмотренные пары корреляций - физиологические и биомеханические, отражающие разные физические свойства двигательного действия (силу и время), взаимосвязаны между собой и с функциональным состоянием организма спортсменки. Из этого, по нашему мнению, необходимо сделать практический вывод о том, что этими парами показателей можно пользоваться для прогнозирования изменений независимых характеристик состояния и моторики человека при управлении зависимыми характеристиками в требуемом тренере направлении.

Рассмотрев общегрупповые закономерности динамики изучаемых показателей, представим и индивидуальные изменения наиболее характерных биомеханических показателей. Степень изменения изучаемых характеристик под влиянием физической нагрузки у спортсменок носит резко выраженный индивидуальный характер и,

поэтому, имеет весьма широкий диапазон, по сравнению, со средними для группы данными. Так, наименьшим разбросом характеризуется максимальная сила отталкивания в сагиттальной плоскости - 206,3 %, а наибольшим - импульс силы отталкивания - 353,4 %. Учитывая такую значительную вариативность индивидуальных значений изучаемых характеристик, представляется возможным ввести определенную классификацию относительно величины реакции спортсменки на физическую нагрузку, вызывающую разную степень утомления.

Для использования полученных данных в практической работе мы предлагаем выделить три группы реакций гимнасток на физическую нагрузку: I - улучшение; II - стабилизация; - III - ухудшение показателя (рис. 4).

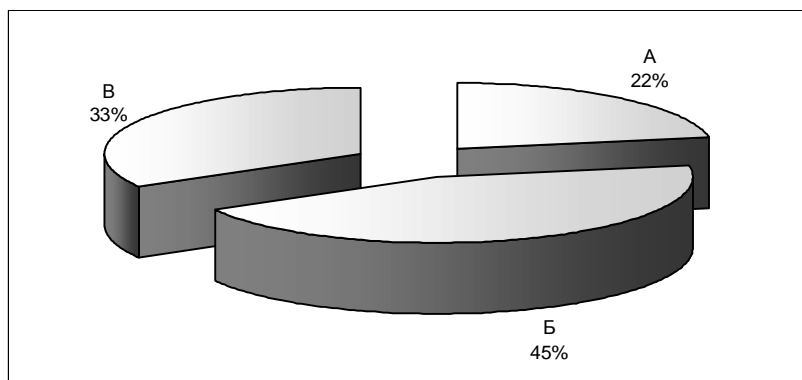


Рис. 4. Соотношение разных видов реакций гимнасток на физическую нагрузку (A - улучшение; B - стабилизация; B - ухудшение показателя)

Выводы.

Различное соотношение разных видов реакции на физическую нагрузку и можно объяснить следующим:

> - по первой группе гимнасток, у которой наблюдалось улучшение - опыт работы со спортсменками показывает, что в процессе систематических занятий они обладают высоким уровнем прыжковой выносливости и полученная физическая нагрузка не вызывает развития такого уровня утомления, которое бы вызвало снижение качества выполнения прыжкового движения. Другими словами это группа хорошо функционально подготовленных спортсменок для выполнения прыжковых упражнений в состоянии утомления;

> - по второй группе спортсменок, у которой наблюдалась

стабилизация - можно высказать мнение, что эти спортсменки так же обладают достаточно высокой специальной выносливостью, но ниже, чем в первой группе;

> - по третьей группе спортсменок, у которых произошло ухудшение - можно отметить, что предлагаемая тестовая нагрузка вызвала у них существенное утомление, свидетельствующее о недостаточном уровне подготовленности. Следовательно, тренеру при работе со спортсменками этой группы необходимо уделить больше внимания функциональной подготовке и обязательному выполнению прыжковых упражнений в состоянии утомления. Последнее требует проведение более широких исследований.

Литература

1. Коренберг В.Б. Основы биомеханики гимнастических упражнений // Теория и методика гимнастики. - М.: Просвещение, 1971.
2. Лапутин А.Н. Совершенствование технического мастерства спортсменов высокой квалификации // Наука в олимпийском спорте. - К.: Олимпийская литература. - 1997. - № 1.
3. Лях В.И., Садовски Е. О концепциях, задачах, месте и основных положениях координационной подготовки в спорте // Теория и практика физической культуры. - 1999. - № 5.
4. Миненков Б.В. Техника и методика тензометрических исследований в биологии и медицине. - М.: Медицина, 1976.
5. Czajkowski Z. Nauczanie-uczenie sik czynnopwci ruchowych w sporcie // Sport Wyczynowy. - Warszawa. - 1996. - № 7/8.

Поступила в редакцию 16.07.2003р.

ОТРАЖЕНИЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В ОТЕЧЕСТВЕННОМ КИНЕМАТОГРАФЕ XX ВЕКА /1945-1980гг./

Таран Л.А.

Харьковский институт социального прогресса

Аннотация. На всех этапах своего развития отечественный спортивный кинематограф объективно и беспристрастно отражал те процессы, которые имели место в физкультурном движении общества послевоенного времени. Главным его орудием являлась политико-воспитательная и пропагандистская работа среди населения СССР, что всецело поддерживалось и поощрялось государственными органами. Огромным позитивом в работе спортивного кинематографа было то, что он формировал у зрительской аудитории положительно-эмоциональное восприятие физкультуры и спорта, как важного фактора направленного на укрепление здоровья, воспитания культуры движений, взаимопонимания между людьми, развития культуры художественно-эстетического понимания и чувствования прекрасного и возвышенного, трагического и комического, безобразного и ужасного.

Ключевые слова: физкультура, спорт, кино, кинематограф, киноискусство, спортивные фильмы, история, образование, воспитание.

Анотація. Таран Л.О. Відображення фізичної культури і спорту у вітчизняному кінематографі ХХ століття /1945-1980р./. На всіх етапах свого розвитку вітчизняний спортивний кінематограф об'єктивно і безсторонньо відображував ті процеси, які мали місце в фізкультурному русі суспільства післявоєнного часу. Головною її збіркою була політико-виховна і пропагандистська робота серед населення СРСР, що всіляко підтримувалось і заохочувалось державними органами. Величезним позитивом у роботі спортивного кінематографа було те, що він формував у глядацької аудиторії відмінно емоційні відчуття фізкультури і спорту, як важливого фактору спрямованого на укріплення здоров'я, виховання культури рухів, взаєморозуміння серед людей, розвитку культури художньо-естетичного розуміння і відчуття прекрасного і величного, трагічного і комічного, потворного і жахливого. Ключові слова: фізкультура, спорт, кіно, кінематограф, кіномистецтво, спортивні фільми, історія, освіта, виховання.

Annotation. Taran L.A. Reverberation of physical culture and sports in a domestic cinema XX centuries /1945-1980yy./. At all stages of the development the domestic sporting cinema is objective and is impartial mirrored those processes, which one took place in sports motion of company of post-war time. His main instrument was political pedagogical and propaganda activities among the population USSR, that wholly was supported and was encouraged with state bodies. A huge positive in activity of a sporting cinema was that he formed for a spectator audience positive emotional perception of physical culture and sports, as relevant factor directional on strengthening of health, education of culture of motions, mutual understanding between the people, development of culture of art aesthetic comprehension and sensation fine and raised, tragical and comic, ugly and awful.

Keywords: physical culture, sports, cine, cinema, motion picture arts, sporting films, history, formation, education.

Постановка проблеми. Физическая культура и спорт с момента своего зарождения нашли достойное отражение в кинематографе ХХ века. На каждом этапе своего развития отечественное физкультурно-спортивное движение постоянно находилось в поле зрения хроникально-документального, художественно-игрового, научно-популярного, мультипликационного и учебного кино. Такое пристальное внимание кинематографа к физкультурно-спортивной отрасли и особенно к большому олимпийскому спорту неслучайно. Ведь только в спорте мы можем наблюдать яркий и красочный динамизм движений спортсменов, безупречное по красоте и совершенству физическое телосложение атлетов, глубокий и сложный порой драматичный психологизм участников состязаний и, наконец, присущее спорту миролюбие, гуманизм, интернационализм. В физкультурно-спортивной деятельности, как и в различных видах искусства, проявляются полной мере такие эстетические свойства как прекрасное и возвышенное, трагическое и комическое, безобразное и ужасное, низменное, что представляет особый интерес для киноискусства. Одним из главных факторов кинематографа

является его пропагандистское, культурно-историческое и эстетическое воздействие на ум и сердце зрителей, наконец, его доступность для большинства населения. Необходимо отметить также, то обстоятельство, что не только кинематограф использует физкультуру и спорт в своих целях, но и физкультурно-спортивная отрасль активно приобщает кино для решения своих насущных научно-методических и практических задач. Такое взаимодействие физкультуры, спорта и кинематографа направлено, прежде всего, на решение такой важной для государства проблемы, как здоровье нации и в этом заключается актуальность рассматриваемой проблемы. Важно, также понимать, что изучение исторической физкультурно-спортивной кинолетописи отечества является одним из условий развития культуры нации, её достижений в области физкультуры и, особенно в олимпийских видах спорта, развитию интеграционных процессов в спорте. Целенаправленный показ спортивных фильмов с ярко выраженной эстетической направленностью, по нашему глубокому убеждению, должен способствовать культурно-эстетическому образованию и воспитанию населения и особенно учащейся молодёжи, приобщения её к занятиям такими видами спорта, где грани спорта и искусства сливаются в одно целое, что в конечном итоге воспитывает здоровое, культурно-образованное, духовно развитое поколение.

Работа выполнена согласно плана научно-исследовательских работ Харьковского института социального прогресса и Харьковской государственной академии физической культуры.

Анализ последних исследований и публикаций. Изучение литературных источников по данной проблеме показывает, что детальных и глубоких исследований, которые проводились бы по рассматриваемому вопросу, мы не находим. Можно сослаться на исследование, которое было проведено нами в ходе которого, было установлено, что спортивная тематика отечественных кинофильмов имела в своём развитии такие этапы, как дореволюционный и послеоктябрьский /1917-1941 гг./; наибольшего своего расцвета спортивная кинотематика достигла в 30-х г. XX века, что свидетельствовало о популярности и значительном развитии физкультуры и различных видов спорта на территории СССР, а также внимании советских государственных органов к пропаганде физкультуры и спорта средствами кино на территории СССР, что являлось одним из приоритетных направлений культурного воспитания населения; в предвоенные годы наметилась тенденция использования кинематографа непосредственно физкультурно-спортивной отраслью и особенно отдельными видами спорта, что было связано с выходом и участием советских спортсменов в различных международных соревнованиях. В

послевоенный период мы находим целый ряд аннотированных каталогов, где представлены фильмы со спортивной тематикой /1, 4, 6, 7/. Особо следует выделить аннотированный каталог под ред. Злодыревой А.И., где впервые были собраны спортивные фильмы, выпущенные в СССР в 50-60гг. XX века /1/. Отдельные работы, например «Трудные старты Мехико», где описывается работа над созданием и постановкой хроникально-документального фильма посвященного олимпиаде в Мехико и участию в них советских спортсменов /11/. Из воспоминаний кинооператора «Моя любовь-спортивный фильм», где рассказывается о работе кинооператоров, режиссёров, над созданием хроникально-документальных фильмов советского периода 60-70гг., посвящённых физкультуре и спорту /3/.

В работе «История советского кино», т-3, /1941-1952гг./ мы находим отдельные эпизоды, где указывается, что на центральной студии документальных фильмов СССР, монтировались и выпускались в прокат хроникально-документальные фильмы со спортивной тематикой, а также киножурнал «Советский спорт»/2/. В ж.»Советский экран», №12, стр.13 за 1966г. рассказывается о победе советских спортивных фильмов на престижном международном кинофестивале проходившем в Италии г.Кортина д'Ампеццо /12/. Понятно, что недостаточное количество работ по данной теме исследования, выдвигает эту проблему на первый план, актуальность которой не вызывает сомнения.

Формулирование целей статьи. Основными объектами исследования были: правительственные постановления и документы; кино-архивные документы; кино-документы; личные кино-коллекции; кино-каталоги; репортажное интервью у выдающихся кинооператоров, режиссёров, кинодраматургов, искусствоведов, артистов работающих в различных жанрах, в том числе и спортивном кино.

Изложение основного материала исследования. Характерной чертой послевоенного периода в отечестве являлось восстановление народного хозяйства, культуры, разрушенных войной. В кинематографе в первые послевоенные годы необходимо было полностью восстановить техническую базу производства кинофильмов, пришедшую в негодность за годы войны, что радикально способствовало бы увеличению выпускаемых фильмов.

Вместе с тем, в те годы не прерывалось реалистическое, традиционно обусловленное всем предшествующим опытом развитие художественно-игрового, хроникально-документального, научно-популярного, мультипликационного и учебного кино. В эти же годы заявляют о себе и спортивное кино, которое объективно и беспристрастно

освещало все проблемы присущие развитию физкультурно-спортивного движения тех лет. Это создание и прокат цветных спортивных лент как: док. ф. «Молодость нашей страны»/1946г., реж. С.И.Юткевич, И.М. Посельский, И.В.Венжер/; к/м. научно-популярный, ф. «Зимний спорт в Москве»/1947, реж. Д.А. Боголебов, В.Г.Сутеев /5/. На ЦСДФ в 1947г. выпускается хроникально-документальный фильм «Всесоюзный парад физкультурников» /реж.С.Бубрик, И.В.Венжер /5/. Из художественно-игровых фильмов, например, «Первая перчатка», ком., 10ч.2258м., Мосфильм, 1946г./Библиография: «Комсомольская правда», 12/11, 1947г./; «Центр нападения», ком., 9ч., 2047м., Киевская киностудия, 1946г./Библиография: «Искусство кино», М., 1947г./7/. Мультипликационное кино, например, «Чемпион»- графич., цв., 1ч., 290м., Союзмультфильм, 1948г./7/. В этот же период с 1946г. на ЦСДФ начали выпускать ежемесячный киножурнал «Советский спорт»/2/.

Особо интенсивно начало развиваться спортивное кино после известного правительственного постановления от 27 декабря 1948г. «О ходе выполнения Комитетом по делам физической культуры и спорта директивных указаний партии и правительства о развитии массового физкультурного движения в стране и повышении мастерства советских спортсменов», где в частности указывалось, что для пропаганды физической культуры и спорта недостаточно используется печать, радио и кино. Комитету по делам физической культуры и спорта, Министерству кинематографии СССР обязать и обеспечить регулярный выпуск киножурналов, короткометражных научно-популярных и документальных фильмов, пропагандирующих физическую культуру и советский спорт среди населения. Это постановление способствовало утверждению и дальнейшему развитию информационно-пропагандистского направления в спортивном кино, а также его культурному и эстетическому воспитанию населения.

В 50-х.г. в спортивном кинематографе возникло и начало формироваться учебно-методическое кино, которое играло большую роль в процессе обучения спортсменов техническим и тактическим навыкам. Учебно-методические фильмы тех лет являлись хорошим наглядным материалом в подготовке спортсменов массовых разрядов и мастеров спорта. В 1957г. была создана Федерация спортивного кино СССР, работавшая в контакте с Комитетом по кинематографии при Совете Министров СССР и Союзом кинематографистов СССР. Её возглавлял народный артист СССР Б.П.Чирков. Ядро федерации составляли энтузиасты спортивной темы - сценаристы, режиссёры, операторы, спортсмены и деятели спорта. Основным назначением федерации

спортивного кино являлось создание фильмов пропагандирующих физическую культуру и спорт, как важный фактор, содействующий здоровому образу жизни и культурному воспитанию населения. В эти же годы в спортивный кинематограф влилась большая группа талантливых режиссёров и операторов воспитанников ВГИК. Это - Ю.М. Нагибин, Ю. В. Трифонов, А.М. Борщаговский, Г. А. Кушниренко, Д.С.Полонский, И.С.Прок и другие. Работая над созданием хроникально-документальных и научно-популярных фильмов, они настойчиво занимались поисками новых форм показа спорта на экране, возросшим искусством драматургического построения и монтажа фильмов. Вот некоторые примеры спортивных фильмов тех лет, которые пользовались успехом у зрительской аудитории. Художественно-игровые фильмы/7/: «Спортивная честь», ком., цв., 11ч., 2927м., Мосфильм, 1951г./Библиография: «Советский спорт», М., 16/06, 1951г./ В фильме о борьбе за высокий моральный облик советских спортсменов; «Чемпион мира», киноновелла, 9ч. 2345м., киностудия им. М. Горького, 1954г./ Библиография: «Правда», 12/11, 1955г./ В фильме о пути молодого колхозного спортсмена ставшего чемпионом мира по борьбе; «Борец и клоун», драма, цв., 10ч., 2743м., Мосфильм, 1957г./Библиография: «Советский спорт», М., 15/12, 1957г./ - В фильме эпизоды из жизни прославленного борца И. Поддубного и популярного клоуна и дрессировщика А.Дурова.

Учебные фильмы /1/: «Бокс», 2ч., 574м., 1955г./О физической и технико-тактической подготовке боксёров/; «Баскетбол», 3ч., 856м./ О технической подготовке баскетболистов/.

Научно-популярные фильмы/1/: «Верните мне сына», 2ч., 553м., 1960г./О важности физического воспитания детей для формирования характера/.

Мультипликационные фильмы/ 5/: «Кто первый»/Союзмультфильм, 1950г 1ч., 280м./; «Необыкновенный матч»/1955г., реж. Пашенко и Б.Деж.

В 60-х г. наряду с общим подъёмом развития экономики, культуры отмечались положительные тенденции и в развитии физкультурно-спортивной отрасли СССР, что находит свое отражение в спортивном кинематографе. Вместе с тем, в спортивном кино тех лет были отмечены и большие достижения: - впервые за всю историю существования, оно было допущено к участию в одном из старейших и престижных Международных кинофестивалей традиционно проводимых в Италии, г. Кортина д'Ампеццо. Корни организации этого кинофестиваля уходят в Италию 1934г., когда в развитии Международного спортивного

движения и спортивного кинематографа возникла острая необходимость культурно-информационного обмена и показа достижений в области спорта, как в отдельно взятых странах, так и в развитии межгосударственных спортивных связей. СССР предвоенных лет в силу своей тоталитарной замкнутой политической системы участия в таких международных кинофестивалях не брал. Поэтому, выход на международную культурно-спортивную арену в 60-х гг. являлся важным достижением советской спортивной кинематографии того периода, что безусловно способствовало повышению авторитета СССР на международном уровне, а также заметно расширило рамки культурно-спортивного сотрудничества в международных отношениях с другими странами. XIX Международный кинофестиваль спортивных фильмов проходил с 4-10 марта, 1963г. в Кортина д'Ампеццо. Принимали участие 24 стране, среди них такие именитые кинодержавы как: Италия, США, Япония, Великобритания, на конкурсе было представлено свыше 70 лучших спортивных фильмов. Этот кинофестиваль оказался золотым для нашей спортивной кинематографии. Гран При - главный кубок Министерства туризма и зрелищ Италии - получил Советский Союз за лучшую программу фильмов/1/. Большой кубок Олимпийского комитета Италии присуждён лучшему фильму фестиваля -«Прыжки в воду»/авт. сц.Е.Гусева, реж. А.Кондахчян, Московская ст.науч.-попул.ф./.. Кубок Ассоциации кинематографической промышленности Италии вручается фильму - «Мяч над сеткой». Кубок Олимпийского комитета Италии получил фильм - «Нашему тренеру». Кубок«Панатлон» присуждается фильму-«Техника вольной борьбы» /авт.сц.Д.Полонский, реж.А.Кондахчян, Московская ст. науч.-попул.ф../.. Поощрительным дипломом наградили фильм - «Прыгает Брумелль». Участвуя в последующих международных кинофестивалях спортивных фильмов, советские кинематографисты 7 раз завоёвывали главный приз фестиваля - Гран При - за лучшую программу фильмов, многие ленты были удостоены высоких наград, учреждённых спортивными, кинематографическими и туристскими организациями Италии. Конкуренция на международном спортивном кинорынке в то время возрастала со стороны таких кинодержав как Франция, Англия, ФРГ, США, Италия, Швеция, Венгрия, Польша. Вместе с тем, участвуя в кинофестивалях Портороже /СФРЮ/, Оберхаузене /ФРГ, Тренто /Италия/, Гренобле, Реймсе /Франция/, Будапеште, Лондоне, Париже, 90 советских спортивных фильмов были отмечены наградами и призами/2/. Характерной чертой 60-х гг.являлось также и то, что в СССР впервые начали проводить Всесоюзные выставки по изобразительному и

фотоискусству, кинофестивали, посвящённые развитию и пропаганде физкультуры и спорта, что способствовало сближению, обогащению и взаимопроникновению мира искусств в спорт и спорта в искусство/8, 9/ . Всесоюзные кинофестивали, например, проводились один раз в два года, где лучшим спортивным фильмам присуждались золотые, серебряные и бронзовые медали /5/. Так, 1 Всесоюзный кинофестиваль спортивных фильмов состоялся в декабре 1966г. в московском кинотеатре «Россия», где было представлено 67 фильмов различных жанров из 26 киностудий страны. Последующие спортивные кинофестивали проводили в Тбилиси, Риге, Одессе, Таллине, Минске, Ленинграде, Фрунзе. В эти же годы снимались и фильмы, посвящённые Олимпийским играм, например, «Трудные старты Мехико» /пр-во центр, ст. научи.-попул. ф., 1969г., реж. Д. Гасюк, Б. Головня, сц. Д. Мамлев, Б. Федосов, В. Чячков/, «Пять колец над Римом»/пр-во центр ст. научи. -попул. ф., реж. Д. Гасюк и Б. Головня/11/.

В 70-88-х годах шло наращивание выпуска спортивных фильмов, что обусловлено было дальнейшим ростом и развитием физкультурно-спортивной отрасли в Советском Союзе. Так, в целях оказания помощи тренерам в работе со спортсменами, в Комитете по физической культуре и спорту при Совете Министров СССР была создана кинолаборатория «Союзспортфильм». Выпускаемые кинолабораторией фильмы /кинокольцовки с демонстрацией элементов техники ведущих спортсменов страны; кинодокументальные фрагменты по различным видам спорта, раскрывающие как техническую, так и тактическую сторону выступления спортсменов; кино материалы о выступлении зарубежных спортсменов, которые помогали тренерам и спортсменам анализировать технику выступлений и перенимать лучший опыт коллег из других стран; диафильмов с показом отдельных элементов техники, опыта оборудования спортивных залов, оформления наглядной агитации, пропагандистско-массовой работы; кинофотограмм по различным видам спорта с описанием техники и тактики ведущих спортсменов страны для работы стадионов спортивных залов, школ, техникумов, вузов, ДЮСШ, производственных коллективов страны/, играли большую роль в развитии и пропаганде физической культуры и спорта в коллективах физкультуры учебных заведений, Армии и Флота, сельского хозяйства и производства. Выпускаемые лабораторией киноматериалы, широко использовались в качестве учебных пособий для преподавателей физического воспитания учебных заведений, а также для тренерского состава работающих со сборными командами СССР. Эта кинолаборатория ежегодно выпускала каталоги, рекламные листовки о кинодокументах, кольцовках,

кинограммах, что позволяло спортивным организациям заказывать необходимое количество фильмов/6/. Кинооператоры лаборатории снимали на плёнку наиболее яркие, эстетически и культурно насыщенные интеллектуальным содержанием внутренние и международные соревнования, тренировки высоко-профессиональных спортсменов, а также сборных команд СССР по различным видам спорта. В фондах лаборатории были собраны такие кинодокументы, как «Техника скоростного бега на коньках сильнейших конькобежцев СССР и мира», «Техника плавания сильнейших японских и других зарубежных пловцов», «Сильнейшие пловцы США Аргентины, Бразилии и Японии», «Тренировка хоккейного вратаря», «10 финальных боёв на чемпионате Европы по боксу», «Фигурное катание на коньках», «Техника сильнейших лыжников-гонщиков на IX зимних Олимпийских играх» и другие. Многие тренеры в своей работе стали использовать кинокамеры и кинопроекторы, для съёмки тренировочного процесса, что способствовало росту спортивных результатов. Действующий в те годы в СССР фильмофонд насчитывал большое количество самых разнообразных по качеству и содержанию хроникально-документальных, художественных, научно-популярных, мультипликационных, учебно-методических спортивных фильмов. Органы кинопроката, спортивные, профсоюзные и комсомольские организации тех лет активно использовали спортивный кинематограф в целях пропаганды физической культуры и спорта среди широких слоев населения. Основной формой кинопропаганды тех лет являлась демонстрация спортивных фильмов в кинотеатрах, клубах, Домах и Дворцах культуры. Практиковалась организация сеансов больших кинопрограмм состоящая из одного полнометражного и двух-трёх короткометражных научных, документальных или спортивных фильмов. В целях пропаганды физкультуры и спорта специально организовывались показы научно-популярных и учебно-методических фильмов, кольцовок, кинограмм и других кинодокументов для тренеров и спортсменов в секциях, спортклубах, во время учебно-тренировочных сборов, на тренерских планёрках, советах, учебно-методических сборах, на занятиях в техникумах, училищах и институтах физкультуры. Органы народного образования также использовали спортивные фильмы в учебном процессе физического воспитания в тех школах, где были киноустановки, что заметно повышало эффективность методического уровня проводимых уроков /4/. В те не столь далёкие 60-80гг. спортивные фильмы активно использовались в проведении массово-пропагандистской работы среди населения, когда лекции, беседы, встречи с выдающимися спортсменами, тренерами, руководителями спортивных и физкультурных

организаций сопровождалось показом спортивных лент. Весьма плодотворно пропагандировало физкультуру и спорт общество «Знание», которое организовывало спортивные кинолектории для населения. Обычно перед демонстрацией спортивных фильмов выступали руководители спортивных организаций, тренеры, знаменитые спортсмены. Затем шёл показ специально составленной программы из документальных учебных, художественных фильмов о физкультуре и спорте. Проводимые кинолекции на такие темы, как «Физическая культура и здоровье», «Физическая культура и продление творческого долголетия», «Физическое воспитание детей» и другие были особенно популярны среди населения. В те годы в агитационно-пропагандистской работе по физической культуре и спорту использовалась и такая форма, как организация и проведение вечеров посвящённых, например, Дню физкультурника, Олимпийским играм, Спартакиаде народов СССР, с показом затем спортивных фильмов или недели фестивалей спортивного кино, где выступали перед зрительской аудиторией не только именитые спортсмены, но и создатели фильмов - кинооператоры, режиссёры, артисты, сценаристы. Триумфом 80-х г. в спортивном кинематографе был фильм, посвященный XXII Олимпийским играм - «О спорт, ты - мир!»/1981г., реж.Ю.И.Озеров, создан на киностудии Мосфильм специальным творческим объединением «Олимпиада-80» /5/. Фильм наглядно и убедительно показал всему международному сообществу о тех больших достижениях, которых добился советский спорт, массовости физкультурного движения в стране, гуманизме, интернационализме и миролюбии советского олимпийского движения.

Выводы. Отечественный спортивный кинематограф послевоенного времени проходил в своём развитии следующие этапы:/1945-1960гг./ и /1970-1980гг./ XX века. На всех этапах отражение физической культуры и спорта всеми жанрами спортивного кинематографа имело чётко выраженную направленность: это объективный и беспристрастный показ тех действующих процессов, которые имели место в физкультурно-спортивном движении общества того периода времени; это пропаганда средствами кино здорового образа жизни, через активное приобщение различных возрастных категорий населения к систематическим занятиям физкультурой и спортом; это образовательные и воспитательные функции спортивного кино, способствующие развитию культурно-духовного потенциала каждого человека; это сближение и слияние спорта с прекрасным и изящным миром киноискусства, это целенаправленное использование спортивного кинематографа советскими государственными органами в политико-

пропагандистском воспитании населения; и, наконец, целый ряд спортивных фильмов, выполненных высоко профессиональными художниками, был по достоинству оценен международным сообществом и занял достойное место в мировой фильмотеке киноискусства ушедшего времени, что свидетельствовало о достаточно высоком уровне развития отечественной культуры, образованности и воспитанности её народа.

Дальнейшие исследования по рассматриваемой проблеме необходимо направить на изучение спортивного кинематографа и его роли в развитии физкультурно-спортивного движения на Украине XX века.

Литература

1. Злодырева А.И. Спорт глазами кино. М., 1968г.
2. История советского кино. Т.3, 1941-1952гг.
3. Коновалов В.Ф.Моя любовь - спортивный фильм. М., 1980г.
4. Каталог учебных кинофильмов для начальной и средней школы.Л.1967г
5. Кино/энциклопедический словарь/М., 1968г.
6. Каталог действующего фонда хроникально-документальных фильмов и оперативной киноинформации по состоянию на I июля 1984г., К., 1985г.
7. Советские художественные фильмы. Аннотированный каталог. Т. 2, М., 1961г.
8. Таран Л.А. Пропаганда физической культуры и спорта средствами спортивно-художественной фотографии в СССР/20-90 годы XX века/. / Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб.наук.пр.за ред. Єрмакова С.С. Харків: ХДАДМ /ХХІІІ/, 2003. - №7. – С. 60-56.
9. Таран Л.А.Роль изобразительного искусства в развитии физической культуры и спорта в послевоенный период/1945-1985гг./ Физическое воспитание студентов творческих специальностей: сб. научн. тр. Под ред. Ермакова С.С. - Харьков: ХГАДИ /ХХІІІ/, 2002. - №5. – С. 78-84.
10. Таран Л.А.Физическая культура и спорт в изобразительном искусстве отечества XX века. 7 Международный научный конгресс«Современный олимпийский спорт и спорт для всех». Материалы конференции. - Т.-1, М. 2003. – С. 134-136.
11. Трудные старты Мехико.М.1969г.
12. Удачный финиш. «Советский экран», 1966. - №12. – С. 13.
13. Таран Л.А.Физическая культура и спорт - в кинематографе XX века / 1900 - 1940г.г./ / 1900 - 1940г.г./ Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб.наук.пр.за ред. Єрмакова С.С. Харків: ХДАДМ /ХХІІІ/, 2003. - №10. – С. 50-57.

Поступила в редакцию 10.07.2003г.

МЕТОДОЛОГИЯ И ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ОТРАСЛИ «ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И СПОРТ» И СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ

Мудрик В.И.

Харьковская государственная академия физической культуры и спорта

Аннотация. В статье рассматриваются методологические и организационные аспекты исследования сферы физической культуры и спорта, системы управления

с точки зрения проблемной ситуации, объекта, предмета исследования, ресурсов для проведения исследования, эффективности и результатов исследования.

Ключевые слова: физическая культура, спорт, системный анализ, методология, система управления.

Анотація. Мудрик В.І. Методологія і організація дослідження галузі „Фізична культура та спорт” і системи управління. У статті розглядаються методологічні і організаційні аспекти дослідження сфери фізичної культури і спорту, системи управління з точки зору проблемної ситуації, об’єкта, предмета дослідження, ресурсів для проведення дослідження, ефективності та результатів дослідження. Ключові слова: фізична культура, спорт, системний аналіз, методологія, система управління.

Annotation. Mudrik V.I. Methodology and organization of research of the branch «physical training and sports» and management system. Methodological and organization aspects of research of the physical training and sports branch are considered in the article as well as management system from the point of view of a problem situation, the object, the object of research, research resources, efficiency and results of research.

Key words: physical training, sports, system analysis, methodology, management system.

Постановка проблемы. Стабильность развития отрасли физической культуры и спорта, ее выживаемость и эффективность деятельности в условиях рыночных отношений неразрывно связаны с непрерывным совершенствованием. Поэтому с методологической точки зрения исследование системы управления физической культурой и спортом является актуальной. В этой связи исследование должно осуществляться с учетом теоретико-методологических основ науки управления, теории государства и права, философии, политологии, социологии, педагогики, психологии, теории физического воспитания и др.

Несмотря на то, что отрасль «Физическая культура и спорт» является нематериальной сферой, и все же по отношению к предоставляемым социально-культурным и материальным услугам фактически находится на стыке нематериального и материального производства. В этой связи следует учитывать данное положение и всесторонне исследовать факторы, оказывающие влияние на адаптивную политику отрасли в системе государства, ее приспособляемость, выживаемость в жестких рыночных условиях.

Анализ последних исследований и публикаций. В Законе Украины «Про фізичну культуру і спорт», в Программе «Фізичне виховання - здоров’я нації» физическая культура и спорт обосновывается как отрасль [1, 3]. Определение сферы физической культуры и спорта обосновывается тем, что продукт труда отрасли в одном случае может быть в форме материального блага, с другой стороны, в форме услуги предназначенной для удовлетворения потребностей людей в

физкультурной деятельности [5,6,7]. Это указывает на расширение социально-экономических, социально-культурных функций физической культуры с проникновением ее во все основные сферы жизнедеятельности людей - труд, отдых, учебу, охрану здоровья [5,6]. На развитие отрасли оказывают влияние различные органы государственного и общественного управления [4], внутренняя среда: система управления отраслью и ее нижестоящие звенья в регионах, персонал, технико-технологические составляющие, эргономические условия и ресурсное обеспечение [2, 7].

Работа выполнена согласно плана НИР Харьковской государственной академии физической культуры и спорта.

Результаты исследования. В Законе Украины «Про фізичну культуру і спорт», в Программе «Фізичне виховання - здоров'я нації» физическая культура и спорт обосновывается как отрасль.

Отрасль «Физическая культура и спорт» - это совокупность предприятий и учреждений, специализирующихся на производстве спортивных товаров и оказании физкультурно-спортивных услуг населению.

Данное определение сферы физической культуры и спорта оправдано как в теоретическом, так и практическом аспекте. Это обосновывается тем, что продукт труда отрасли в одном случае может быть в форме материального блага, с другой стороны, в форме услуги предназначенной для удовлетворения потребностей людей в физкультурной деятельности [5,6,7]. Такой подход к физической культуре и спорту существенно меняет к ней отношение в условиях рынка, расширяет сферу применения в экономике, политике, культуре и социально-бытовой деятельности.

Данное положение указывает на расширение социально-экономических, социально-культурных функций физической культуры с проникновением ее во все основные сферы жизнедеятельности людей - труд, отдых, учебу, охрану здоровья [5,6].

Физическая культура тесно взаимосвязана с другими отраслями народного хозяйства. Многие из них участвуют в формировании экономического потенциала физической культуры- в создании материальной базы, производстве средств и орудий труда, подготовки физкультурных работников и др.

Выделяя различные функции физической культуры, необходимо учитывать то обстоятельство, что все они между собой тесно взаимосвязаны. Каждая из них (оздоровительная, производственная, воспитательная) не замыкается в рамках здравоохранения, других отраслей, а также сферы образования и реализуется в процессе

производства, организации отдыха населения в форме физической рекреации, спортивного совершенствования.

Для того чтобы реализовать основные положения программы «Фізичне виховання – здоров'я нації», необходимо активизировать организационно - управленческую деятельность субъектов управления физической культуры и спорта. Поэтому в Программе указывается, что организационное обеспечение физического воспитания, физической культуры и спорта предусматривает координацию действий всех структур, которые осуществляют физкультурно-оздоровительную и спортивную деятельность.

Это требует поиска механизма совершенствования системы государственного управления и, в частности, деятельности Государственного комитета Украины по физической культуре и спорту, повышения эффективности работы соответствующих организационных структур управления в областях, городах, районах [7].

Отрасль «Физическая культура и спорт» интегрирована в системе государства и является ее составной частью. Поэтому на развитие отрасли оказывают влияние различные органы государственного и общественного управления [4].

Следовательно, процесс исследования должен осуществляться в рамках управляемой системы (субъекта управления) и управляющих подсистем (объектов управления), касаться всех аспектов деятельности сферы физической культуры и спорта: физического воспитания в системе образования, производственной среде, по месту жительства и отдыха людей, массового спорта и спорта высших достижений.

В процессе исследования физической культуры и спорта, необходимо с позиции системного подхода рассмотреть принцип ее интеграции с другими сферами деятельности людей, выявить и систематизировать ряд внутренних и внешних факторов, которые влияют на развитие физической культуры и спорта.

Исходя из условий адаптации отрасли к внешней среде, следует учитывать экономические факторы: финансовое состояние отрасли физической культуры и спорта, уровень материально-технического обеспечения, темпы инфляции (дефляции), налоговые ставки, кредитную политику отрасли, платежеспособность населения, уровень занятости населения и др.

Важно рассматривать влияние политических процессов на состояние и функционирование отрасли: уровень развития законодательного и правового регулирования отрасли физической культуры и спорта, степень значимости нормативных актов правительства

и местных органов власти на внедрение средств физической культуры и спорта в систему жизнедеятельности людей, отношение к отрасли общественных и политических формирований и др.

Рыночные факторы оказывают непосредственное влияние на эффективность функционирования физической культуры и спорта, а именно: демографические условия деятельности физкультурно-спортивных организаций, долю рынка занимаемую отраслью, уровень доходов населения и их распределение на физкультурно-спортивную деятельность, жизненные циклы спортивных товаров и услуг, степень конкуренции как внутри отрасли, так и вне ее системы.

При анализе социальных факторов следует учитывать национальные и культурные особенности страны, отношение основной массы населения к физической культуре и спорту, изменение общественных и личностных ценностей к занятиям физическими упражнениями, а также к предоставляемым отраслью услугам, изменение средствами физической культуры и спорта социальных установок разных групп населения.

Анализ международных отношений и факторов, проявляющихся в сфере физического воспитания и спорта, имеет большое значение для отечественных организаций после отмены государственной монополии на многие виды деятельности. Это касается отрасли физической культуры и спорта с точки зрения отслеживания политики правительств государств в отношении развития спорта, определения направлений совместного предпринимательства в спорте и спортивных международных отношениях, уровня экономического развития спортивных зарубежных фирм, клубов, общественных формирований и др.

Контроль за технологической внешней средой позволяет не упустить моменты появления в ней изменений, которые представляют возможность быстрого реагирования на изменения в сфере физического воспитания и спорта. Поэтому анализ технологической внешней среды должен учитывать изменения в технологии и проектировании новых спортивных товаров и услуг, в процессах управления учитывать изменения технологии сбора, обработки и передачи информации, в коммуникации выявлять более действенные средства связи.

Анализ внешней среды физической культуры и спорта посредством исследования и систематизации основных групп факторов, позволяет определить тактику и стратегию решения наиболее важных проблем. Анализ различных факторов позволяет уточнить: какие изменения во внешнем окружении воздействуют на стратегию развития отрасли физической культуры и спорта; какие факторы представляют

угрозу для отрасли и ее организационных структур; какие факторы представляют большие возможности для достижения общегосударственных целей в сфере физкультурного движения.

На развитие отрасли физической культуры и спорта оказывает влияние ее внутренняя среда: система управления отраслью и ее нижестоящие звенья в регионах, персонал, технико-технологические составляющие, эргономические условия и ресурсное обеспечение [2, 7].

Исходя из вышеизложенного, исследованию должна подлежать внутренняя среда отрасли физической культуры и спорта, сильные и слабые стороны процесса организации, подготовки, производства и сбыта конечного продукта или услуги, финансовое состояние, деятельность службы маркетинга, кадровый потенциал, организационная культура, а также организационно-технический уровень делопроизводства и имидж отрасли.

Процесс исследования необходимо осуществляется в рамках управляемой системы и управляющих подсистем, следовательно, рассматривать многие аспекты деятельности отрасли с направленностью анализа на усиление стратегического управления и развивающиеся рыночные отношения.

В ходе анализа общих и специальных управленческих функций акцент делать на следующие узловые моменты: каковы возможности отрасли физической культуры производить спортивные товары и услуги с меньшими издержками по сравнению с конкурентами; какова степень доступа к новым материальным ресурсам; каков уровень технического обеспечения; обладает ли отрасль оптимальной системой контроля качества товара и услуг; насколько хорошо организован и спланирован процесс производства спортивных товаров и предоставления услуг.

При анализе маркетинговой деятельности необходимо определить такие элементы исследования как: доля рынка и конкурентоспособность отрасли; разнообразие и качество ассортимента товаров и услуг; рыночная демография; рыночные исследования и разработки; предпродажное и последовательное обслуживание клиентов: сбыт, реклама, продвижение товара.

Решение многих проблем отрасли физической культуры и спорта зависит от обеспеченности, как производства, педагогической подсистемы, так и структур управления квалифицированными кадрами. При исследовании кадрового потенциала анализируется кадровый состав организаций на текущий момент и потребность в кадрах в будущем; компетентность и подготовка педагогических кадров, кадров среднего звена и высшего руководства; система мотивации работников;

соответствие персонала текущим и стратегическим целям и задачам.

Исследования в области организационной культуры и имиджа отрасли дают возможность оценить неформальную структуру, качество знаний управленцев и подчиненных, систему общения и поведения работников, целенаправленность в своей деятельности и в процессе достижения конечных результатов, а также возможность отрасли готовить высококвалифицированных специалистов.

Выводы. Результаты исследования показывают, что необходимо с позиции общего менеджмента отрасли физической культуры и спорта исследовать: цели системы управления; функции управления; управленческие решения; структуру управления; организационную культуру; технологию и условия управленческой деятельности; технические средства управления; информационное обеспечение; принципы и методы управления. Анализируются внутренние связи объекта между его элементами, а также внешние связи объекта, позволяющие рассматривать его как подсистему для более высокого уровня.

Исследования должно осуществляться на основе следующих принципов:

- системный подход, реализует исследование объекта отрасли физической культуры и спорта как системы, включающей в себя все составные элементы или характеристики организации как системы, т.е. характеристики «входа», «процесса» и «выхода»;

- функциональный подход, позволяет исследовать функции управления, обеспечивающие процесс принятия управленческих решений, качество их реализации при минимальных затратах на управление или производство;

- комплексный подход предназначен для поиска наиболее экономичного и эффективного варианта совершенствования системы управления;

- интеграционный подход используется с целью исследования функциональных связей информационного обеспечения управления;

- ситуационный подход позволяет анализировать конкретные ситуации, которые влияют на эффективность управления;

- инновационный подход дает возможность субъекту управления быстро реагировать на изменения внешней среды, внедрения нововведений, реализацию новых технических решений, производства новых товаров и услуг;

- нормативный подход позволяет определить систему нормативов соответственно целевой, функциональной и социальной направленности субъекта и объекта управления;

- поведенческий подход необходим для выявления условий с целью реализации творческих способностей работников (управленцев, исполнителей) различных органов.

В заключение следует указать на то, что в статье только обозначены основные аспекты исследования сферы физической культуры и спорта, ее объекта- системы менеджмента и предмета, а именно: комплекса проблем и факторов, обуславливающих функционирование и развитие отрасли физической культуры и спорта.

Направление дальнейшего исследования. В результате исследования должны быть разработаны предложения по совершенствованию системы управления сферы физической культуры и спорта, а также ее подсистемы, то есть нижестоящих управленческих звеньев регионального уровня. Целью исследования является: достижение оптимального соотношения между управляемой и управляющей подсистемами (норм управляемости, показатели эффективности работы аппарата управления, сокращение затрат на управление), повышение производительности труда управленческих работников и сотрудников подразделений, более эффективное использование материальных, трудовых, финансовых ресурсов управляющей и управляемой подсистемами.

Литература.

1. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні.-К.: 1994.
2. Горбенко А.В. Науково-методичне обґрунтування кадрової потреби сфери фізичної культури і спорту в Україні. Автореф. ... канд. наук фіз. виховання і спорту.-Львів, 2002.
3. Закон України „Про фізичну культуру і спорт”.-К.: 1993.
4. Загальна теорія держави і права / За редакцією академіка АПРн України, док. юрид. наук, проф. В.В. Копейчикова.-К.; Юрінком, 1997.-320 с.
5. Лубышева Л.И. Социология физической культуры и спорта: Учеб. Пособие.-М.: Издательский центр „Академия”, 2001.-240 с.
6. Мічуда Ю.П. Ринкові відносини та підприємництво у сфері фізичної культури і спорту: Навч. посібник. –К.: Олімпійська література, 1995.-152 с.
7. Мудрик В.І., Олійник М.О., Приходько І.І. та ін. Науково-методичні основи управління фізичною культурою і спортом в Україні /під. Загальною редакцією В.І. Мудрика.-Харків., 2001.-223 с.

Поступила в редакцію 10.07.2003г.

ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ

Текст обсягом **6 і більше** сторінок формату А4 (до **70** знаків у рядку, до **30** рядків на сторінку) на українській (російській) мові переслати електронною поштою в редакторі WORD. До статті можна включати графічні матеріали - рисунки, таблиці та ін. Шрифт - Times New Roman 14, поля 20 мм, орієнтація сторінки - книжкова, інтервал 1,5.

Структура статті: назва статті, прізвище та ініціали автора, назва організації, анотації і ключові слова (трьома мовами - укр., рос., англ., обсяг кожної анотації 4 рядки, ключових слів - 1 рядок), текст статті за структурою згідно Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1, література, авторська довідка.

Редакція на протязі місяця надішле за вказаною Вами адресою 1 прим. збірника.

Тел. (0572) 47-11-32; тел./факс: 43-29-56; 61068, м.Харків-68, а/с 11135, Єрмаков Сергій Сидорович.

Листування з авторами виключно електронною поштою. Повідомлення про прийняття (або відхилення) статті до друку надсилається автору електронною поштою після рецензування її членами редколегії.

Умови щодо формування списку літературних джерел: при наявності посилань на збірники «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту» та «Физическое воспитание студентов творческих специальностей» редакційна колегія розглядає статтю першочергово.

Електронна пошта:

pedagogy@ic.kharkov.ua

- огляд пошти щоденно;

pedagogy@mail.ru

- огляд пошти 1 раз на тиждень;

pedagogy@yandex.ru

- огляд пошти 1 раз на тиждень.

Web-сторінка:

www.pedagogy.narod.ru

- загальна інформація;

www.nbuv.gov.ua/eb/khhpi.html

- архів статей за 1996-2003рр.

<http://lib.sportedu.ru/books/xxpi>

- російськомовна сторінка.

ВИТЯГ

з Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1 “Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України”

(джерело інформації - <http://www.nbuv.gov.ua/>)

3. Редакційним колегіям організувати належне рецензування та ретельний відбір статей до друку. Зобов’язати їх приймати до друку у виданнях, що виходитимуть у 2003 році та у подальші роки, лише наукові статті, які мають такі необхідні елементи:

- **постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- **аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;

- **формулювання цілей статті** (постановка завдання);
 - **виклад основного матеріалу** дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
 - **висновки** з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.
4. Спеціалізованим ученим радам при прийомі до захисту дисертаційних робіт зараховувати статті, подані до друку, починаючи з лютого 2003 року, як фахові лише за умови дотримання вимог до них, викладених у п.3 даної постанови.

ДЕРЖАВНИЙ КОМПІТЕТ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І
 СПОРТУ
 ОЛІМПІЙСЬКА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
 ЛЬВІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ НОК УКРАЇНИ
 ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

10 жовтня 2003 року у Львівському державному інституті фізичної культури відбудеться наукова конференція „**ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ**” присвячена 130 річниці від дня народження засновника української системи фізичного виховання проф. Івана Боберського

Напрямки роботи конференції:

- Життєвий шлях та творча спадщина проф. Івана Боберського
- Використання традицій української фізичної культури в сучасній системі фізичного виховання
- Національний спорт в контексті українознавчих проблем
- Видатні постаті в історії українського спортивного руху
- Традиції історичного розвитку фізичної культури в Україні
- Ідеологічні, науково-теоретичні, організаційні та програмно-нормативні основи розвитку вітчизняної системи фізичного виховання та спорту
- Філософські та світоглядні засади фізичного виховання в Україні
- Економіко-правові аспекти сучасного розвитку фізичної культури та спорту в Україні
- Функціонування української мови і проблеми термінознавства галузі фізичної культури
- Спорт і релігія
- Український спорт в системі міжнародного спортивного руху
- Спорт української діаспори
- Засоби фізичної культури і військово-патріотичне виховання молоді
- Вплив фізичної культури на формування світогляду, патріотизму, моральних і духовних якостей особистості.

На конференції обговорюватимуться науково-теоретичні та практичні проблеми місця та ролі фізичної культури і спорту в розбудові

української державності та становлення громадянського суспільства в Україні, а також проект Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

Тексти доповідей обсягом до 6 сторінок (роздрук і електронний варіант), написані згідно з вимогами до наукових публікацій надсилає до 20 вересня 2003 року.

Статті будуть надруковані окремим випуском збірника „Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту”, зареєстрованому як фахове видання ВАК України в галузі фізичної культури і спорту (постанова ВАК України від 09.06.1999 р. № 1-05/7. – бюл. ВАК України, 1999. - №4. – С.59).

Структура статті: назва статті, прізвище, ім'я, по батькові автора, назва організації, анотації і ключові слова (трьома мовами – укр., рос., англ., обсяг кожної анотації 4 рядки, ключових слів – 1 рядок), текст статті за структурою згідно Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1, література.

Разом зі статтею додаються: авторська довідка, конверт зі зворотною адресою, квитанція про поштовий переказ у розмірі 30 грн.

Адреса оргкомітету: Львівський державний інститут фізичної культури, наукова частина, вул. Костюшка, 11, м. Львів, 79000; e-mail: ovaceba@ukr.net; e-mail: postmaster@lsifc.lviv.ua

Адреса для поштового переказу: Зайдовий Юрій Володимирович, наукова частина, Львівський державний інститут фізичної культури, вул. Костюшка, 11, м. Львів, 79000. Контактні телефони:

(0322) 72-68-00 – Вацеба Оксана Михайлівна, голова оргкомітету

(0322) 74-11-04 – Гречанюк Оксана Олексіївна, секретар оргкомітету.



Министерство образования Российской Федерации
Администрация города Красноярска
Красноярский государственный университет
Факультет физической культуры и спорта
14 – 17 ноября 2003 г.



проводят VI Всероссийскую с международным участием научно-практическую конференцию **“Физическая культура и спорт в системе образования”**

Направления работы конференции:

- организация и методика физической культуры и спорта;
- спортивное совершенствование в условиях учебного заведения;
- организация и методика физкультурно-оздоровительной работы в учебных заведениях;
- проблемы подготовки специалистов физической культуры и спорта.

Тезисы (до 2 стр.) и статьи (5-8 стр.) на русском или английском языке представляются: в печатном виде (1 экз.) на странице 210 x 297 мм и в электронном виде на дискете или отправляются электронной почтой - формат текста MS WORD (6 или 7) for WINDOWS, шрифт Times New Roman, размер 14 пт., выравнивание по ширине без переносов, абзацный отступ 1,27 см; межстрочный интервал - одинарный; поля страницы сверху - 25 мм, снизу - 25 мм, слева - 25 мм, справа - 25 мм, страницы не нумеровать.

Структура тезисов и статей: название; инициалы и фамилия автора; название организации без сокращений; аннотация и ключевые слова (рус., англ.); объем аннотации - 4 строки, ключевых слов - 1 строка; текст; список литературы по алфавиту.

Текст должен быть тщательно отредактирован.

Автор имеет право опубликовать до трех тезисов или статей. В сборник принимаются ранее не опубликованные материалы. Присланные материалы не возвращаются.

Оргкомитет оставляет за собой право отбора тезисов и статей и не публиковать материалы, оформленные не в соответствии с перечисленными требованиями и поступившие после 1 октября 2003 года.

К началу работы конференции планируется издание сборника материалов конференции.

Организационный взнос в размере 60 руб. за полную и неполную страницу отправлять по адресу: 660041 г. Красноярск, пр. Свободный, 79, Красноярский госуниверситет, факультет физической культуры и спорта, Шатровой Светлане Сергеевне с пометкой “Орг. взнос” или сдавать лично в оргкомитет ответственному секретарю Шатровой С.С.

Иногородним авторам за почтовую пересылку сборника необходимо дополнительно перевести 40 руб., авторам из стран СНГ – 70 руб.

Автор или один из соавторов получают один экземпляр сборника, за каждый дополнительный экземпляр автор или соавторы перечисляют (платят) сумму, равную установленному взносу.

Для участия в работе конференции необходимо выслать в адрес оргкомитета до 1 октября 2003 года:

1. Заявку на участие;

2. Текст работы и дискету (текст должен быть тщательно отредактирован);

3. Копию квитанции оплаты оргвзноса и пересылки сборника.

Расходы на участие в конференции несут командирующие организации.

Программа конференции:

14.XI – день приезда и размещения для иногородних;

15.XI – регистрация участников и работа конференции,

культурная программа;

16.XI – работа конференции, культурная программа;

17.XI – отъезд иногородних.

Адрес оргкомитета: 660041 Красноярск, пр. Свободный 79а, спорткомплекс КрасГУ, ауд. 2-01. Тел-факс (391-2) 44-87-81 E-mail: nich@lan.krasu.ru или Кузьмину Владимиру Андреевичу atosN35@mail.ru. Телефон для справок (391-2) 44-04-16 – Кузьмин В.А., 44-59-32 – Шатрова С.С.

ЗМІСТ

Крупський В.П. Режим навантажень циклічних вправ у підготовчому періоді тренування лижників-ветеранів	3
Пятков В.Т., Банах С.М. Вагомість основних чинників розсіювання куль у стрільбі зі службових пістолетів	8
Фунтікова О.О. Сучасний погляд на використання методу проєктів у організації самостійної роботи студентів поза аудиторією у вищій школі	17
Пришляк Олег. Методика проведення експертизи трас запланованих автомобільних змагань на наявність збуреного ЕМП	24
Круть П.П. Місце і роль кафедр соціально-гуманітарного циклу в удосконаленні навчально-виховного процесу на етапі реформування воєнної організації та правоохоронних органів держави	29
Ляшко Р.П. Застосування малюнкових проєктивних методик у психодіагностиці страхів дітей дошкільного віку	35
Грицюк В.І. Вплив ігрової діяльності на розвиток емоційно-вольової сфери розумово відсталих молодших школярів	42
Олешко В.Г. Морфологічно-функціональні показники відбору важкоатлетів високої кваліфікації різних вагових категорій та статі	45
Максименко Г.Н., Максименко И.Г. Характеристика силових підготовленості спортсменів, спеціалізуються в спортивних іграх	54
Конох А.П. Методические подходы к оценке функционального состояния системы энергообеспечения организма при занятиях физической культурой и спортом	59
Басловяк А.Н., Колесникий Г.К. Соотношение модельных и реальных факторов в боевой и тактико-специальной подготовке работника ОВД	63
Полищук Татьяна. Характеристика показателей опорных реакций у гимнасток при выполнении прыжков (на примере художественной гимнастики)	70
Таран Л.А. Отражение физической культуры и спорта в отечественном кинематографе XX века /1945-1980гг./	76
Мудрик В.И. Методология и организация исследования отрасли «Физическая культура и спорт» и системы управления	86
Вимоги до статей	94
ВИТЯГ з Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1 “Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України”	94
Конференція (Львів)	95
Конференція (Красноярськ)	97

Наукове видання

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного
виховання і спорту

Збірник наукових праць

Збірник видається за кошти авторів.

Банківські реквізити: рахунок №262085113 в Харківській обласній
дирекції АППБ «АВАЛЬ» МФО 350589, КОД 23321095. Призначення
платежу: *перерахування коштів Єрмакову С.С. на о/р №П07000308*
на видання збірника.

Копію квитанції направляти за адресою: pedagogy@ic.kharkov.ua

Видання зареєстровано у Державному комітеті інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України.
Свідоцтво: серія КВ №7111 від 25.03.2003р.

Свідоцтво про внесення до держ. реєстру суб'єкта видав.справи
ДК №860 від 20.03.2002р.

Оригінал-макет підготовлено в редакційно-видавничому відділі ХДАДМ
Коректор: Єрмакова Т.

Комп'ютерна верстка: Єрмакова Т.

Підп. до друку 20.07.2003. Формат 60x80 1/16. Папір: друк. Друк: ризограф.

Ум. друк. арк. 6.25. Тираж 100 прим.

ХДАДМ, Харківська державна академія дизайну і мистецтв,

Україна, 61002, Харків-2, вул. Червонопрапорна, 8.

Надруковано з оригінал-макету в типографії Фонду

61002, Харків-2, вул. Червонопрапорна, 8.